

कुळागर

सप्टेंबर १९८९

कुळागर

सप्टेंबर १९८९

वर्स : अिकरा

अंक : ९

अंकाचें मोल : २ रुपया

वर्सुकी पटी : २५ रुपया

संपादक :

नारायण बादोळकार

जायरात विभाग प्रमुख :

अनिल पै

छापणावळ :

एस. जे. हुंद्रे

रवि मुद्रणालय, कडोलकर गल्ली,

बेळगांव. फोन : २३०७९

छापपी आनी उजवाडावपी :

चंद्रकांत केणी

कुळागर प्रकाशन,

पो. बाँ. नं. ७८

मडगांव-गोंय-४०३६०१

मांडावळ

व्यभिचार	—	—	३
दोंगरायेदी फट	—	—	९
देंठ	—	—	१५
घरापाखें	—	—	१९
घराघरांतली रड	—	—	२४
एक सोपिलें झूज	—	—	३०
येणें	—	—	३६
कोलसुणीं	—	—	४०

ह्या अंकांत परगटायल्लीं मतां त्या त्या बरोवप्यांनीं. हातुंतले, बरपावळीचो उपेग करचो जाल्यार बरोवप्याचो लेखी मान्यताय घेवप गरजेचें.

मनोगत

तर कुळागराचो हो सप्टेंबर अंक. एके वेगळे घर्तेन तुमचेमुखार आयला. फाटल्या अंकांत आमी म्हणिल्लें ते प्रमाण भौ. महाबळेश्वर सैल हांच्योच कथा आमी ह्या अंकात उजवाडायल्यात. हो अंक म्हळ्यार एक कथांझेलो- दर एकान आपणाल्या संग्रहांत सांबाळून दवरपासारको. तुमकां तो आवडटलो अशी आस्त आमी बाळागतात आनी तुमचे हेसंबंदातले विचार आमकां कळटले, तुमचीं मतां आमचे-मेरेन येतलीं म्हणपाची वाट पळेतात.

कुळागराचो फुडलो अंक म्हळ्यार दिवाळी अंक. होय अंक असोच संग्रहणीय आसतलो. गोंयच्या आनी गोंयभायल्या नामनेच्या कोंकणी लेखकांच्या साहित्यान नटलेलो. एक आख्खी कादंबरी, कथा, वेगवेगळ्या विशयांविले लेख- गोंयची पत्रकारीता, म्हजे कवितेचो प्रवास, म्हाका कथा कशी सुचली- अशे आनी जायते हेर विशय.

अंक फकत वर्गणीदारांकूच वतले हाची नोंद घेवन जांची वर्गणी सोंपल्या ताणी ती वेगीन धाडून आणालो अंक खूजू करून दवरचो अशी नमळायेची विनंती आमी तुमकां करतात. तर आतां कुळागर तुमचे दिवाळेंची खोस वाडोवंक येतलो ताची वाट पळेयात.

— संपादक

व्यभिचार

— महाबळेश्वर सैल

सरस्वती न्हावन नीतळ निर्मळ जावन हारशामुखार उबी रावन केस वोठोवन घेताली. तिणे उक्त्या हड्ड्यावेल्यान पदर व्हरून खांदार उडयल्लो आनी तिजी गोरी फाट उक्तीच आशिल्ली. ओल्या केसाचे उदका थेंबे फाटीर पडटाले. पन्नास वर्सांची पिराय जाल्ली खरी पूण गोऱ्या एकशिवडी देहाचेर अजून एक मिरी पडूक नाशिल्ली. कमरे भोवतणी पडिल्ली एक वाटकुळी घडी सोडल्यार सगळो देह सामको तरतरीत. कमरे भोवतणची ती वाटकुळी घडीच इतली सोबीत, न्हेसणाचेर जुस्ताजुस्त देवन आयली म्हण्टकीर कमर गोल गरगरीत दिसताले.

सीताराम मेजार बसून कागदा उस्तूनउस्तून कसलीतरी आकडेमोड करतालो. ताणे सरस्वतीक बारीक पळेले आनी तो चळ्ळो. ल्हवच उठून सरस्वती शेजाराक हारशामुखार येवन उबो रावलो.

हारशात आपल्या खांद्या फाटल्यान सीतारामाले काळशे, धुंवरेले रूप पळेले आनी ताका कशेशेच जाले. सट्कन्न कुशीक सरत तिणे हेस्सं करून म्हळे, 'तुमी आनोक कित्याक आयल्यात हिंगा. बसात वोगी वचून कागदात तकली रिगोवन.'

तो खजील जालो आनी पर्थो वचून बसलो. घरात सोबीत बायलेच्या जोडीक आपले रूप पटनाशे दिसतकीर लंपट दादल्यात आपसुकच एक आगळे कोडगेपण येता ते सीताराम आझरेकरात जाय तितले आशिल्ले. म्हणच ताचो संवसार तिगून उरिल्लो म्हणू येताले. सरस्वती सोबीत, गोरी आनी घसघशीत आंगलोटाची तर आझरेकर सामको सामान्य दादलो. मोटवो आनी काळसो. तकलेवेले केस कोणेतरी हाडून देवलेवरी पातळ आनी सदाच तकलेर उबे. बसके कपल, तकलेक मदीच खाप मारिल्लेवरी दिस

आझरेकरान एक फिशाल ऑडीटर म्हण नामना जोडिल्ली. कितलीय घुस्पागंदळांची आकडेमोड आसू तातूतल्यान सोडवणूक सोदून काडूक तो हुशार. वावचरांतल्या राशीतल्यान आनी रजिस्टराच्या दोंगरातल्यान तो जुस्त चुको सोदून काडटालो आनी ताजेर वोट दवरून बसतालो. ऑडिटिंग हे ताजे सोताचे सार्वभौम राज्य. चुको सोदून काडच्यो, ताजेवरवी हेराक भेष्टावन नाचोवचे हो ताजो अधिकार. तातून ताका भोव सूख. आपूण एक ऑडीटर म्हण ताका भोव अहंकार आनी तो ताणे मानून घेतिल्लो मान. एक फावट कागदपत्राच्या राशीत रिगलो की ताजी तनरी लागताली. मदीच एकाद्री चूक मेळ्ळी की ताजे दोळे लिकलिकताले आनी ताका आगळेंच सूख भोगतालें.

हरशी ऑडीटाच्या ह्या जिविता भायलो आझरेकर सामको रितोरितो आनी उदास दिसतालो. जिवितातली जी किते सुखा तो भोगतालो तो ऑडीटाच्या माध्यमातल्यानच म्हणू येताले.

एक फावट एका सहकारी सोसायटीतल्यान एका सेक्रेटरीची ताणे चूक धल्ली. तो सेक्रेटरी दारात येवन हुंडक्यानी रडलो. ल्हान-ल्हान मुरगी आसात म्हणूक लागलो. सरस्वतीले अंतस्करण कळवळ्ळे. घोवाकडेन ताका वाटय म्हण मागल्यार ताणे म्हळे, ताणे पयसे खाल्यात हाजो कागदोपत्री भक्कम पुरावो आसा. एक बरी केस कोर्टात उबी राव येता. हाव ती फाटी घेवचो ना.'

सरस्वतीन मनात 'मर' म्हळे आनी ती कुशीक सल्ली. तेच निमाणे. उपरांत ती केन्ना मदी पडली ना. खरे म्हळ्यार सरस्वतीक ताजे ते काम आवडच नाशिल्ले. ताजे कामच कित्याक तो धरिल्लो सगळो संवसार माथ्याक मारिल्लेवरी ती वावुरताली.

भीतर देवघरात सरस्वतीली देवपूजा चलिल्ली. घांटीचो किणकिण आवाज कानार पडूक लागलो आनी आझरेकराची तनरी भंगली. तकलेतली गणितां विसकटिल्ल्यावरी जाली. कित्याक म्हण ही इतली देवाफाटल्यान लागल्या, कसलो पातका धुवंक सोदता....

तेन्ना सरस्वतीले मोगाचे प्रकरण जगजाहीरच जाल्लें. एका सोबीत चलयेचो परजातांच्या, परधर्माच्या चल्यावांगडा मोग. वचत थंय सुरबूस खबऱ्यो. लोक पिसावले. ती म्हास्ती दोंगराच्या पुळसांक दोगांच वचून तासतास बसतात. एकदुसऱ्याल्या गोपांत रिगून मोग करतात. तो तिका हाटेलांत व्हरून मांसमटण खावयता, अशो नानातरेच्यो खबऱ्यो पातळिल्ल्यो.

मगेर लग्नाक भारंभार आडखळयो आनी धपकावण्यो.

घरवर लोक, सोयरेधायरे सगळे पिसाळिल्ले. तो तर विटून खंय दिगंतराक गेलो कांयच कळ्ळे ना.

लग्न जावचे पयली सरस्वतीन आझरेकराक मेळून स्पस्टच सांगिल्ले 'हांव एका परधर्माच्या मनशावांगडा मोग करताले. आमी वांगडा भोवली रावली. तू आदीच किते ते चीत. मगेर आयकोन घेवचे ना.'

सरस्वतीक दिशिल्ले आयकनाफुडे तो कुशीक कडसतलो पूण ना, तो निलाजरो कसो हांसलो. म्हणूंक लागलो, 'तुजो भूतकाळ म्हाका लागना. म्हजे बाबतीत तुजो भूतकाळ म्हळ्यार तूं आमचेच जातीचे सोबीत. शिटूक, शिकिल्ले चेडू. बस्स !

'आनी म्हजो भविश्यकाळ ?

तो तुज्याच हातांत.'

भविश्यकाळ खरो तर सरस्वतीच्याच हातांत आशिल्लो. मनमारून तडजोड केल्यार सुखाच्या पाळण्यात धोलूं येताले. पूण हाका सदाच दुक्कादुवाळे. आनी काळीज कोचून उडोवपी उतळताप! कारण तिणे तसोच जीव लावन मोग केल्लो ताजेर. आनी तो तर जीव हुंवाळून उडोवपा इतलोच शेगुणाचो पकदस्त मनीस. ताजो हावेस, ताजी हुशारकाय, समजीकाय आनी मोग करपाची शक्त सामान्यामायली. आनी दिसूकय तसोच आशिल्लो, अनवळखी राज्यातल्यान घोडचार बसून आयिल्लो राजकुंवर. तो एका मोडावरी आयुश्यात आयलो आनी मोग फळादीक जावंक पावचो ना म्हण कळटकीर वैरागी कसो कुशीक सल्लो. तिज्या आयुश्यातल्यान त्या वाठारातल्यान पयस पयस गेलो. ताणे मोगाच्या विजपातान सरस्वतीली गर्भकणी मुळापसून हालयली. काळजात तो वज्र कसो बसलो आनी मनाच्या तळात अन्जवर जालो. तो वेताना दुक्कादुवाळे लावन गेलो खरो पूण ताज्या साद्या चिंतनान सरस्वतील्या आंगार चंवर कसो सरकून कांटो फुलतालो. ताज्या उगडासाचो, ताज्या मोगाचो त्याच घरात तिणे एक खरोखोटो संवसार उबो केल्लो. तातून तिका अतोनात सुख मेळटाले. लग्न जातकीर पोन्नो मोग विसरून वच्चे आनी नव्यान भरसून वच्चे ह्या विचाराची ती नाशिल्ली. आपल्या त्या मोगाची पूजा करीत रावपात आनी कसले पातक आसूं येता हे तिज्या मनात केन्नाच येवंक ना. कारण तिजो मोगच तसो सर्वव्यापी आशिल्लो. एका सुताचे अंतर राखिनासतना ती ताजी जाल्ली. मोगाची मोगाची सगळी धेंगणा हुपून वचून ताज्यात एकरूप जाल्ली. ते मन ताज्यातून काडून घेवन अजून खंय गुंथून दवरचे तिका शक्यच नाशिल्ले.

उपरात जाल्लें लग्न म्हण्टा ते नाकाजाल्लो जबरदस्तिचो एक सुवाळो. त्या सुवाळ्यान तर ते चडच पैसेवाले.

तिच्या जिवितात, आचरणात ताज्या मोगाचे पडविंब सदांच दिस्टीक पडटालें. सीताराम आझरेकार दोळे धांपून राविल्ल्याचे सवंग करतालो पूण 'तो' तर तांच्या मदी पावलापावलाक वावुरतालो. तिजीच म्हण एक कूड आशिल्ली. तातून एक टेबल. ताचेर सदासर्वकाळ एक ताजो फुलांचो घोंस. तो नित्यनेमान बदलूवप. ताजी सोबीत रचना ती आपल्या हातान मन घेवन

करताली. टेबलार कांय पुस्तकां खासा ताज्या आवडट्या बरोवप्याची वयर हुकमळपी एक लॅन्डस्केप. तातून एक सामको रितो बांक. वयर गच्च पानाचे अशोकाचे झाड. सरभोवतणी फुलांची बाग. सोबीत सोबीत फुलां. पूण नेमके त्या बाकार रखरखीत वोत !

आझरेकारान जायते फावट तिजो पुस्तकां बी उस्तून ताजो एकाद्रो फोटो मेळटा काय म्हण चयले. तिच्या असकडी तिची कडीकुलपातली टूंकालेगीत उस्तून चयली. पूण कायच मेळ्ळें ना. ती ताका पूजता हे होलमताले पूण कायच कळनाशिल्ले. इतल्या भितल्ल्या गांठीची ती तिज्या मनाच्या दारात बागलेगीत घेवंक आझरेकाराक केन्ना मेळ्ळे ना. गोपान घेवन वेंगयताना लेगीत 'ताजो' वांटो मदल्यान व्हांवता असे दिसत राव. आनी ती तर सामकी थंड. भोगावळ घालीत राविल्लेवरी अलिप्त.

सरस्वती देवपूजा आटपून भायर आयली. शांती फुलां घेवन आयिल्लें. ती फुलां घेवन टेबलार दवरून तिणे बागात वचून पानांचे कांय माणकुले ताळे हाडले. तिणे पानां फुलां घेवन तीं वाजांत सोबीत मांडली. प्रसन्न नदरेन तिणे एक फावट फुलांच्या घोसाक पळ्ळे आनी ताजेवेल्यान ल्हवच हात भोवंडायलो. ती आतां 'ताज्याच' चिंतनात गुल्ल.

दोगांकय एकांत, शांतताय भोव मानवताली. ती तर धांवपळीपसून सदांच पयस रावचेच्या प्रयत्नात. तेन्ना सरस्वती बी. अ. च्या फायनलीक आशिल्ली आनी तो निकतोच इंग्लेज साहित्यात एम्. अ. कन्न कॉलेजात शिकोवंक लागिल्लो. मुरगोसोव. गोरोगोरो रंग. तामशें नाक. दोळचार भांगरारंगाच्या फ्रेमीचे वक्ल. तकलेवेले केस मातशें तपकिरी रंगाचे आनी ते सदांच बेफिकिरीन कसे कपलार फाफकून पडिल्ले. दोळ्यात इतले तेज, ताजेर पातकड्यो हालल्यो म्हण्टकीर ते माणकावरी लिकलिकताले.

एकाद्रो दीस तो मदीच पिरियेड घेवंक येतालो. लायब्ररीच्या, कालेजीच्या कॉरीडोरात दिस्टीक पडटालो. एकलोच आपलेच तनरेत. चेऱ्याचेर तर सासणाची गंभीरताय.

तो सरस्वतीक पयलोच भेटलो तो कालेजीमुखावेल्या बागात. थंय एका बाकार बसून तो कितेतरी वाचतालो. सरस्वती अचकीत थंय पावली. तिवय थिंगा आंत बसून वाच्चे म्हण एक पुस्तक घेवन आयिल्ली. ताका थंय पळोवन ती कचरली आनी अनमानत फाटी फिल्ली. पूण ताणे दोळ्यामुखाले वाचप कुशीक करीत म्हळे, 'यो बस तू. तुका कसलो त्रास जावचो ना.'

तोच मिजिल्लो ओलो ओलो आवाज. क्लासीत असोच आड-खळनासतना उलयत रावतालो. भाशा काव्यमयशी तरीय गंभीर. गंभीर चेहऱ्यान जेन्ना तो विनोद करतालो तेन्ना चडच हांसूक येताले.

सरस्वती आंग माल्लेसे करून बाकाच्या एका पोंतार बसली. खरे म्हळ्यार इतल्या ह्या मिडिस्ट चेडवार ताज्या व्यक्तिमत्वाचो जाडूच जाल्लो असे म्हणू येत, ना तर ते थिंगा बसपाचेच न्ह्ये.

थंयचे वातावरण वट्ट सोबीत आशिल्ले. फाटल्यान एक ताडमाड आशिल्लो. ताजेर कसलीतरी एक बाल वेंगोवन वेंगोवन वयर मेरेन

पाविल्ली. बाकाच्या सामक्या फाटल्यान जाडजाड पानांचे कसलेतरी एक गच्च झाड आशिल्ले. ताजी बेसवरी सांवळी पडिल्ली. पायां-मुखारच तामड्यातामड्या माणकुल्या फुलांची एक आंळी आशिल्ली-घरतरेर हांथरिल्यावरी.

सरस्वतीन हातातलें पुस्तक उकते केले. पानावेल्यान बेठीच नदर भोंवडायली. मगेर ते पदर आंगावेल्यान आवळून घेवन बसून रावले. खांयच्या भिरिभिरि नदरेन ताणे एक फावट ताका पळोले. तो ताकाच पळोतालो, जोखिल्लेवरी तरीय अलिप्त. सरस्वतीक बोगीव दिसूक लागले, ताजे हात मुखार येत आसात आनी तो आपणाल्या रेशमावरी केसातल्यान हात भोवंडावंक सोदता. एक फावट नदरेक नदर मेळटकीर ते कमळ फुलिल्लेवरी हांसले. पूण ताका मगेर दिसले आपूण असे हांसूक फावनाशिल्ले. आता ताणे आपणाक चडच भीतर ओडून घेतिल्लेवरी केले. केसावेल्यान पदर चडच ओडून घेयलो. तरीय ताजेकडेन पळोवचेलो मोह आवर-नाशिल्लो.

‘फायनलीक आसा न्हय तू?’

‘हय.’

‘सबजेक खंयचे?’

‘सोशिलोजी आनी दोन लॅंग्वेज् इंग्रजी आनी हिन्दी.’

‘वाचूक आवडटा?’

‘खूप.’

‘ते पुस्तक खंयचे?’

‘शरश्चंद्राले श्रीकांत. हिन्दी अणकार.’

अचकीत तो उत्तेजीत जाल्लेवरी जालो. ‘वाच शरश्चंद्र पुराय वाचून काड. शरश्चंद्रान आपल्या बरपातल्यान भारतीय बायलांचे सामके विश्वरूप दर्शन घडयलां. सीता, राधा आनी अन्नपाली जेन्ना तो एकेच बायलेत केळयता तेन्ना ताजे प्रतिमेची करामत पळोवन मन थक्क जाता. ताज्या मत्तान सीता आनी अन्नपाली ह्यो बायलांच्या व्यक्तिमत्वाच्यो दोन बाजू. दोनय एक दुसऱ्याक पूरक.’

आता ते मास्तराकडेन आदरान पळोवचे तशें तकली आनी नदर वयर करून ताजेकडेन पळोतालें.

‘सर तुमी खूप वाचतात आसतले न्हय, इंग्रजीबी?’

‘हय वाचता. पूण इंग्रजी वाचूचे पयली भारतीय साहित्य सारके वाचूचे. भारतीय भाशेत बऱ्यात बरे साहित्य आसा. शेक्स-पियरापरस व्हड न्हय तरी ताज्या जोडीचो कालीदास आमचेकडेन आसा, टॉलस्टॉयच्या जोडीचो शरश्चंद्र आसा. पूण एक सांगता व्यासाल्या मुखारय उबो रावच्या सरीचो बरोवपी मात, जगात खंयच ना. व्यासाले महाभारत हे जगातले सर्वश्रेष्ठ काव्य.’

आता सरस्वतीले मन आदर, उमळशीक, अभिमान, ह्या भावनांनी भरून गेले. ताका ताजेकडेन भोवभोवन उलोवचे अशें दिसलें. फाटीवेली एक वेणी मुखार घेवन ताज्यावांगडा खेळत मुखार सरकलसे करीत ताणे म्हळें, ‘तुमी कालेजीत निकतेच जांयन जाल्यात सर?’

अजून सारको जांयन खंय जालां. सद्या अँबसेंट प्रोफेसराले पिरियेड भरून काडटां. केन्नाय खंयच्याय क्लासीत. ते जांयन करून घेवया म्हण्टात पूण म्हाका चडसो इंटरेस्ट ना.’

‘कित्याक तर?’

‘सामके एकच तासातले जिवीत जगचे अशें दिसना. आनीक ...’ ताज्या चेऱ्यार सांवट पातळिल्लेवरी जालें.

‘आनीक कितें सर?’

‘आपल्या भूतकाळाच्या मापान आपणाक जोखून घेवचे म्हाका आवडना. आपल्या चेऱ्यासैत आपले स्वतंत्र अस्तित्व राखपाचे चड म्हत्वाचे.’

‘म्हाका कळ्ळे ना सर.’

‘म्हाका तरी सारके खंय कळ्ळा पूण दिसता, जिवीत हे सगळ्या बंधनापसून मुक्त आसचे.’

सरस्वतीन हासलेशें केलें. आपलो हात बाकाच्या फाटल्या तेकणेर सोडयत ताणे म्हळें, ‘अशें बंधनमुक्त आयुश्य खरेच शक्य आसा सर?’

ताणे चांचरलेशे करून सरस्वतीक पळोले. ते धीट नदरेन ताच्या दोळयान पळोताले.

मगेर दोनतीन दीस तो दिस्टीकच पडलो ना. सरस्वती आकुळ-पिकुळ. ते दोन दीस सेगीत त्या बाकार येवन बसले. कालेजभर भिरिभिरि नदरेन ताका सोदले. आपूण कित्याक ताजी वाट राखता, ताका सोदता हे ताकाच कळनाशिल्ले. पूण तो दिस्टीक पडचो असे सारके दिसतालें.

तिसऱ्या दिसा तो भेटलो, कालेजिची मेटला देवन येतना निमाण्या मेटलार. ताका पळोवन सरस्वतीन सट्कन म्हळें, ‘हावें तुमका दोन दीस कितले सोदले जाणा!’

‘कित्याक म्हण.’

‘आ... ना, बेठेव!’

तो हांसलो. हांसताना सदाफुलाची एक आळी फुलिल्ल्यावरी दिसली आनी सरस्वती पिसावले.

तांची पावलां आपसुकच बागात बाकाच्या दिकेन पडूक लागलीं. थारायनासतना, कोणे काय सांगिनासतना.

मगेर तीं आपसुकच एकदुसऱ्या म्हऱ्यान चड येत गेलीं, मनान आनी काळजान.

तो तशें उणेच उलयतालो. उलयतालो ते शब्द एकेक माणीक उखलून हातांत दिल्लेवरी. सरस्वतीक तर दिस, शब्द सरचे, उजवाड काळोख एक दुसऱ्यात भरसून वचचो, वेळकाळाचे मान नाउरचे, दोगांय एक दुसऱ्यामुखार फकत बसून रावचीं. खोलखोल नदरेत पळेत, ओटाची थरथर जोखत. मदीच एकाद्रो आकांतयाळो खीण असो येतालो, दिसताले एकदम एक दुसऱ्याच्या वेगेंत रिगचें. सगळीसगळी बंधनां सांडून शरीरासैत शरीरांत एकरूप जावन वचचें.

पूण तो कोण, खंयचो, ताजी पाळांमुळां खंय रिगल्यात हाजी खबरच नाशिल्ली. सरस्वतीन हाजेर केन्ना चितलेव ना. ते मोगान

पसाविल्ले खरे, पूण ताजो सामकोच बुद्धीभ्रम जाल्लो असे म्हणू निज. ताज्या मोगाची उत्कटताय इतली खोल आशिल्ली, परिपूर्ण आशिल्ली हेर विचाराक थंय म्हत्वच नाशिल्ले. नितळ उदकार ब्रह्मसाळक फुलिल्ले दिसताले, ताजी मुळां खंयच्या चिखलात रिगल्यात हे ताका पडूक नाशिल्लें.

हा, केन्नाकेन्ना अचकीत ताज्या चेन्नार दुखाचे सांवट देवन येताले, आवाजातली प्रसन्नताय वेताली. धोगच्या ताळयान तो गूढशें उलोवंक लागतालो, एकाद्री दुखेस्त जखम सासपिल्लेवरी.

मगेर तीं काय वेळ मोनी जातालीं. हातात हात घेवन तश्शीं बसून रावतालीं. पूण सरस्वतीक ताका कितें विचारचेलो धीगच जायनाशिल्लो.

जेन्ना लग्नाचो प्रस्न आयलो तेन्ना सरस्वतीच्या बापायन ताजे मूळच उस्तिले. मगेर सगळ्या वर्गणाचेर एकच आकांत.

....तेन्ना रुबी स सात वर्साचो आशिल्लो. ताका याद आसा, एक हवेलीवरी व्हड घर. उंचउंच उबे खांबे. जाडजाड फात-ताच्यो वण्ट्यो. बयर माळी, सकयल सालां, पडव्यो आनी कितल्योशोच कुडी. ह्यो सगळ्यो शुभ्र धव्या चुन्यान रंगयिल्ल्यो. कितली बागलां आनी जनेलां, खंयच्यान भीतर सल्ल्यार खंय पावतात म्हण कळनाशिल्ले. तातून एक दुयेंत जड्डो म्हातारो. अधांगान मुड्डो जाल्लो. तो हांथरुणावेल्यान ताज्या आईक बुरशोबुरशो गाळचो घालतालो. ते आयकोन मुरगो थतरवितर भंयभिरांतेन खंयच्या तरी

कोनशात उबो. केन्ना केन्ना ताका दिस, ताज्या तकलेर एक दाणो घालचो आनी सोपोवचो ताका !

....मुखार ताका कळ्ळें, पयली ताजी आई ह्याच घरात वावराडी म्हण आशिल्ली. त्या गिरेस्ताची पयली बायल मरतकीर तो वावराडी वांगडाच लग्न जालो. तो आशिल्लो पन्नाशी उलगल्लो तर हांगेली आई वीसबावीस वर्सांची. पूण घरांत भोव गिरेस्तकाय. उपरांत रुबी जल्मलो ताका. हो जल्मलो आनी चार पाव वर्सांनीच बापूय अधांगान हांथरुणार शेंवटलो. आदीच अनर्थाचो रागीस्ट मनीस. तातूंत तो हांथरुणाक लागलो आनी ताजे समवे जनावरच जाले. पांच स वर्सांतरी हांथरुणाक लागून आशिल्लो तो.

तो मेलो आनी तागेल्या गिरेस्तकायेचेर हक्क सांगूक सतरा जाण उबे रावले. घे म्हण कोर्टकवेरी. उबगण आयली ताका....

हो कोडू भूतकाळ, सरस्वतीचो काळीज कोंचून उडोवपी मोग, तागेलो शादूर परंपरेक वेंगोवन बशिल्लो हटी बापूय ! खंय कसलोच मेळ बसना जालो. सरस्वतीच्या बापायन ताजे मूळ उस्तून आपले चेडू न्हयकारले तो ताणे आपल्या व्यक्तिमत्वाचोच अपमान असो धल्लो.

गांव सोडून वचूच्या आदल्या दिसा तो ताका मेळूंक आयलो.

‘म्हाका लागून सगळें सोडून वचू नाका तूं रुबी !’

‘म्हजो भूतकाळ जो मेरेन हांव सांडचो ना तो मेरेन हांव सगळ्या उणाकपणासैत तोच उरतलों. म्हजी स्वतंत्र मनीस म्हण कदर केल्ली म्हाका जाय.’

‘हांवे तर फकत तुज्या वर्तमानाचेर, तुज्या स्वतंत्र व्यक्तिमत्वाचेर मोग केला. तूं कसोय आसलो तरीय हांव तुजेवांगडा लग्न जातलें.’

‘तरीय म्हजें मूळ उस्तुवपी हे लोक पावलापावलार म्हजो अपमान करीत रावतले. मोग आनी लग्न हाची सरमिसळ करू नाका तूं सरस्वती ! दोनय विंगड विंगड बाबी. हांव तर हो मोग विसरूंकच शकचो ना.’

‘पूण आमकां बायलांक जाचेर मोग केला ताज्यात सामके भरसून वचचेले तळेमळे लागिल्ले आसतात. तू ताका मानसीक भूक म्हण ना तर शारीरीक भूक म्हण.’

‘ताका आता उपाव ना.’

‘आसा !’

‘कसलो ?’

‘आमी एकच दीस फकत एकच दीस आनी एक रात घोव बायल कशी रावची. सगळी बंधनां सांडून जियेवची. त्या एका दिसाच्या नाड्यार हांव सगळे उरिल्ले जिवीत उमेदीन सारीन.’

तो अजापान ताका पळेत रावलो. ‘सरस्वती फाल्यां तुजे कोणाकडेन तरी लग्न जातले. मगेर तू आपले आंकवारपण व्हगडायिल्ल्याची खंत जीवितभर करीत बसतले.’

ते एकदम ताज्या म्हन्यान आयलें. ताका घश्टत ताणे म्हळे, ‘म्हाका खंत केन्नाच भोगची ना. हें तुकाच लागून सांबाळून दवरिल्लें

✽ कोंकणी भाशेक उजळ फुडार आवडतात ✽

भोलानाथ साँ मिल्स

निरंकाल रोड,

फोंडे-गोंय

☐ फोन : २१९ (घर)

१५९ (ऑफीस)

तुजें धन, तुजे देणें. कितलो काळ जालो ते तुका ओंपूक हांव उमळशीकेन रावलां ! ते तूं घेवन गेल्यारच हांव मुक्त जातलें. हे गरुडाचें भक्ष कावळ्याक चोंचोवंक दवरी नाका.'

मगेर तें ताज्या गोपांत रिगलें, तळ तशिल्ल्या खोलखोल तळयेंत बुडी मारिल्लेवरी.

त्या दिसा तें सगळें हक्कान ताका ओंपून रितें जालें आनी ताजें जिवीतच भांगराचे जालें. कसली इच्छा उल्लेख ना, कसली खंत धल्ली ना. तो याद आयली की आंगार मोरापांखा भोवतालीं आनी तें ल्हवपीक जावन वाच्यार घोलतालें.

तो मात खंयच्या दिगंतराक वचूंक गेल्लो कांयच कळलें ना. वेतना ताणे सरस्वतीक म्हणिल्लें, 'हांव भिजूड कसो पळोन वता म्हण समजू नाका. हांव नव्या क्षितीजाच्या सोदांत भायर सलां.'

सरस्वतीक उगडास आसा, सरस्वतीन जेन्ना आमी पळोन वचूया म्हण ताका सांगिल्ले तेन्ना ताणे म्हणिल्लें, 'ती पळवाट तूं म्हाका सुचोवं नाका.'

दीस गेले आनी एक दीस सरस्वतीच्या बापायन लग्नाचो विशय माणलो. सरस्वतीन सामको न्हयकार दिलो. जबरदस्ती करूंक पळेतात म्हण दिसतकीर भोव गडबड घाली पूण ती पोत्री पुरातन गडगंज फास्की ताज्या भोंवतणी आंवुळ्ळी आनी तें गळसणलें.

चली भुरग्यान लग्नाबगर तशेच म्हण रावयेता ? हो एकच प्रस्न ताका पर्थो पर्थो घालो आनी ताजेकडच्यान जाय तशी जाप काडून घेली.

दिशिल्लें, तो मात्सोतरी ताजेवरी आसतलो. इल्लेंइल्लें ताजें सदाफुली हांशें केसांचो इल्लोइल्लो तपकिरी रंग, इल्ली तामशी गोरसाण... .. भिरीभिरी नदरेन ते ताज्यात 'तो' सोदताले. पूण तें सामकें निशेंलें. ताजी वानसाच गेली. हो तर ताज्या पावला कडेनय उबो रावंक ताकचो ना. गरुडाच्या गिरासार येवन बशिल्लो कावळो.

आनी ताका पयल्या रातीकच साक्षात्कार जालो, हांव एक लक्ष जाल्लो परक्याची बायल. ताजेकडेन म्हजे मनानच लग्न जाल्लें. आमी घोवबायल कशीं राविल्लीं. आनी हो तर सामको परको दादलो ! मनांतच नासतना लग्नविधीची आनी सुवाळ्याची भोगावळ घाली म्हण कोण घोव जावंक पावता !

ही जाणवीकाय भयंकर आशिल्ली. जीव कांचेवन उडोवपी उतळताप आनी वटवटे !

हो ताजेवरीच मोड जावन ताज्या आयुश्यांत आयिल्लो जाल्यार घडये ही पातकी जाणवीकाय मनाच्या कोनशात चिड्डून रावं येताली. पूण हिंगा तर कांयच नाशिल्लें. मन चरांतून केल्लो मोग ना, भोग ना. थंड चोरपणान मुखार येवप आनी ताकतिकेन सगळे सोंपोवन कुशीक सरप. सरस्वतीची मुसुंडी. ताजेर भूकेचीं भुतां.

ल्हवल्हव ताका दिसूंक लागलें, आपूण फकत व्यभिचार करतां, आपली एक नायकीण जाल्या ! चार वण्टीच्या सुरक्षिततायेचे

आशेन हांवे सोताक मनाभायर घाणाक घाला !

आतां तर तो म्हयान आयलो की अंगार कांटे भोंवताले ! मगेर शरीर ताका सोंपोवन तें पयस वचत गेलें, अलिप्त ! फकत चुकनाशिल्ली भोगावळ ! वेल्यान हातान व्यभिचार घडटा म्हण तळमळे !

एक चेडो जालो. पूण ताज्या ममतेन, मोगान, ताज्या लुबड्या उलोवपान ते केन्ना पिसावलें ना. चेड्यांतय बापूय दिसतालो आनी ताजी उमेदच मरताली. आनी चेडो तरी कितें बापायचे रूप, गूण जशा तशें घेवन आयिल्लो. ताका फकत 'ताजो' चेडो जाय आशिल्लो, पिंगशा केसांचो, घाऱ्या दोळ्यांचो, तामसोतामसो. जेन्ना तें ताजेसरी बायल कशें राविल्लें तेन्ना तसल्याच चेड्याक ते काळजासान आशिल्लें.

तें सगळीं सुखां ताज्या संदर्भातल्यान भोगूंक पळेतालें आनी ताजी फसगत जाताली. ना घोवाचे सूख ना चेड्याचे सूख ! चेडो सदांच आवयक दुबावान पळेतालो. फाटीं तो इंजिनीअरिंग करपाक जबलपूराक वचूंक भायर सल्लो तर हाजे दोळे सामके सुके, रिते. चेड्यान गेल्या उपरांत म्हैनीभर चीटच बरयली ना. बापायन फोन करून तागेली खुशाली विचाल्ली.

हे तर संसारात आसूनय संसाराभायरें. सदांच तळमळे आनी उपासमार. वेल्यान व्यभिचार घडटा म्हण मनाचे उतळताप. पिशेच तर ! धा जणा हुजीर जाचेकडेन मार दबाज्यान लग्न जालां, ताचेकडेन म्हण्टा व्यभिचार घडटा आनी जाचेकडेन लग्न ना, सोबाण ना तो मात देवधर्माचो घोव ! लग्नापयलींय पातकां करून बसलां ताची इल्ली खंत ना आनी लग्नाच्या घोवाकोन न्हिदल्यार मात शीवशीव करीत देवाकडेन बगसणे मागता.

दीस गेले, वर्सां गेली पूण सरस्वतीलें आंग सदांच म्हेळ. दिसांतल्यान तीनतीन फावट न्हातालें, सकाळसांज देवाक पुजतालें. तरीय आंगार पोजोड रकयिल्लेवरी आंग सदांच म्हेळ, भश्ट ! एक अन्जवर पातकाच्या जाणवीकायेन मन कांचवेल्ले, चेपिल्लें !

केन्ना केन्ना दिस हें सगळें सोडून ताका सोदीत ताज्या म्हयान वचचें. सासणाची मुक्ती मेळोवंक म्हण ताज्या वांगडा बायलेचो संबंध जोडलो आनी समतेच घुस्पलें.

आता ताका उमळशीक लागली ताका मेळवेली. आता आयुश्य सोपूक आयलें, हांवे तशेंच पातकांत पडूनच मरचेलें. तो मेळयार ताज्या गळ्यांत पडून विनवणी करूं येताली, म्हाका वाटय, एक फावट शुद्ध करून सोड. तुजी ही अहिल्या पातकाक लागून शीळा जावन पडल्या, म्हजो उद्धार कर ! निमाणे एक फावट म्हाका तुज्यांत सासणाचे एकरूप जावन वचूंक दी. मगेर आनी म्हाका कांय नाका. उरिल्ले जिवीत जोगीण जावन जीयेतलें हांव.

आता ते पायाक भिरभिरें बांदिल्लेवरी घरांतल्यान भायर पडून ताजो ठावठिकाण सोदीत भोंवंक लागलें. कालेजीतल्या सगळ्या पोन्न्या प्रोफेसरांकडेन वचून ताजेविशी विचाल्लें. बेटेव रस्त्यांतल्यान, गल्लींतल्यान भोंवंभोंवं भोंवंले. ताज्या त्या पोन्न्या

घराकडेन गेल्यार थंय हेरच कोण रावताले. दारांत दोनतीन गाडयो. घरांत नेण्टे जाण्टे सरवरशी लोक. निकतेच शिवन हाडिल्ले नवेताल्ल कपडे घातिल्लेवरी तट्टीत आनी अनुळखे लोक. दारांतलो पुरुसभर उंच मुणो सरस्वतीक पळोवन भोंकभोंक भोंकलो. तें तशेंच फाटीं फिल्लें.

आनी एक दीस धोलार बडी पडिल्लेवरी झांज वाजिल्लेवरी खबर आयली भारतभारती कालेजाच्या भांगरासुवाळ्याच्या दबाजाक उत्तर हिन्दुस्तानातल्यान एक नामनेचो प्रोफेसर येवपाचो आसा. तो ह्याच कालेजीचो आदलो शिकपी. एक दीस थळाव्या खबरेपत्रांत नांव आनी फोटो.

सरस्वती मुल्लुसलें, सामकेंच पिसावलें ! म्हजो घोव जालो म्हाका नाडलें आनी फटकिरो इतल्या वर्सांनीं येता ! सोडचे ना हांव ताका. सांगतलें तुवें घाल्या पातकांत तूंच शुद्धाचार कर !

तें आपणाक एक घोव आसा, एक चेडो आसा हें विसलें. जननिदेची परवा ताका उल्लीना. वा ते ताजो सोद घेत तो राविल्लो त्या हाँटेलाचे कुडीर गेलें.

तो एका टेबलार बाग घेवन कितेकरी बरयतालो. आता मात्सां आंगान सुटिल्लो. रंग चडच तामसो. पोल्यावेली, दोळ्यासकयल्ली कात सदळ जावन सकयल देविल्लेवरी दिस. तकलेवेल्या पिगश्या, काळ्या, धव्या केसांची सरमिसळ आरास जाल्ली. तातून ताजे व्यक्तिमत्व चडच शिरवंत दिसतालें.

तें भीतर सल्लें आनी भीडमुर्वतेचो एक दोंगोर ताजेर लकून आयलो. अचकीत परक्या दादल्यामुखार येवन उबें राविल्लेवरी तें एकदम कचरले आनी अनमनत उबें रावलें. ताका आपलेव आपणाक अजाप दिसलें, अशें अचकीत अंभसाणखत कित्याक जालें हांव ! खंयतरी गफलत जाल्या, आपलो वर्साकाळाचो हिशोब चुकला ! ना तर ताजेकडेन उबें रावंक इतली भीड !

प्रो. रुबेन सौदागारान ताजेकडेन पळेले. ताजे दोळे लिकलिकले. खिणात वळख पटली आनी खोशयेचे एक ल्हार ताज्या शिरंत रांतल्यान व्हांवत गेलें. पूण ताणे थंडपणान म्हळें, 'सरस्वती यो बस. तूं आयलें म्हाका भोव बरें दिसलें.'

तें आंगभोवतणी पदर ओडून घेत आंग चोरूनशें एके खुर्चेवेंत बसले. तें असेच एक फावट भियेतभियेत ताजेसरी वाकार बशिल्लें, ताजो ताका उगडास जालो.

'उलय मुणो सरस्वती, बोगी कित्याक ? पयलीं कितली बडबड करो तूं. सुखांत आसा मुणो तूं ?'

सरस्वतीक अचकीत हुंडको फुटलो. आनी तें रडूंक लागलें.

तो उठून ताज्या म्हन्यान गेलो. ताज्या केसावेल्यान ल्हवल्हव हात भोवंडायत ताणे म्हळें, 'रडूं नाका पिशा, कित्याक म्हण रडटा तूं अशें ?'

तो ताज्या सामक्या म्हन्यान आशिल्लो तरीय सरस्वतीक ताज्या गोपान रिगचें अशें दिसलें ना. तें चडच मिडेलें. इतली रेंवटां माडोवन रखरख वोतांतल्यान हांव हिगा पावलां आनी सावळेक कित्याक फाट फिरायतां हांव ! हें किते जालां म्हाका. ताका

सोताचोच राग आयलो. ताणें तिडकीनशी नदर वयर काडीत म्हळें 'खूप भोगले हांवें, तुवें दिल्ले दुख खूप खूप भोगलें !'

'अशें कित्याक म्हण्टा तूं सरस्वती ?'

'एक दीस सुखान श्वास घेवंक शकलें ना. सदांच तूं. सुखार लेगीत तुजें सांवट !'

'सरस्वती म्हज्या मोगाक तुवे दुख, दुबळकाय कशी धल्ली आनी सोताचेर आनी हेराचेरूय अन्याय केलो. पूण हांवें तुजो मोग मात एक बळगें कशें धल्ले. त्या बळग्यार हांवें कितली झुजां खेळ्ळीं ! म्हज्या भूतकाळा आड एक नवे विश्व निर्माण केलें. तुज्या मोगांत पडलो. आनी हो संवसार म्हाका सदांच सोबीत निर्मळ दिसलो.

'तुमी खऱ्यानच सुखी आसात ?'

'हय हांवें एके घोव मेल्ले बायलेकडेन लग्न केलां. ताज्या आदल्या एक चेडवासयत. ती व्हडली सोबीत ना. पूण आसा भोव मोगाळ. ताजो पयलो घोव ताजेर खूप खूप मोग करतालो. सदां सांजचो घरा येतना हातांत धरून हालयत एक फुलांफाती घेवन येतालो आनी दाराभितर सल्लो की ताका ती माळतालो. हांवेंय एक फावट तिका गोपान घेवन फुलां माळतना चयला. इतलो सोबीत मोगाळ देखावो अजून खंय हांवें चयलो ना.'

सरस्वती ताजेकडेन ताणून पळेताली.

'एक अपसुयेगान सांपडून एक दीस घोव भायर पडलो. ते सामके निराधार जालें.

धा वर्सां जाली आमच्या लग्नाक पूण अजूनय ते केन्नाकेन्ना गुपचुप म्हाळयेर वचून रडत बसता. एक फावट हांवें ताज्या फाटी-वेल्यान हात भोवंडायत म्हळें, शमा मोगान दुख करचे न्हय, मोगाक उणाकपण येता ! ताणे किते जाप दिली जाण,

'किते म्हळें ?'

मोगाक उणाकपण दिवंक हांव रडना. ताज्या उगडासात हांव रडटां आनी ल्हवपीक जातां. नवी शक्त मेळटा म्हाका. खरेंच सरस्वती, ताजो मोग करपाची शक्त सुमाराभायली. वेल्यान कितलें समाधानी आनी शगुणाचे. म्हजे एक उतर खाला सांडीना. कपलाक एक मिरी पडूंक दियना. पयर हांव हांगा येवंक सल्लार जिवाक सांबाळ म्हण सतरा फावटीं सांगतालें.

सरस्वती ताजे कडेन कांय वेळ मोन्यानच पळेत रावलें. 'मगेर येता हांव सर' म्हण उठलें आनी दारामेरेन गेलें. प्रोफेसरान 'अगो बस मुणो मात्से' म्हळ्यार ताणे आयकले ना. दारांतल्यानच फाटीं वळोन ताणे म्हळें, 'बरें जालें तुवेंच नाळ तोडली ती. पूण तुका एक सांगता, तुज्या त्या विधवेक दुसरोय पुरूश मनसारखोच मेळ्ळो म्हण ताणे मोगाचो सुवाळो मनयलो. पूण सगळ्यांच्याच नशीबांत ते आस ना. जण एकल्याचे नशीब, जण एकल्याची मनाची जात वेगळी आसता.'

ते तशेंच फाटीं फिल्लें. मेटलां देवन रस्त्यार आयलें. प्रो. सौदागारान हाटेलच्या काँरीडोरांतल्यान ताका पळेलें, ताज्या पावलांक कसलोच त्राणू, हरूप नाशिल्लीं. रगशेल्ली पावलां तेकयत ल्हवल्हव चलचें तशें तें चलतालें.

-५६-

दोंगरायेदी फट

— महाबळेश्वर सैल

तळ्याभोवतणचो वाठार भोव साकीत आशिल्लो. तीनय भोवतणी ल्हवल्हव गच्च जायत गेल्ले. हरवेताल्ल रान आनी हांगा हो उंच बांद, उदक आडोवंक म्हण मुद्दम बांदिल्लो. गांवापसून मात्शे कुशीक आशिल्ल्या ह्या तळ्यार सदाच थंडाय आनी शांतताय नंदताली. सकाळच्या चकचकत्या ओतात तळ्यातली माणकुली ल्हारां रूपयाच्यो लगड्यो कशो नाचतनाचत तडीक येताल्यो. सांजच्या पिव्या ओतात हीव ल्हारां भांगरावर्णाची जाताली. तळ्याच्या पलतडचो एक कोनसो तांतया आकाराचो जावन रानात भीतर रिगिल्लो. थंय चारपांच उंच माट्टी रुख आशिल्ले. ताचे गच्च सावट थंय पडिल्ले. थिंगा जायत्या सावदांचे आनी सवण्यांचे खेळ चलताले. अलतडच्यान सारखे दिसनाशिल्ले. फकत आवाज आयकोंक येनाले. सांजच्या उदकार काळखाची साय मांडूक लागली म्हण्टकीर तळ्यासैत सगळो वाठार अनवळखी पोकळेत रिगिल्लेवरी गूढ गंभीर दिस. मदीच एकद्रे किट्टांव आडले की सगळी गंभीरताय आंगार लकून आयिल्लेवरी दिसताली.

गेल्ले तीन म्हैने ती चुकनासतना ह्या तळ्यार येताली. बांदाच्या एका कुशीक आशिल्ल्या शिवणी रुखापोनाक बसताली. आनी बरां बरां फुडाराची सपनां रंगोवक गुल्ल जाताली. बांदाच्या एक कुशीतल्यान मुद्दम खणून काडिल्लो पांटो आठय पार घसघस व्हांवत रावतालो. तो गावात पयसपयसमेरेन वचून गांवची बांयगण शेतां, केळ, कवाथो, झाडांझोपांची पोसवणूक करतालो. मौसाची तान भागयतालो.

हातात हात गुंथून घेवन ती दोंगांय शिवणीरूखा पोनाक बशिल्ली. पेल्यान एक कास्टेतलो पोर गरय घालून बशिल्लो. पूण हांच्या नदरेन ताचे अस्तित्वच नाशिल्ले. तांच्या मत्तान ते भंय-भिरांतेभायलो अज्रांवर मोग करताले. संवसारात इतलो काळीज कोंचून उडोवपी मोग आनीक म्हण कोणे केलो ना असे तांचे प्रामाणीक मत्त आशिल्ले. तळ्याधडयेर सदा सांजची काळोख देवन येता म्हणसर तीं बसतालीं. एकदुसऱ्याच्या दोळ्यात दोनय तडीन बुडून वचून खोलखोल तीं पळेत रावतालीं. जाल्यार हात हातात घेवन मोन्यानी संवाद सादतालीं. अशें करताना केन्नाकेन्ना आंग शिरशिरून येतालें. अशें जाले म्हण्टकीर तें सोताक शिटकायतालें आनी बेगीबेगीन कुशीक सरताले. तो केन्नाकेन्ना ते घाळ असाशे पळोवन

सट्कन्न ओटांर ओटां तेकयतालो. पूण ते भोव सादूर ताका केन्ना पुराय म्हन्यान येवक ताणे दिले ना. भूंयंत पुरिल्ल्या भांगराच्या हंड्यार राखणेक राविल्ल्या नागीणीवरी ते केन्नाकेन्ना फाणे काड्टालें. तो मात्सो हुतहुतो पूण ते तितलेच खंबीर तरीय तांच्या मोगाक सिमहूद नाशिल्लो.

तें वेल्यान खंबीर दिसताले खरें पूण ताकाय उमळशीक लागिल्ली केन्ना एक फावट आपले लग्न जाता आनी आपणाक ताका ओंपूक मेळटा असे ताका जाल्ले.

पूण तांच्या लग्नाक भोव खर आडमेळे आशिल्ले. ते हुपून वच्चे कठीग आशिल्ले. कसलेकसले म्हण आडमेळे- जातीकातीचे, गरीबगिरेस्ताचे, मानमर्यादेचे अहंकाराचे, आनीक जायते. एका मोगाच्या नाड्यार आपूण सगळे आडमेळे हुपूक ताकतले असो तांचो लटिक भावार्त आशिल्लो.

ती दोंगांय दोन जातीची. विश्वंभर खालच्या जातीचो म्हण विमलालो बापूय ताका चेडू दिवंक कसोच तयार नाशिल्लो. तातून विमलालो बापूय गिरेस्त आनी विश्वंभरागेली परिस्थिती अशीतशीच. विमलाल्या बापायले एकद्रेवेळार समजू येताले पूण विश्वंभराल्या आवयबापायक किते जाल्ले, फकत हट. आपणाल्याच जातीचे चेडू पळोवन भरपूर मानपान, अंदण घेवन लग्न करची इच्छा. शिवाय हे लग्नाक विमलालो बापूय कशीच संमती दिवचो ना हे ते जाणा आशिल्ले. म्हण्टकीर विमलाल्या बापायकडच्यान काय मेळवे ना आनी वर्गणाचे संबंदय जोडूक मेळवे नात म्हण दोनय कडच्यान सारको विरोध.

‘विश्वंभर हे निमाणे आता अटीतटीचे यत्न करूक जाय. तू तुज्या आवयबापायक निमाणे धपकाय, तुमी लग्न करूक दिले ना. जाल्यार घरातल्यान भायर सरून लग्न जातले आनी ह्याच गांवात वेगळे बिराड करतलो म्हण सांग.’

‘सांगीन हांव, सांगीन. पूण मात्शे कठीणच ते. बापूय म्हळ्यार सामको काळ तरीय सांगताच ताका हांव आता.’

विमल कांय वेळ ताजेकडेन दुबावान पळेत रावलें. ‘असो चाचरू नाका विश्वंभर. दादलो मुरे तू तुज्या नाड्यार तर हांव सगळे सांडून दिवंक उठलां’

‘सांगता म्हळे न्ही. आता कोणाक कॅर काडचो ना. तू तुजे

पळे. व्हडले चेडू तू. आडखळचो चड. अवघड दिसता.'

'हांवय कसलीतरी माण्णी काडटा सोदून. तुजी नोकरीय ह्याच गावात. ना तर दोगाय मेळून पळून वचपाची.'

'हय तर.'

'ये तुवे नोकरीच सोडली जाल्यार.'

'शा मेळिल्ली नोकरी सोडची आनी फाल्या पळोन वचून खातले किते. संवसार माणूक आयदणा जाय, कपडोलतो जाय, घर-भाडे दिवंक पयशे जाय. तुज्या बापाय कडच्यान तर किते मेळचेली आशाच ना.'

विमलान ताका बारीक पळेले. ताज्या पसरट सांवळ्या चेहऱ्यावेल्यो शिरो ताका गणिताच्या आंकड्यावरी दिसल्यो. दोळ्यांतल्यान मोगाची लाली पुसून ते हुस्क्यान म्हळशे पडिल्ले.

'विश्वंभर तू खरोच म्हजेर मोग करता. खरेच तुका लग्न करचेशे दिसता?'

'म्हज्या मोगाचो दुबाव घेव नाका विमल. काळजासावन तो मोग. पूण फाल्याचे चिंतूक जाय न्ही. आंगावेले पिनलार तू ठिगळचो मारून जोडशी, तांदूळ सल्ल्यार उदक पियेवन रावशी. पूण दारात भाडे व्हरूक वरकार उबो रावलार किते सांगताले?'

'तुज्यान तुज्या आवय बापायक तरी धपकावक जाता मुरे?'

'हय! आता हांव फाटी घेवचो ना'.

With Best Compliments From :
ONLY THE BEST MAKE HISTORY
HERSONS

(THE FIRST NAME IN SPRINGS)

Herson is known for quality, Thear of reliability has been by making product which meets The Sringent Standard of Original Equipment Automobile Manufacturers.

When You Need Springs Ask For Hersons.

Hersons (India) Steel Industries

OFFICE :

Nandanvan Apartments,
Luis de Miranda Road,
Margao-Goa.

FACTORY :

Shed No. D2-26,
St. Jose de Arael,
Margao Industrial
Estate,
Margao-Goa.

HERSONS Telex : 196-205
Phone : 22975 21246

'सामके थाल्ले मुरे?'

'हय थाल्ले.'

'आयकलेच ना तर ह्याच गावात दोगांय येवन एक ल्हान-शेच घर पळोवचे. पयली संसार माणचो आनी मगेर लग्न जावचे.'

'बरे आसा.'

'ए विश्वंभर खरोच थरील न्हय. लग्नापयली संवसार! पूण लग्न जावचे पयली, तुका म्हऱ्यान मात येवक दिवची ना हांव. ना तर हुतहुत्यावरी झुडोन येवशी. धकलून दितले हांव.'

'तुका जाय तशे. तू आदींच चंगडीका. तुज्या म्हऱ्यान आनी तशे वच्चे म्हण आसा.'

'ना रे, लग्न जाले की हांव तुजी मोव, मोगाळ बायल जातले. मगेर तुका जाय तशे.'

ते ताज्या माणयेर तेकले आनी खोमासाच्या बुतांवावांगडा खेळूक लागले. तो कीस् घेवक म्हण बागवलो आनी विमलान सट्कन् आपलो हात ताज्या तोंडार आडवो धल्लो. ते उठून उबे रावले आनी ताणे म्हळे, 'ये आमी या आता.'

'या'.

'कळले मुरे, आयज निमाणे सांगपाचे.'

'हय तर हेच निमाणे.'

ती उठली आनी बांदावेल्यान चलूक लागली. चैत्राचो म्हयनो, तळ्याची पातळी बरीच सकयल गेल्ली. उंव बांद आनी तळ्याची वेग हांचेमदी एक भिरांकूळ अशी देंवती तयार जाल्ली. बांदाची खडपा उक्ती पडिल्ली आनी वेल्यान चलतल्यांक दिस आपूण आपशीच गडगडत ते देंवतेवेल्यान तळ्यात वचून पडूं. ती बांदा-वेल्यान चलतना एक धव्या तकलेचे आनी लिप्प काळ्या पांखाचे बळार तळ्यावयर भंवर मारताले आनी मदीच 'क्याक क्याक' करून कर्कश आड्डताले.

ती तळ्याधड देवन रस्त्यार आयली. मुखावेली अमराई हुपून आयले की दोगाल्या घराकडेन वच्चेवेल्यो दोन वाटो फुट्टाल्यो. दोगाय आपआपल्या वाटेन वचूक गेली. मुखारच वाटेकुशीक एक सानसोबीत बांगलो. ताच्या वंयत बोगनवेलाची खूप झाडां आशिल्ली. ताजेर जायती धवी तामडी फुलां फुलिल्ली. त्या वंय म्हऱ्यान पाव-तीकीर विमल अचकीत थाल्ले. ताणे फाटी वळोन पळेले आनी म्हळे 'विश्वंभर म्हाका माण्णी मेळ्ळी रे. हांव आता सुटले. तुजेच पळे!'

X X X

विमल घरा पावले तेन्ना सामको काळोख पातळिल्लो. वरात घुसतना ताणे आपलो चेहरो चडच चितेस्त आनी गंभीर केलो. टायगर शेंपडी हालयत मुखार येवन घश्टूक लागलो पूण ताणे ताका पाचारले ना. मोन्यान भीतर वचून वस्त्रा बदलूक लागले. आई बारीक टेळटाली. ती ताज्या फाटोफाट भीतर गेली.

'कळाव केलोसो मुगो. इतलो काळोख जालो आनी तू मायर हेडटा.'

विमलान बेटेच 'हूं' म्हळे.

'बेटेच हूं किते करता, काल तुका धक्कायिल्ले. तरीय आयज तुवें कळाव केलो. हांव तुजी अवचिन्ना बापायपसून लियोवंक पळेंता आनी तुजे दिमान दीस चडच जायत गेला.'

'हांव विश्वंभरावांगडा आशिल्ले आई.' ताणे थंडपणान म्हळे आनी ते माझ्यात गेले. घसघस घालीत ताणे हातपाय धुले. ओकाऱ्यो काडलेसे करून ते थू थू थुकले. मगेर फ्लास्कातली काफी कोपात ओतून घेवन पियेले आनी खाटीर पडले. दुयेंतीवरी.

आई कांचवेन ताज्या चेंऱ्याकडेन, आंगलोटाकडेन बारीक पळेंताली.

'आगो किते उलैतरी मुगो बरेतरी आसा मुगो तू. आयज तुगेल्या बापायकच सगळे सांगता हांव. फाल्या किते चडउणे जाल्यार म्हजेर बिरमत नाका.'

'तुका आनी तखलास नाका हांवूच सांगून उडैता ताका सगळे.'

'किते सांगतले तूं?'

'सांगतले, सगळे सांगतले.'

'आई चडच तटात.'

दुसरे दीस सकाळी विमलालो बापूय चंद्रहास दुभाशी सोफार पेपर वाचीत बशिल्लो. तांच्या पिकिल्ल्या केसांची धवी चवड कपलार लोळटाली. नाकार भांगरा फ्रेमीचे वकल आनी ताचो तामसो गोंरों रंग. वट्ट एक गिरेस्त रायारूप, एक गडंगज व्यक्तिमत्व चार-चौगात तसे ते फटींग म्हण वोळखनाशिल्ले तरीय ताणे सगळो पयसो उजूपणान जोडिल्लो असे म्हणू नज. दुसऱ्याचो धंदो पाड घालून आपलो धंदो कसो वाडवचो हे कसब ताका बरे जमिल्ले. तातून वळखी इतल्यो, सगळे सरकारी अंमलदार बोल्सात. वेल्यान सोता ज्या गिरेस्तकायेचो, जातीचो शिकपाचो भोव अहंकार. हेरांक तुच्छ लेखपा इतलो. एक फावट ताज्या शिमीटाचे टाईल्स करच्या कारखान्यात संप जालो. चाळीस पन्नास कामदार कारखान्याच्या भायर हातात बॅनरा घेवन बोवाळूंक लागले. दुभाशी रागान झिडपलो. हातात एक दाणो घेवन कामदाराचेर झुडोन गेलो. सगळे कामदार भियेवन कारखान्याचो वाठार सोडून धावंक लागले.

विमल कुशीकत खुर्चयेत पुस्तकांत दोळे रोमून बशिल्ले. बेटेच ताजे चित्त वाचपांत नाशिल्ले ते संद सोदताले. तागेली आई घोवा फाटल्यान कोचाक तेकून उबी आशिल्ली. जण एकल्याक किते तरी सांगचे आशिल्ले. सोक्षमोक्ष लावचो आयिल्लो. फकत सुरवात खंयच्यान करची हे जण एकलो चित्तालो.

'विमल तूं ताका मेळूंक सदा वयता म्हण आयकला हांवें.'

'हय पपा.'

तुका कितले फावट सांगले, तो उणाक, आपल्या सरीचो, सौरगतीचो मनोस न्हय तो. दरिद्री आनी जातीभायरो.'

'पूण हांव ताजेर मोग करता पपा!'

फाल्या लग्न जातकीर घोवावांगडा मोग कर पोद्दभर. हांव

आठ दिमांत लग्न करून दिता तुजे आमच्या मोयरसंबंदाच्या वऱ्या भुरग्यावांगडा.'

पूण पपा... 'मजेत उरतलें. मुखांत लोळटलें. त्या अवचिन्नाक आठ दिमातच विमलून वतलें.'

पूण पपा, हांव आता इतले मुखार पावलां थंयच्यान फाटी सरप आता शक्यच ना. हांव ताजेव जालां.'

'तूं ताका न्हयकारूक तयार ना तर हावच करता ताजो बंदोबस्त. कोणाक तरी धाडून बरो बडोवन काडूक सांगता.'

'पपा, तुज्या ह्या अहंकारान बायलांच्यो सबंद तीन पिळग्यो चेपणाखाली वावुरल्यो. जाणी तुका वाडयलो, घडयलो ती तुजी आवय शेवटाक ह्या घरात एक माणशिरें कशी जीयेताली. मुणे पाचारिनाशिल्ले तिका. आनी म्हजी आई सदाच भियेल्ली कावाबूल. तूं भायल्यान घरात येतना दिसतकीर ती बेठीच थतरवितर जाताली आनी ताजी गुळी जावन ती उबी रावताली. तुजे चीज-वस्ती, पैसोआडको हातून तिणे मुख मानले, पूण एकदीम मेकळो श्वास घेवंक ना. कारण ह्या घरांत तुजो दरकार. तुजोच हट, तुजेच उतर निमाणे. आनी हाव तुजे चेडू आयजवेर सोशापील कजे चेपणात जियेले. हांवें किते न्हेसचे, खंयच्या शाळेंत वच्चे, खंयचो विशय शिकचो सगळे तुज्या मत्तान. आनी आता म्हज्या लग्नाचे. जी म्हजी सामकी खाजगी वाव. हांवें कोणाकडेन शरीरसंबंद करचो हे थारावचे लेगीत म्हाका अधिकार ना!'

बापूय कांय वेळ थीर नदरेन ताजेकडेन पळेत रावलो. मगेर आड्डलो. 'हय हांवच थारायतलो सगळे. सगळे म्हज्याच मत्तान जातले. तुमी सगळे खावनजेवन मुखात उरची म्हण हांव दीसदीस वावुरता. दिसातल्यान बाराबारा ताम काम करता, आनी तुमी ही. अशी बेदिनवासी. आयज बरे तोंड फुटला मुगो तुका.'

म्हजेर संकस्ट, म्हजेर आकांतच तसी आयला पपा. तुमी आनीक म्हाका आडोवं नाकात. हांव वोगो वता ताजेसरी.'

'कसले संकस्ट म्हळे तुवे विमल?'

हांव आवय जावची असा. म्हाका दीस गेल्यात ताजे पसून!

बापूय तटास. ल्हव ल्हव मयंकर रागाचे एक मोड ताज्या भोवतणी घुवंक लागता. तायट जातात आनी क्रूर जाता. आई बेगीबेगीन येवन घोवाम्हाऱ्यान मुखार उबी रावता. बापूय ताण-शेता 'होसमार हांगासल्ले. आय् से गेट आऊट. भयट कर्तुबाचे चेडू म्हज्या मुखावेले काळे कर ना तर फोडून काडटलो.'

मदीव आईन म्हळे, म्हाका दुबावच आशिल्लो. शेण खावनच आयकलां म्हण हें. असले चेडू मेले म्हणलेगीत दुख्ख करचे न्ही.'

विमल ताकतिकेन उठले. दोनतरी आंगवस्त्रा घेवंक म्हण भीतर वचूंक गेल्यार दारातच वावराडी उबी. विमलान मनात म्हळे, भोव पंचळ ही वावराडी. सदा वण्टीक कान लावन बसता. ते भीतर गेले आनी पोतयेत चार वस्त्रां चेपून घेवन भायर आयले. आनी एक उतर उलयनासतना भायर सरून गेले. आई मुखार येवंक गेल्यार बापायन हाताभर कुरू करून ताका आडयले.

X X X

विमल रस्त्यार आयले आनी फाटी पळोन पळेल्यार मुरगे-पणापासूनचो सगळो मार काळजार देवन आयलो. आनीक आपूण हिगा थाल्ल्यार होळोमच काडूक लागतले असे ताका दिसले आनी ताणे सडसडीत पावलां माल्ली.

बापायन भीतर येत म्हळे, विश्वंभर पांडुरंग वाडीकर आयल्यात सोयरीक घेवन.

‘पूण हांव विमला वांगडा मोग करता बाबा. ताचेकडेचन लग्न जातलो.’

‘तांचे खंय सुलेय सोबीत चेडूं. सगळ्या इस्टेटीचे तेच हक्कदार. पयसो-आडको मांगर-शिंंगर, भाट-मेसां खूप आसात तांचेकडेन.’

‘पूण हांव विमला वांगडा मोग करता बाबा’

‘ताच्या चेडवाक तूं पळेशी जाल्यार मोगान पिसो जातलो. नखेत्रावरी सोबीत, गोरेगोरे पिट्ट. ते मायर सगळी इस्टेट.’

‘पूण हांव विमला वांगडा मोग करता, ताका कसो सांडू?’

‘चेडवाचो बापोलयो तूं जे शाळेंत शिकयता त्या शाळेच्या कमिटीचेर मेबर आसा.’

‘कोण तो?’

‘चंद्रकांत वाडीकर फाल्या तुजे कितेय बरे करून सोडीत तो. मगेर तुजो शाळेंत किते झेत.’

‘पूण हांव’

‘तोंड फोडटलो त्या चेडवाचे नांव घेयलार. ताजो बापूय मोठो अहंकारी. तुका दारांत उबो करून घेवंक तयार ना तो आनी हिगा येदी व्हडली इस्टेट हात जोडून उबी आसा. जिविताचे खिणांत कल्याण जातले. घरचे अशे दरिद्रपण आनी तुजी मास्तरकेची चाकरी.’ विश्वंभरान बापायक बारीक पळेले. फाटीर देडमणाचे ओजे घेतिल्लेवरी तो बागवल्लो. आंगावेली, चेऱ्यावेली तेलसाण हुडून गेल्ली आनी ते खरखरीत सुकिल्ले. जल्मभर दणदणे भोगून शेवटाक गात्रां थकतकीर मनीस जसो असहाय्य जावचो तसो तो दीस. पूण विश्वंभर जाणा आशिल्लो एकेकाळाक ह्या मनशालो घरार कितलो दरकार आशिल्लो. ल्हानसान बावीचेर रागान तिडकतालो आनी फोडून काड्टालो. ताणी तर ताजो धसकोच घेतिल्लो. जाण्टो जालो तरीय एक चीवट हट मनात रोमून घेवन बशिल्लो. विश्वंभराक दिस आतालेगीत किते मनाविरुद्द जाल्यार तो कोनशातलो दाणो घेवन गाळ्यांचो शिवर घालीत धाडावंक लागतलो.

चोंयवटेचो धांक, चेपण आनी वाडीकराले आस्तबदीक हाचो लोभ एक जालो आनी ताची मतच मेली. मंतर मारिल्लेवरी बापाय फाटल्यान तो मायर आयलो. आनी लजेन्हवरो कसो दारात उबो रावलो. गुबगुबीत व्हड देहाचो वाडीकर एक खुर्चयेत दामून घातिल्लेवरी बशिल्लो. तो थंय बशिल्ल्यान ती सगळी कूड भरून गेल्या अशे दिस. विश्वंभराक एक अजाप दिसले, ती यद्दो मारी मनीस बसतकीर ती लटपटी खुर्ची मोडून पडली ना कशी ! खंयच्या खिणाक

पडतय ती. जिवितात जाय तितलो पयसो कमयतकीर एक तरेची तेलकट धादोसकाय येता तसली धादोसकाय ताज्या चेऱ्यार पातळिल्ली.

तो सांगतालो,’ एकच म्हजे भांगरागुणाचे, चापयावर्णाचे अपूरबायेचें चेडूं. हांव चेडूं दीवन पूत जोडूंक सोदतां. आमचे जातीत बरे शिकिल्ले म्हण्टा. ते चेडे नात. तू एम्. ए. जाला म्हण मन ओड्टा तातून बऱ्या गुणाचो म्हण आयकला.’

आयकोन विश्वंभर वाऱ्यार धोल्लो. धोलत धोलत खोशयेच्या तेंगशेर पावलो आनी कातकुल्यो जाल्लेवरी मुमरखोच हांसलो.

X X X

आयज विमलाक मेळक तळघार वचूक जाय आयिल्ल पूण ताणे नेम चुकयलो. गेल्ले तीन म्हैऱ्याचो नेम आयज चुकलो. पांच संहैऱ्यांफाटी विमल विश्वंभराल्या हायस्कूलात एका लिव्ह वेकेन्सी खातीर तीन म्हैने आशिल्ले. सरुपसोबीत विमला भोवतणी जशे सनईचे सूर धुंवताले. विश्वभराक ताणे पळेले आनी ताका दिसले, आपल्या जिवीतातलो सांवळो कशे तो होच. केन्ना मोग मनात उदेलो, काळजात रिगलो कळ्ळेव ना. जेन्ना कळ्ळे तेन्ना ती मोगाच्या पाळग्यात धोलताली.

तो माथ्याक वासातेल घालून, काळे वकल लावन नितळ वस्त्रां न्हेसून एकलोच दुसऱ्याच वाटेन पासयेक मायर सल्लो. रस्त्यावेल्यान हुबतहुबत गेलो. मोण्णा आनी तिसकां हुंपत तो उंचउंच इमारतीच्या जंगलात पावलो. त्या जंतर मंतर जंगलातल्यान ताणे पासयो माल्ल्यो. त्या इमारतीकडेन मान वर करून चयताना ताका भोव खोस भोगली. गाडनात तो वचून बसलो आनी थंयच्या झाडावेल्या शंकराफुलांचे तामडेतामडे तुरे पळोवन तो खुशाल जालो. ताणे एक लाम शिळोन घाली पळेल्यार मुखावेल्या बाकार एक नव्या मोदीचे कपडे न्हेशिल्ले चेडूं मुरकटत बशिल्ले. त्या चेडवाचे अर्द उक्ते आंग, आंगावेली भडक वस्त्रा पळोवन तो चळ्ळो आनी ताका पळोवन इल्लोइल्लो हांसलो. थंयच्यान उठून वयतना रस्त्याकुशीक पार्क करून दवरिल्ल्या नव्या करकरीत गाडयेचेर ताणे अवळय हात भोवंडायलो, ताज्या गुळगुळीत स्पर्शान ताच्या आंगार कांटो फुलून आयलो. मदीच विमलाची याद येतकीर ताणे मनाक समजायलें व्हड मोठ्याची धूव ते. ताका कोणय गिरेस्त मुरगो मेळू. लग्न जावन वटवटेच भोगपाचे. बरो न्ही ताजो बापूय मोटो गर्वदार. झेतच व्हडले. कर आता लग्न आपल्या चेडवाचे तुका जाय थंय ! हांव दरिद्री न्हय !

X X X

विमल विश्वंभराल्या दारात येवन उबे रावले. लामच लाम ती पडवी उक्तीच आशिल्ली. तातून हो पसारो. पिनिल्ले चोबे, कळ्मेले दबे लेगीत एका कोनाशात पडिल्ले. मदीच एक म्होडकर बाज्ज आशिल्ली. ताजेर एक पिनकटी शेनरी हांथुळिल्ली. वयर लामचलाम एक कोणो बांदिल्लो ताजेर म्होळ वस्त्रां, दोरयो कांधां-झोले हुकमळटाले. पडवेतलो तो पसारो पळोन विमल उबगले. पूण

ताका वीट मात येवंक ना. ताणे मनात म्हळें, हें केन्नाय थान्यार उडोवंक येता. इतले मजगत एक बायल भायर आयली. तिणे कपलार रुपयायेदो कुकूम लायिल्लो. कुंकमामकयल एक बरेच व्हड गोमिल्ले काळे मांव आशिल्ले. तिणे नवबारी साडयेचो गडगंज कासाटो मारिल्लो.

‘कोण जाय गो तुका?’

‘हांव विमल, विश्वंभराक मेळूंक आयलां. विश्वंभरान सांगलेच आसतले तुमकां.’

‘तूच गो ते विमल म्हण? विश्वंभरच कित्याक गोड लागलो गो तुका? ताकाच कित्याक संवकलां. तो हे उप्पर मेळचो ना तुका.’

‘हांव ताका मेळ्ळें बगर वचचे ना.’

‘समतेच सोडून हातात घेयला काय किते गो! सांगले न्ही मेळचो ना म्हण तो. कोण गो, कोण गो तो तुगेलो?’

‘विश्वंभरान सांगले ना तुमका. आमी लग्न करपाचे थारायला. आमी एक दुसऱ्याचेर मोग करतात.’

‘मोग करतात खंय मोग. लज दिस ना. निमाणे न्हिदचोच मोग मुगो?’

विमल भितल्लेभितर रागान झिडपले, तिडकले आनी तिका जुमानी नासतना घरात रिगले. भीतर विश्वंभर एका स्टुलार बशिल्लो आनी टेबलार बाग घेवन जनेलातल्यान भायर पळेटालो.

विश्वंभर हांव तुजेसरी आयलां, इतलो वेळ भायर भासा-भास करता आनी तूं वोगी बसला? किते जाला रे, कित्याक तूं वोगी?’ तें भर्त भियेले.

‘विमल आमचे मार्ग आता वेगळे.’

‘अशे कित्याक म्हण्टा तूं, आमचे कितें थारिल्ले विश्वंभर?’

तो कणो गळसणिल्लेवरी चडच मेजार बागवलो. दोनय हाताचे बावळचो मेजार दामून धरीत जनेलातल्यान पयस पळेत ताणे म्हळे, ‘आमी सूखी जावचे नात हातून. भोव चितले हावे. तातून तुगेल्या बापायक भोव अहंकार. आपले तेच खरे करपी.’

‘हातून म्हणेल्या बापायक कित्याक हाडटा तूं. आमी कोणाक विचारून मोग करूंक नाशिल्लो. आनी हे सुखाचे उमाळे तुका आयजच कित्याक येवंक लागले?’

‘पूण भोव हटी आनी दयामाया नाशिल्लो मनीस तो. सुखान जियेवंक दिवचो ना तो आमकां.’

‘आमी कोणाची पर्वा करची न्हय विश्वंभर. आमी अशीच जीयेवची, सगळे सोडून एकोडेपणान.’

‘आता आनीक काय नाका विमल. विसरून वचूंचेच बरे सगळे.’

विमला भोवतणी घरकन काळोख पातळ्ळो. आनी तो ताज्या रंधारंधारांत रिगलो. ताका दिसले आतां आपूण खंयच्याय खिणाक तुटून धरतरेर पडटले. ल्हवल्हव लकण येता असे दिसतकीर ताणे कुशीच्या दाराक घट्ट धल्ले.

‘तू इतले कित्याक खंती जाता. आमी तर फकत वेत्या-वेत्यानच मोग केल्लो. हांवे तुका हातबोटय लावंक ना.’

तू अशें म्हण्टा, पूण हांव तर म्हज्याच हातान म्हजे शील,

चरित्र लासून आयलां. मरचे पयलीच म्हजें मडे घालून आयलां.’

‘तूं किते उलैता विमल?’

‘हांवे, आईपपाक तुजेपसून म्हाका दीस गेल्यात म्हण सांगला. तो एकच निमाणो उपाव आशिल्लो घरातल्यान भायर पडून तुजे-सरी येवंचेलो.’

‘फटच सांगिल्ले मुगो तुवे. मगेर भिरांत कसली. ते फटच म्हण कळटले फाल्यां.’

‘मूर्ख तूं. सोताच सोताचेर येदे व्हडले बगळाट घाला हावे आनी ते फट म्हण लोक कित्याक धरतले. हांवच कन्फेस् जालां मगेर लोकांक दुवाव कसलो. आतामेरेन गांव भल्ला आसतलो. आता म्हाका तर खरेच तुजेपसून दीस गेल्यात अशें दिसूंक लागलां.’

बेठीच पिशेपणां सगळी. तूं वच. तूं म्हाका आनी काय मांगू नाका.’

तो उठलो आनी कणो मोडिल्लेवरी लकतलकत भीतर गेलो.

विमलाचेर सगळोच आकांत. ताणे निमाणे म्हळें ‘तुजे खातीर हांवे केदो व्हडलो त्याग केल्लो जाणा, बायलांचे अपरूप धन आंकवारपण काय सूख भोगीनासतनाच हांवें गोळाक लायले आनी वगडावन बसले. पर्थे खंयच्या तोंडान सांगू हांवे फट उलयिल्ले म्हण. तुजेरच पातेवन हांवे येदे व्हडले जीव घेवपी फट उलयिल्ले. ते फट म्हण आता कोणाक खरे दिसत. लोक म्हण्टले पोट घाडून आयलां आसतले. आनी खरेच तुजेसारकिल्ल्या भिजूड कर्मकट्ट्याचो गर्भ दवरचे परस तो कोंचून पाडचोच!’

तें भायर आयलें आनी रस्त्याकुशीच्या एका झाडा पोनाक उबे रावले- दोनहीन सैरसैर जावन. केदी व्हडली चूक केली हांवे. दादल्याबगर आपणाक अपूर्ण मानले आनी ताज्या मोगान जिविताचे सार्थकपण सोदचेलो यत्न केलो. पूण हांव तरी किते करूं, दादल्याची कित्याक ही जीव खावन उडोवपी ओड, काय हे सैमाचे फटिंगपण आनी हो समाज, ताणे शीलाच्यो लग्न बंदनाच्यो वण्टचो रचल्यो आनी चडच घुसमटमार जालो. कमरेभोवतणी कुलूप चावेसैत शीलाचे घट कवच. एक घोट मेकळो श्वास घेवक मेळना हिंगा. दादल्याचो सार्वभौम दरकार! मोनजातीवरी भोगूंक बायल जाय हांका उपरांत तीव तांची वावराडी. वेल्यान त्या वावराडेन येतना भांगर शिंगर पयसोआडको तोपली मरून हाडूंक जाय. ना तर मर्ण. तुमचे लग्न कोणाकडेन जावचे, तुमचो शरीरसंबंध कोणाकडेन येवचो, तुमी कोणाचो गर्भ पोटात रचवचो सगळे तेच थारायतले. ताणी थारायल्ले भायर कोणाचो गर्भ पोटात रचलार व्हडले धर्म संकस्ट. तुज्या जिविताचेर तुजो अधिकार ना, तुज्या देहाचेर, तुज्या गुप्त आंगांचेर इतलेच कित्याक तुज्या गर्भपिशेचेर पर्यंत तुजो अधिकार ना. सगळेच घाणाक पडला. बायलांच्या स्वतंत्रकायेच्यो खबऱ्यो म्हळ्यार दोंगरायेदी फटिंगपणा. चित्तावित्ता ताज्या दोळ्यात दुकां उबी रावली. ताणे पोलक्याच्या हातान दुकां पुसली. काय वेळ तसेच सुन्न नदरेन उबे रावले. मगेर लकतलकत आबुद्द सांबाळीत घरांकडेन आयले. वाटेत ताजी जीवाभावाची इस्तीण कुसूम भेटले. ते कांय वेळ ताजेकडेन सामके अजापान पळेत

रावले. मगेर म्हन्यान येत ताणे ल्हवच कानात म्हळे, 'हांवे आयकला ते खरे गो विमल ?'

'किते ?'

'तुका विश्वंभरपसून ?'

'हय खरेच तुवें आयकल्ले तें ! पूण हांव आताच ताजो गर्भ पाडून आयला !'

'किते म्हण्टा गो तूं ! पूण तुमी लग्न जाता म्हण्टाली न्ही गो ?'

'हय पूण तो आता म्हाका सामको आवडना ! जो म्हाका आवडना ताजो गर्भ हांव कित्याक वाडवूं ?'

कुसूम चुडीसैत म्हारू पळयिल्लेवरी काय वेळ ताजेकडेन पळेत रावले, विमल थंयसान कडसले.

घरात वचूक गेल्यार बापूय दार ओडून घेत आड्डोलो. 'मश्ट तूं ! पर्थें पाय दवरी नाका म्हज्या घरांत ! तूं आमकां मेले !'

थंय आशिल्ली आईय फाट फिरोवन जेन्ना भीतर गेली तेन्ना विमलाक दिसलें आनीक म्हण आपणाक हे घर उल्ले ना.

ते पाय ओडीत फाटीं फिल्ले. ताजी पावला आपसुकच तळ्यावटेन पळूक लागली. ताका दिसले आता आपणाक त्या सोबीत तळ्याच्या घडेवरच घड विसव मेळत. मर्णय असेच सोबीत आसता म्हण्टात. तळ्याच्या काळ्या उदकार खेळपी कवळ्या लिकलिक किर्णावरी ! पूण सारकी शंबर पावला ते चल्ले आनी हटान ताणे वाट बदल्ली.

ना हांव जीव दिवचे ना. हांव जीव घेतले !

आता ते सामके उटांगराच्या वावटळेंत. एक मोड ताजे मोवतणी गिरगिर गिरगिरले आनी ताजो एक भंवरो जालो. ते दोंगरा फाटल्यान दोंगर माणयत नव्या क्षितीजाक वेंगोवच्या हावेसान मार वेगान चलत रावले. आनी निमाणे सांवार आयिल्लेवरी चार मागविल्या भौसा कट्ट्यार उबे रावले, आपल्या बळिश्ट जैतिवंत, मुक्त कुडीची घुडी नाचयत-

तुमचे काळीज हे तुमचे

तुमची योनी ही तुमची

तुमची गर्भपिशवी हीवय तुमचीच

कोणाचेर मोग करचो,

कोणाक मोग दिवचो

कोणाचो गर्भ वाडवचो

ते कोण थारायतले ?

मोखून मारात ते सुवाळे,

तुमकां पावणेर काडचेले.

मोखून मारात

कुलूप चावेसैत कवच शोलाचे

आदी तुमचे कुडीवेर

तुमचो सार्वभौम दरकार

मगेर हेर लतबडाया स्वतंत्रतायेच्यो.

-□-

मेसर्स अनंत नरसिंह नायक असोसिएट्स

मडगांव-गोंय.

□ तार : बाबू

□ फोन : ऑफिस : २२१७१, २१३३५

घर : २२३१२

✽ मुडीस च्या ✽ प्रेस्टीज प्रेशर कूकर ✽

✽ क्वालिटी बिस्कीट आनी बाऊन्स दूध पावडर ✽

ह्या उत्पादनाचे गोंयचे एकमेव वितरक

प्रो. फेसर देवदत्त मल्लिकार्जुन आतां निवृत्त जाला. आस्ट्रोफिजिक्स ह्या विशयावेले ते संवसारीक नामनेचे विद्वान. जाय ते मान भीमान ताका फाव जाल्यात. 'नखेत्राचो नाश आनी तांच्या पुनरुत्थानांचे चक्र' ह्या तांच्या निबंदान संवसारीक नामना जोडल्या. निवृत्त जाल्या उपरांतय कामाचो व्याप सोपिल्लो ना. शिकण्यांक आतां ते पि. एच्. डी. खातीर मार्गदर्शन करतात. तेच खातीर तांचो एक आदलो शिकपी प्रोफेसर अनील कांय समस्या घेवन आयिल्लो.

'हें पळय अनील, संवसाराच्या ह्या सगळ्या घडामोडींत सगळ्यांत मुखेल घटक जावन आसा उजवाड. उजवाडहीण अवस्था म्हळ्यार सामकें मर्ण. कोट्यांशी वर्सांन सूर्याली उजवाड दिवचेली शक्त नश्ट जातली म्हळ्यार सूर्याक मर्ण येतलें. आतां उजवाड दिवपाच्या अवस्थेंत ताज्या वस्तुमानाची वोड भायल्या तोंडान आसा. जेन्ना उजवाड दिवचेली शक्त नश्ट जातली तेन्ना आपशीच ती वोड भितल्ल्या तोंडान वतली. सूर्य एका केंद्रबिंदू भोवतणी गोठेवंक लागतलो. अशें घट्टना ताजे गुरुत्वाकर्शण इतलें वाड्टलें, सगळे गिरे ताजेकडेन ओड्टले. ताज्या धुंवपांत अनियमितपणा येतलो. शेवटाक धरतरीसयत सगळे गिरे मार वेगान वचून सूर्यांतच भरसून ना जातले. हाज्या आधाराक हावें कांय सूत्रां मांडल्यांत.

उलयता उलयता प्रो. देवदत्ताक धांप लागली. श्वास आड-खळ्ळो आनी चेहरो घामेलो.

'सर तुमकां जिवाक बरें ना?'

'ब्लड प्रेशराचो मदांचोच त्रास तो.'

'आयज आनी काम नाका सर.'

'बरें, तूं वच. हें सांग, पयर समरायझ करून प्रेसांत घाडिल्ले पेपर्स आयले?'

'ना. आयले नात अजून. आयले म्हण्टकीर तुमकां दाखोवंक हाड्टां.'

अनीलान व्हड घरघर घालीत स्कूटर गैटीतल्यान भायर काडली आनी तो मार वेगान गेलो. प्रो. देवदत्त गॅलरीत येवन उबे आशिल्ले. पयस खंयतरी व्हडान करंSS जायत ब्रेक लागिल्लो आयकोंक आयलो. ते बराबर लोकांची गवजी. कितें जालें, कांयच कळना. पूण गवजी कांय वेळान थांबली. प्रो. देवदत्तान मनांत म्हळें ह्या पोरान एक फावट सांगूक जाय, ही वेगाची मस्ती भोव बायट. केन्नातरी जिवावेलो अपघात करून बसतलो. स्कूटरीर बसलो की वाय्यार हुडत वता.

देवदत्त कांय वेळ म्हावेल्या तेण्याक तेकून उबे रावले. म्हातारो भिकू माळी बागांत काम करतालो. सांजचे निस्तेज सांवट वातावरणात देवन आयिल्लें. वेलें मळब पडिग भूंयेवरी आरपार रिते पडिल्लें. खंय एक धवो कुपा कुडको लेगीत नाशिल्लो. हवेंत उबाळच नाशिल्लो आनी थंडसाणय नाशिल्ली. फकत गच्च साचिल्ली खडळपणा.

देवदत्तान एक फावट बागावेल्यान नदर भोवडायली. झाडाक कसलें तेज नाशिल्लें. झाडाची वाडच थांबल्या अशें दिस. इतल्यान दारांतल्या नीर पणसाचो एक पणस दुबकन् पेल्यान पडलो. भिकून वचून उखलून हाडलो.

'पणस देंठ कसून तन्ने आसतनाच झडूक लागल्यात. कितें जालां कांयच कळना.'

'रोग आसता एकेक झाडाक.'

फाटल्यान एक गोड, अशक्त आवाज आयलो. 'पपा, कपभर काफी करून हाड्टा हां.'

'विमल, तुवें वखदां घेयली?'

विमल म्होंव, मधूर हांसलें. 'वखता कितें घेवपाचीच न्हय.'

'घेयली काय ना तें आदीं सांग. सकाळपसून तीन फावट फोन आयलो शेखरालो. तो थंय बायलेच्या भलायकेचो सारको हुसको करीत रावता. हिंगा तुजें अशें निस्काळजीपण.'

'तांका लागलां पिशें!'

देवदत्तान सट्कन ताजेकडेन पळले आनी मात्शें घपकायत ताणे म्हळें, 'कितें उलयलें तूं?'

विमल मात्शें हांसलें. 'हांव आता कसलें बरे जावपाचें आमा. फुक्याची सगळी धडपड.'

'तशें म्हणू नाका माय् चाईल्ड ! तूं बरें जातलें, सारकें बरें जातलें ! इतलें कितें जालां तर तुका बरे ना जावंक !' ताणे एक फावट मोगाळ नदरेन आपल्या चेडवाक पळेलें. इतले मायेंस्त भुरगें बायटान असहाय्य जाल्लें पळोवन तांका भोव बायट दिसलें. तट्टीत गुलाबातलो सगळो रंग, परमळ काडून घेवचो आनी फकत बाविल्ल्यो पाकळयोच उरच्यो तशें तें दिस.

विमलान मुखार येत म्हळें, 'ना तर पपा, तूं हांगाच बस. हांव काफी घेवन हांगाच येनां.' ताणे कुशीची एक खुर्ची ओडली.

देवदत्तान मनांत म्हळें 'पयली कितलें बरें शिडशिडीत आंगाचे हे चेडू आशिल्लें मोटवेंच पूण आंगार तेज लिकलिकतालें. कसलो रोग लागला कळना. ओळीन तीन ॲंबोशन्स जाली. आतां आंगावेल्यान सारकें रगत वेता. कसले उपाय म्हण करचे बाकी दवल्ले नात.

विमलान काफयेचो पेलो हाडून मुखार दवल्लो आनी म्हळें,
'पड्टा मात्शें वचून.'

देवदत्तान बेठोच आबाज चडोवन म्हळें, 'वखतां घे आं तूं
वोगी.' ताणे काफी पियेली. टेरेसीर वचूंक म्हण ते उठले आनी
सोपणां चडूंक लागले. हड्ड्यांत सुयो तोपिल्लेवरी किसकिसतालें.
एक हात हड्ड्यारच आशिल्लो. अचकित गेटीभायर टॅक्सी
राविल्ल्याचो आवाज आयलो ताणे फाटीं पळोन पळेल्यार टॅक्सी-
तल्यान केदगी देंवतालें. एका हातांत एक सुटकेस आनी दुसऱ्या
हातांत कशाकशीय चिड्डून भरिल्ली पोती. ताणें केंसय वळोवंक
नाशिल्ले. आंगार एक सादीच पोत्री साडी आशिल्ली. देवदत्तान
मनांत म्हळें, हें परतें झगडून आयलां आसतले. देडवर्सांत हें तिसरे
फावट. पूण आजचो गंदळ मात्सो सिरियस दिसता. इतले शिकिल्लें
हे जोडपें, हांका झगडूंक कितें जाता कळना.

तें पांय आपटीत सडसडीत बरांत आयलें. हातांतले सामान
कुशीक शेवटीलें आनी खुर्चेंत बसून ताणे रडून घेयले कांय वेळ.
विमल ताका म्हणून घेवन ताच्या केसांतल्यान हात भावंडायतलें.
देवदत्त बेठेच ताजे मुखार उबे आशिल्ले.

'हांव आतां सुईसायडच करतलें पपा. ताणे आयज म्हज्या
कानसुलार थापट मारून केसांक धरून धुकलून दिलें. हांव आतां
सुईसायड केले बगर रावचें ना.'

विमलान ताका खाकोळात घेतिल्लेवरी करीत म्हळें, 'वोगीच
पिशावरी उलोवचे न्हय केदगी!'

'ना ताई हे आतां म्हज्यान सोसूंक जावचे ना, पपा लग्ना-
वेळार तुवें म्हाका नाट गायड केलेंच ना. वोगीच त्या देवचाराच्या
गळ्यांत बांदलें.'

'तुजें लव्ह मेरेज न्हय गो!'

'म्हण कितें जालें.'

'तेन्ना तूं कोणे कितें सांगचे पेल्यान गेल्लें. वेल्यान
आपणाकच सगळे कळटा अशी शाणेपणां.'

'खरें, म्हजेंच चुकलें!'

ताजी जीव दिवपाची भाशा आयकोन विमल भियेलें. ताणे
म्हळें 'वोगीच अरवळावरी जिवाचें कितें बरेंवायट करून घेशी.
सगळें सारकें जातलें.'

कांय सारके जावपाचे ना ताई. आतां हांव मरूंक जाय ना तर
तो तरी ?

'अशें उलोवचे न्हय केदगी. एक दीस ताजेर कितलो मोग
करतालें तूं !'

'पूण तो मोग करूंकच शकना. जंगली जनावर तें !'

देवदत्ताक हें कोडूपण सोसना जालें. ते मनांतच तिडकले. पूण
आपणाक जांवयाचो राग आयला काय चेडवाचो हे तांका होलमले
ना. चिंतनाच मोनेल्ली. ते टेलिफोनासरीं गेले आनी ताणे नंबर्स
धुंवडायले.

'कोणाक फोन लायता पपा ?'

'ताका विचारतां, तुका जाय तरी कितें काय म्हण.
सगळ्यांकच अडचणेंत घाला ताणें. केदगीकडच्यान डायव्हर्स जाय

जाल्यार तोवय घे म्हण सांगता.'

पूण तीन फावटी यत्न करूनय फोन लागलो ना.

'कितें जालें पपा ?'

'रिंग वयता पूण उखली ना तो. रिसीव्हर सकल काडून
दवल्ला.'

विमलाच्या सोशाकाळजात वोगीच दुबाव आनी भिरांत.
'आगो केदगी तूं येतना बरो आशिल्लो मुगो तो ?'

'बरो ना जावंक कितें धाड माल्ल्या ताका ? कराटे, कुस्तीचो
चाम्पियन मुगो तो.'

'म्हणून तूं ताजेर भाळिल्ली न्हय. विमल हांसलें. पूण केदगी
तशेंच फुगून बशिल्लें. विमल बशिल्लेकडेनच थकिल्लेवरी जालें. तें
वचून सोफाचेर आड पडलें.

देवदत्तान म्हळें 'केदगी तूं वोगी वचून म्हज्या स्टडींत बस.
अश्विन आयल्या उपरांत कितें तें पळोवया. आदी ते कपडे बदलून
घे. तुका तशीच पळेल्यार तो आनीक तापतलो. तूं भीतर वचून
बस आनी मात्शी तकली थंड करून घे.'

देवदत्त भायर गॅलरीत आयले आनी सगळे दिवे पालोवन
खुर्चेत बसले. त्या काळखांत तांका सुरक्षीत वण्टीआड बशिल्लेवरी
दिसलें. नखेत्रां आनी गिन्यांची गणितां मांडीत बसतालो हांव. हे
घरांतले गिरे सोडोवंक शकना हांव. जिवितांत इतली गणितां
मांडलीं, शेवटी ताजे उत्तर कितें येवचें- सूर्याचें मर्ण !

गेटी पेल्यान रस्त्यावेलो विजेचो दिवो रातभर भडक हळडुवो
उजवाड दितालो. देवदत्तान मनांत म्हळें, अजापूच. फाटीं हो बल्ब
गेल्लो तेन्ना दोनतीन म्हयने कोणाचो पत्तोच नाशिल्लो. एक दीस
हो व्हड बल्ब हाडून घालो तर तो सामको हळडुवो. एक दीस
इंजिनीयराक विचारल्यार तो म्हणूंक लागलो 'इट ईज जस्ट लाईक
डे लाईट !'

मूर्खच खंयचो. डे लायट हळडुवो आसता म्हण हाका कोणे
सांगले. हो तर अस्तमतेक गेल्ल्या सूर्याचो मर्णाक लागिल्लो उजवाड.
मर्णाच्या खिणाक मनशाचे रगत अशेंच हळडुवें पडटा. जानकीलो
देह तर हळद लायिल्लेवरी हळडुवो दिस ...

मुखावेल्या रस्त्यावेल्या उजवाडांतल्यान आंगभर धवी वस्त्रां
न्हेशिल्ल्यो तीनचार फारसी बायलो वताल्यो. भोव दुख्खांत पडिल्ल्या
कोणाचेतरी सांत्वन करून परत्यो येवच्यो तशी ताची पावलां जड
पड्टालीं. त्यो आपसांत उलयत नाशिल्ल्यो. वोगीवांगी चलताल्यो.

अश्वीन परतो येवंक जाय आशिल्लो इतल्यान ... परतो त्यो
दारांतल्या नीरपणसाचो एक तन्नो पणव खंयारी दुबकन् पडलो.
देवदत्तान मनांत म्हळें, फळां आडवेळारच झडूंक लागल्यांत. देंठ
कुसलो की फळाच्या हातांत कांयच उरना ... मनशाकय हो देंठ
आसताच. दिसना तरीय पकदस्त. जानकी केन्नाकेन्ना म्हण, 'ऐन
वयांत म्हाका टि. बी. जावनय हांव इतली वर्सां कशें वांचलें खबर
आसा ? म्हजो जीव तुमच्यांत गुंथिल्लो. भुरग्यांक सोडून वचच्या
चिंतनानच हांव कासावोस जातालें. म्हाका आनीकआनीक जगचें
अशें दिसत राव.'

जानकी बतकीर सगळेच विसकटिल्लेवरी जालें. अश्वीन शिकप मदीच सोडून घंघाचे पिशें तकलेंत घेवन बसलो. पयलींच हटी केदगी घटाभायरच चड रावंक लागलें. तातून ताजे मोगाचे प्रकरण. सगळेच हाताभायर वचूंक लागलें. विमल मात गुणाचें आनी मायेस्त. पूण ताजो जीव पयलीपसून इल्लोइल्लो.

हालीहाली अश्वीनाले सिगरेटी ओडप चड जालां. सारको चेनस्मोकर जाला. हातांतली सिगारेट पालवना. हें तर एकदम वायट, फाल्या लग्न लासून घेतलो. लग्नाचो प्रस्न काडल्यार म्हण्टा बिजनेसांत थीर जालेबगर लग्न करचो ना. थीर कसलो जाता, उरफाटे दुस्मान जोडून दवल्ल्यात. केमिकल्स प्लांट थंय हरदेव रस्त्यार बांदचो न्हय म्हण धपकावणेचे फोन येतात.

रस्त्यावेल्या दिव्याच्या खांवाखाला कोणतरी उबो आशिल्लो. सामको अनुळखो, तरीय खंय खंय लोकांच्या गच्चेन एकलो एकमुळो मेळिल्लो पूण वळख चोरपी असो वळखीचो चरो. तो आपल्या घराकडेन रोखून पळता, खंयच्याय खिणाक आपल्या घरांत येवन घुमतलो अशें देवदत्ताक वोगीच दिसत रावलें.

बशिल्लेकडेन तांचे हातपाय वाताडिल्लेवरी जाले. उठून ताणे पोर्चांत दोन फेरयो माल्ल्यो. एके कुंडेत एक तांबडो भडक गुलाब फुलिल्लो. ताजेकडेन मज घेवन ताणे पळेलें. सगळो वाठार शांत आशिल्लो. बरो गजबजिल्लो गांव हो पूण आज ताजो आवाजच चेचिल्लेवरी जाल्लो. कुशीच्या बंगल्याचीय गोमटी कोणे आवुळ्ळी! घोव अकाउंटन्ट आसा. पूण बायल दीसबर घोवाक अकाउंटन्सी शिकयत रावता. तिचे नदरेन घोवाक व्यवहार म्हण्टा तो मातूय कळना. रुपयाची भाजी नीट हाडूक शकना. तो सद्दां दोगांय नाटकांतले डायलॉग म्हणिल्लेवरी उंच सूरान झगडत रावतात. भुरगीं परवच्यो म्हण्टना मात बेस बरे दिसता. पूण आयज तांतूतले कांयच नाशिल्लें.

विमल दारांत आयले आनी ताणे म्हळें, 'पपा, भायर एकटोच बसला?'

'आं, हय वाट पळेतालों न्हय.'

'कोणाली?'

देवदत्त गंदळिल्लेवरी जाले. आपूण कोणाची वाट पळेतालो हे तांच्यान सांगू नज जालें. अश्वीनाची वाट पळोवची तर केन्नाच सोडून दिल्या. दोगांमदले उलोवणेच तुटिल्लेवरी जालां. मगेर आपूण कोणाची वाट पळेतालों. नक्की कोणतरी ओळखीचो, अनुळखो, जाय आशिल्लो, नाका जाल्लो येवचो आसा मात खरे. पूण ते कायच जाप दिवंक शकले नात.

'भायले सगळे दिवे लेगीत पालयल्यात तुवें.'

'हय, दिवेय पालयल्यात.' इतल्यान गेटीकडेन गाडी दिसली. गाडयेच्या दोनय दिव्याच्या झगमगान ती दिपकावन गेली. अश्वीन आयलो दिसतालो.

अश्वीनान गाडी पार्क केली आनी तो पोर्चांत आयलो. 'आरे, तुमी अशी काळजांत कित्याक बसल्यांत?'

विमलान बचून दिवे पेटयले. कोण कांय उलयलो ना. अश्वीन

घरांत बेताचेता विमलान थंड आवाजास म्हळें, 'केदगी आयलां भाई.'

'केदगी आयलां?'

'हय झगडून आयलां. पिशें खंयचे, जीव दितलें म्हण्टा.'

अश्वीनाक राग आयलो काय तो चितेत पडलो कांयच कळलें ना, तसोच वोगी गंभीर जावन खुर्चेत बसून रावलो. केदगी भायर येत ताणे रडत म्हळें, 'भाई, आयज हांव जीवच दिवचे म्हण भायर पडिल्लें. चुकून हांगा पावलें. भाई आनीआनी तूं म्हाका ताचेसरी वचूंक सांगू नाका. भोव छड सोसलो हावें. आयज तर ताणे म्हज्या कानसुलांत मारून धुकलून दिलें.'

अश्वीनान सिगारेटीचो एक खोल झुरको घेतलो. आनी ताणे संतापान म्हळें, 'मनीस न्हय मोनजात ती! ब्लडी रास्कल! हात उखलता म्हळ्यार कितें. कोणाच्या चेडवार हात उखलता तो. ताका बरें पानवळ भोगोवंक जाय, जल्मभर याद दवरतलों. सोडचो ना हांव ताका!'

विमल कुशीच्या कंटाच्या फास्केक तेकून उबे आशिल्ले. थंयच्यानच धोग्या ताळ्यान ताणे म्हळे, 'खोट्या देकीचो मनीस तो. बायलेक कितले म्हण छळचे.'

देवदत्तान गॅलरीतल्यान भीतर वताना म्हळें, 'धपकावंक जाय. मोनजातीवरी वागता. कॉलेजात आसताना बरो दिस, बरो शिस्तीत वाग. आतां कोण म्हाळ रिगला ताच्यांत कांय कळना. हाच्या ह्या धोशीत म्हाका मात फायनल अँटक येतलो अशें दिसता.'

विमल बेगीबेगीन मुखार गेलें आनी तांचो हात धरून तांका भीतर घेवन वचूंक लागलें. अश्वीनान म्हळें, 'आय् वॉन्ट युवर एडवायज पपा. हांव ताका आयज बरोच मार दिवपाचो आसां. हातांत दाणो आनी खिशांत पिस्तूल घेवन वतलों ताजेकडेन.'

'जल्मभर संवसाराच्या जल्माची आनी मर्णाची कुवाडीं सोडयतालें हांव. पूण तुमचें कुवाडें मात सुटलें ना म्हजेकडेन. तूं बेठोच पिशावरी पिस्तूलाची भाशा उलोवं नाका.'

देवदत्त भीतर गेले. अश्वीन भायर पासयो मारतालो. तो इतल्या जोरान सिगारेटीचे झुरके घेतालो, दिसतालें ताजे ओंठच पेट्टात. ह्या लग्नाक ताजो आदीपसूनच विरोध आशिल्लो. तांतून ह्यो धोगी. ताणे फोन उखललो आनी सरसरीत नंबर्स घुंवडायले... पूण जाप ना.

'नॉनसेन्स, टेलीफोन उखलीना, रिसीव्हर सकल काडून दवर्ता.'

विमल सोफार पडिल्लें. थंयच्यान ताणे विचाल्लें, 'कितें जालें रे भाई.'

मस्तो रिसीव्हर उखली ना. केदगी भायर पडून आयलां, इतली रात जाली, पूण वास्तपुस्तय करीना.

केदगी कुशीचे एके खुर्चेत चितेस्त बशिल्लें. रात चडत वेताली. दुख्ख आनी निशेणो सगळ्यां मदीं पातळून आशिल्ली. हटी आनी खेळी मनशात जो जीव दिवपाविशीचो अविचार आमता तो केदगीत भरपूर आशिल्लो म्हणच पपाक आनी विमलाक भिरांत दिमतालो.

अश्वीनान परतो फोन उखललो आनी आपल्या मावसभावाक फोन केलो. 'हॅलो, अनमोल तुमी दोगय भाव गाडी घेवन हिंगा येयात. ताणे केदगीक परतें मारून धांवडायलां. आतां ताका जाप विचारूंक वचूचो आसा हांव. चड मस्तेपण दाखयल्यार फोडून काडटलो.'

विमल आनी केदगी तटास पळेत रावतात. दोगांय भोव अस्वस्थ ...

'हॅलो, हांव येतां. पूण सतीश अजून परतो येवंक ना.'

'अजून परतलो ना?'

'पयर दिल्लीक गेल्लो. आयचे फ्लायटीन येवपाचो पूण अजून पावलो ना. फ्लायट डिले आसा काय कितें कळना. एयर-पोर्टार दोन वेळां फोन लायलो, तेवय कांय सांगू शकनात.'

'आय् सी. पूण तूं येता मुरे?'

'येता. म्हजोय रागच आसा त्या मनशाचेर. लो कास्टाचो आसूनय ताणे केदगीक फुसलायलें. आनी आतां ताका छळटा. येताच हांव.'

अश्वीनान फोन सकल दवल्लो. वावराडी जेवंक वाडूं काय म्हण विचारूंक दारांत गणमण्टाली. ताणे तिका सांगले, 'उशीर जातलो आयज. आताच वाड नाका.'

ही वावराडी विचित्रच. दीसभर एक शब्द उलयना. पूण तिजी हालचालच इतली बोलकी स्पस्ट आसता, सगळे ना उलयतांच कळटा. पूण आयज ती उलयली. भीतर वतावता तिणे म्हळें, 'उशीर म्हण कितलो उशीर देव जाण!'

अश्वीनान पपाच्या कुडीची सुलूस घेयली. ताचो लांब शिड-शिडीत पूण अशक्त धवो पडिल्लो देह बाज्जेर सदळ पडिल्लो. पोट स्वासावांगडा ल्हवल्हव वयर सकयल जातालें; कितले दिग्ज नामनेचो हो मनीस. हाज्या बुटीची झोपय केदी व्हडली. एका आगळ्याच मस्तेंत तो जियेलो पूण आयज वायटाच्या शरीरान ताज्या बुटीर जैत व्हेलां.

ताणे इल्ली हालचाल केली. अश्वीन बेर्गाबेगीन भायर आयलो. हातातल्या सिगारेटीचो गोबोर ताणे एक फावट झाडलो. खोल झुरके घेत तो जनेलांत येवन उबो रावलो. डावेकडच्या बागांत सामको काळोख आशिल्लो. बागांतली बांय 'आं' करून काळखाचो महापूर गिळूंक बशिल्लेवरी दिसताली. अंधुक दिसपी वेली गाडी, ताजेवेलीं राजू, ताजी गुळकी सगळेच विचित्र भिरांकूळ दिसताले.

इतले भीतर टेलिफोन घणघणलो. ताणे ताकतिकेन वचून फोन उखल्लो.

'हॅलो दार भितल्ल्यान बंद आसा. धाडायले तरी उकतें करीना.'

'वॉट?'

'दार भितल्ल्यान बंद आसा. हांव गांवकार सायबालो शेजारी काळे. बेठीच म्हण तांचेकडेन गेल्लो. दार भोव धाडायले पूण कोणच दार काडीना.'

'पूण केदगी हांगा आसा.'

'जाणा, पूण गांवकार सायब भीतर आसतलो न्हय.'

'न्हिदलो आसतलो मस्तो हुस्क्यामेकळो. मुद्दम दार उकतें करीना तो.'

'शा, शा, अशे कशें जातलें. गांवकार सायब तशें करचे नात. कांयच कळना. कितले धाडायलें पूण दार उकतें करीना.' टेलिफोन बंद जालो.

सगळ्यांच्या मनांत हुस्को आनी भिरांत. ल्हवल्हव सगळेजाण टेलिफोना भोवतणी एकठांय जाले.

देवदत्त आपल्या कुडीतल्यान आयले. विमल केदगी बीन उठून मुखार आयलीं. देवदत्ताची सगळी शक्तच हरपल्ली. विमलाले सगळें आंग भिरांतेन थरथरतालें. केदगी तटास दोळ्यांत जीव हाडून पळेतालें. सगळ्यांचे जीव हुमकळटालें.

'कितें घडलें जायत?'

'कित्याक दार उकते करीना तो?'

'कितेंच कळना जालां!'

'हुस्को करचेली गरज ना कसलीच.'

भायर गॅलरीत कोणालेतरी धबधब पांय वाजले. शेजारचे अकाउंटन्टालो मदलो चेडो दारांतल्यान भीतर पळोवंक लागलो.

'कितें रे, कितें जालें?'

'तूमचेकडेन लायट आसा काय म्हण पळोवंक आयिल्लो. आमच्या घरांतली लायटच गेली.'

'भायल्यान चयलार दिस ना कितें तुका?'

तो चेडो बेठीच हां हां... करून हांसलो आनी परतो धांवलो.

सगळ्यांच्या मनांत फकत चिंतनाचो घोर. देवदत्तान म्हळें, 'फोन उखलीना, दार उकते करीना. पोर मात्सो धाडसी आनी अविचारी आसा. फाटी तो एम्. एस्. सी. क आपताना खंयच्यातरी नेशनल डे क हांव झेंडो चडयतालों. कितलीय ओडली तरी गाठ सुटना जाली. पूण हो मुखार सरून चानेयेवरी खांब्यार चडलो आनी आपल्या हातान ताणे गांठ सोडयली.

केदगी 'पपा' म्हणत मुखार आयलें. 'हांव वयतां आतां पपा भाई म्हाका बहरून पाय रे!' ताणे पांयांत पांयतणां घालीं.

इतल्यात फोन खणखणलो. सगळ्यांची काळजां धडधडूंक लागलीं. कांय वेळ थीर नदरेन फोनाकडेन पळेत रावले. मगेर अश्वीनान ताकतिकेन फोन उखललो. 'हॅलो.'

'हॅलो अश्वीन, सॉरी! एस्ट्रीमली सॉरी! हांवे नीसण लावन व्हेटिलेटरातल्यान भीतर पळेलें.

'बॉडी फेनामकल हुमकळटा. ही हेज कॅमिटेड सुईसायड.'

'वॉट सुईसायड?'

अकांताचो थरथरो सगळ्यांच्या शिरंतरातल्यान व्हांवत गेलो. कांय खीण थीर गोठेल्ले. मगेर काळीज तुटोवन उडोवपी किळांच्यो.

वेळवकताक सोयरेधायरे आप्तइस्ट पावतले-सामकेन दोळे धांपून घेवचे नात.'

गजान म्हळें, 'कितेतरी करूंकच जाय न्ही. पूण आता कोलवाची ना तर चुड्टाची घरां बांदपाचे म्हण उल्लां. आतां घरां नळ्याची ना तर टेरेसीची.

'किते उलयता तूं. आता तेपाक आनी कोलवाचे घर. कोलवाचे घर म्हळ्यार जल्माची कटकट. वर्सावार्साक शिवतलो कोण. त्यामायर तणाचे पेणे जाय, चुड्टां जाय. आताचे तेपानी शिवक घरार चड्टलो म्हण कोण मेळटा. कितेय जांव घर बांदचें ते नळ्याचेंच.'

गजान मुसकारो सोडलो. 'तुका उलोवंक किते गेलां. फाल्यां पावलापावलाक पयशे मेजूंक जाय.'

'ना तर अशें करूया, सावरीकडची धा कुडवांची एक कुणगी विकुंया. कोणय बरे मोल दिवन घेतलो.'

गजा सटकून तिडकलो. 'शेत विकपाचें उलयता तूं ! शेताचे नांव काडल्यार सोंड फोडटलों. आमी अशेंच उक्त्यार पडून मेल्यार उपकारता पूण शेताचो एक कुडको कोणाक दिवचो ना !'

'बरें उल्लें म्हजे, शेताचें सोड ! पूण खंयच्याय उपावान घर उबें करचेंच. वण्टचो, वेले शिकार आनी एक दार उबे केले की एक होम घालून घरांत घुसूंचे. उरिल्ले घर मेटोवचे काम सवडीन करू येता.'

घराचे थाल्लें आनी दोगांयनय- घोवाबायलेन कमर बांदले.

मळणी जातकीर ताणे फाल्याचें फाल्या पळोवया म्हण अर्दो दाणोगोटो विकून उडयलो. समतोच खणीर वचून चिरे मारतल्या सैरोबाक खांद्याक म्हण पांचशे चिऱ्यांचे बयान दिले. सरकारान पांडवा तळयाक बांद घालपाचे काम काडिल्ले. गजा थंय सामको थार दिनासताना देड म्हयनो कामाक गेलो. सकाळी उठून भुती घेवन देडदोन मैल चमकून वचप आनी सांजच्या दिवेलागणेर पर्थुवप. दिसवडो बरो मेळटालो.

थंय एका फातरफोड्याची वळख जाल्ली. ताका बाबापुता करून अफोवन हाडून गावाकुशीच्याच एका दोंगुल्लेवेळे फातर काडून घेतले. ते घोवान आनी बायलेन माथ्यार मारून घर बांदच्या सुवातेर हाडून उडयले. फातरफोड्याक जेवण, चाव सोरो बी दिलो. आनी अपूर्वाय करून उण्याच पयश्यांक काम करून घेतलें. वेताना ताणे म्हळें 'जाने दो, गरीब का घर है, देव हमको दुवा देगा.'

बुनयाद बांदतलो गवंडी बाळसो गांवचोच. गजान सोता धिमीवर खोल चर मारून दिले. तांतून फातर घालून गवंडयान बरी बुनयाद घाली. भुयेंवयर खाणके फातराचे दोन थर बांदले. बाळशान ते काळे घट फातर बेसबरे मेटोवन सोबीत थर बांदले. पळेतल्यान म्हळें, 'जांव, बुनयाद मात बेसबरी घाली. बुनयादच जावंक जाय.'

बाळशाले मजुरेचे अर्दे पयशे दिले आनी अर्दे फाल्यार दवल्ले. गजान म्हळें, गावचो तोणावेलो मनीस तूं. तुजे पयशे आमी बुडोवन

घरापाखें

—महाबळेश्वर सैल

इतली वर्सा घर बांदतलो, घर बांदतलो म्हूण गजानन वयरेलो पूण एक चिरो उबो करूंक जालो ना. पूण गेल्ल्या पावसाळ्यान पोन्नच. घरानच धोपर माल्ले आनी ह्या वर्साक घराक हात घालचोच पडलो. फाटल्या पडवेच्या वण्टीक केन्नाच वेर आयिल्ली. ह्या वर्साक ती पावसाच्या शेळीन सामकीच धरतरेर आयली. त्या बराबर कर्मेल्ले वांशे, बड्डेल्ली सरी समतीच सकयल आयली. आज्यापणज्या मुस्तीतले कोलवाचे घर बाबडे कितलो तेंप म्हण तग धरतलें.

बायल भोव रडली. गजाननय चितेत पडलो. तांका दुखव भोगले ते पोन्ने घर मोडून पडले म्हण न्हय तर नवे घर कशें उबे करतले ह्या खपखप्प्यान. बायलेन म्हळें, येता त्या पावसाळ्यापयली कशेंय करून घर उबें करूंक जाय. फाल्या धो ९९ करून पावस पडूक लागलो तर कोणाल्या पावळेत आलाशिऱ्याक वतले भुरग्याक घेवन !'

पूण कशे जातले, किते करतलो ! घर म्हण तोणान जाता. हातांत ना पानदुडू आनी घराक हात कसो घालचो ! आमची शेतकारांची जोड म्हळ्यार हातातोणाक मारामार. घोवाबायलेचेर वितनाचो दोंगरच लकलो. देवा, एक फावट घरापाखें उबें कर म्हजें !

बायलेनच शेवटा धीर करून म्हळें, आमी आमच्या हातान जाता तो बावर करुंया. हातपाय धाडोवन घोळूया. मेस्त आनी गवणो सोडल्यार मोलमजुरेक म्हण एक मनीस घेवचो न्ही. म्हज्या आंगावेले कितेय भांगराचे किडूकमिडूक आसा ते साप्प विकूया.

खातले? थोडेच दीस राव. घरार नळे पडले की तुजे पयशे पयली चुकयता.'

बळशान गादयेवेल्यान एक सोऱ्या पाव मागयलो. तो एका दमात घटाघटा पिवन तो उठलो. वेतना ताणे म्हळे, 'पयशे ताकता तेन्ना दी. आज ना फाल्या! पूण एक सांगता, घरपुरीसाक मात म्हाका एक धोतरापान हाडूंक जाय.'

एक दीस शेजारी विण्णून म्हळें, 'नळ्याघराक वण्टचो म्हण्टा त्यो चिऱ्याच्योच.'

'दर एक कामाक हात वावडून घेवचो पडटा. पावला-पावलाक लोकांचो उपकार, उदारी आनी रीण. आनी चिऱ्यावण्टचो कसो घालतलो.'

'चिऱ्यावण्टचो म्हण्टा त्यो घट सासणाच्यो. पावसांत, वाऱ्यांत भिरांत ना.'

'हय, पूण चिरे म्हळे की ताका शिमीट जाय. चिरे आनी शिमीट दोनय म्हारग. चिऱ्यावण्टचो म्हळ्यार भांगर दाळिल्ली खबर. काय नाका. शेतांत खणल्यार चिकणमाती मेळटा. मात-येच्योच वण्टचो घालच्यो.

'तुका ताकता तशें कर गजा. हांव आनी किते सांगतलों. आमी फक्कत हरहर म्हणचे पूण बांयत उडी तुवेंच घेवंक जाय न्ही.'

'विण्णू, माती हाडून कालवचे मस्तुवचे बी काम एकल्याचे न्ही. तूं बायलेक घेवन आठ दीस कामाक येशी? रामचंद्रान वण्टचो चालून दिता म्हण सांगलां.'

विण्णू चवया म्हण गेलो आनी दुसरे दीस सकाळी चोबो आनी खोरे घेवन हजर. बायल हरशी जिवान बरी उरनाशिल्ली. पूण तीवूय उमेदीन वावुरली. ताणीं सगळ्यांनी मेळून खणून माती हाडून घाली. गजान आनी विण्णून ती बरी कालोवन मस्तिली.

रामचंद्रान मात भोव सतायले. आज येता फाल्या येता करून दीस काडले. हे वटेन कालयिल्ली माती सुकून वताली. गजाली बायल पर्थेपर्थे उदक हाडून घालताली. घराकडेन गेल्यार मेळनाशिल्लो. एक दीस मेळो तोवय सोऱ्याचे घुंवळेत तर.

अचकीत एक दीम आयलो आनी मगेर ताणे थार दिनासताना चार दीस वागावरी काम केले. घातिल्ले पारे सारके सुकूंक दिनासताना पाऱ्यार पारे चडयले.

सदा सांजचे काम सोंपले की ताका पन्नाम रुपये दिसवडो दिवचो पडटालो. गजाक दिसलें पन्नाम रुपये म्हळ्यार खूपच जाले. ताणें रामचंद्राक म्हळें 'आनी माती हाडून कालयल्या तुका गुळे करून माती जाग्यार दिल्या. फक्कत थापचे काम तुजे आनी पन्नाम रुपये दिसाक कित्याक म्हण मागता तूं.'

तो तिडकलो. 'थापचे काम खंय थापचे! वण्टचो घालचे कितले जिकीराचे काम जाणा. एका सुताक हेवटेन तेवटेन जाल्यार सगळेच कोसळून पडू येता. बऱ्या जाणकाराचे काम तें! थापूंक किते देड दिसाचो गणपती तो. तुका हांव म्हारग दिसता तर दुसरो कोणतरी पळय, हांव चल्लो.'

गजाचो आवरोच उडलो. उल्टो ताका बाबा पुता करून

थातरचो पडलो.

बैलगाडीकार कुशालीमान फटींगपणा केली .. खणीवेल्यान चिरे हाडून उडय म्हण ताका उतराचे म्हण चाळीस रुपये आदीच दिल्ले. पयशे हातांत पडनाफुडे मात हाचो पत्तोच ना. चार दीस गेले, आठ दीस गेले, गवण्याचे काम आडिल्ले. खबर करतकीर कळ्ळे तो कोणाल्यातरी चिऱ्यांच्यो फावटचो मारता म्हण. गजान वचून विचाल्यार पाडपडिल्लो म्हणूंक लागलो, 'फावता तेन्ना हाडून उडयतलो.'

'अरे पूण हांव अडलां गवंडी रावतात.'

'तुजे एकट्याचेच काम आसा किते म्हाका'

'पूण तुवें पयशे आदींच घेयल्यात म्हजे कडच्यान.'

'चाळीस रुपये दिले म्हण किते तुवें म्हाका आनी म्हज्या बैलाक मोलेयलेशे दिसता किते तुका. सांगले न्ही, म्हाका फावता तेन्ना हाडटलो!'

गजान शेवटा चिरे हेराकडच्यान हाडून घेयले. कुशालीन पयशे मात शेवटमेरेन दिले नात. पयशाचे विचाल्ल्यार म्हणूंक लागलो, 'तुवे म्हजेकडेन उत्तर करून हेराकडच्यान चिरे हाडून घेयले.'

गजान पयशाचेर उदक सोडलें.

आता मुखेल प्रस्न आशिल्लो तो नळ्यांचो आनी मदराचो. लाकूड म्हळ्यार भांगरच जाल्ले. पुलीसेन आशिल्ल्या मेवण्याक एक चीट बरयिल्ली, कितेय आलाशिरो दी म्हण. तो एक दीस अचकीत पावलो. भयणीन दोळ्यांतल्यान दुकां गळयत सांगले, 'घराक हात घालच्याक घाला! पूण थाव मेळना. रित्या हातान बसलयांत. कशेय एक फावट धांपून पडल्यार पुरो जालां.'

भावान नळ्यांचे आपल्या आंगार घेयले. हिशोब काडून तो गेलो आनी तिसऱ्या दिसाक पंद्राशें नळे हजर! ते तामडेतामडे नळे पळोवन घोव बायल दोगांय भुल्लुसली पूण सगळ्यांत म्हाल प्रस्न आशिल्लो तो मदराचा. ताचोच हुस्को गजाक खातालो. मेस्तान सांगले खाजगी डिपोतल्यान विकते लाकूड हाडूंक गेल्यार ते तुजी कात काडटले. सामकी बीस हजारांची गांठ जाय. हेर खंयच्यान व्यवस्था जाता जाल्यार चय.'

गजान माथे खरपिलें. घोर चितनांत पडून कांय वेळ तसोच बसून रावलो मगेर उठून विण्णूसरी गेलो. थंयच्यान विठोबासरी, नारायणासरी गेलो. 'घराक मदराचे कितें करचे गा!'

विठोबान म्हळे, पयलीं लोकान आडवाटेन रानातल्यान चोरयेचे लाकूड हाडून म्हाळयेची उप्परकी घरां बांदली. आता ते दीस उल्ल्यात. रानात वचून रुख मारून माथवज्यान लाकूड हाडचेली शक्त आनी धोटाय कोणाकडेन आसा. गार्ड आनी फारेस्टर तर खडद्वार पाऱ्याक भोंवतात.'

गजान म्हळें 'हांव पयलींच भिजूड. चोरयेचे लाकूड घेयले आनी फाल्या सरी, कात्री घरार चडयतना कांणी गार्ड फारेस्टर घेवन बसल्यार किते करतलो. घर अर्दार उरपाची पाळी.'

नाराणान एक बरी माण्णी मांगली, 'कद्र्या सरकारी डिपोत दर पंद्रशीक पावणी जाता. एक लोट घेयल्यार सवाय पडटलो शिवाय आपूण गरीब म्हण रेंजर सायबाले बी पाय धरुंक येतात. ते मगेर चडउणे करतात.'

ही माण्णीं गजाक मानवली. ताणे खंयच्या दिसाक पावणी जाता ती सारकी खबर काडली.

पूण पर्थो पयशांचो प्रस्न. बायलेच्या आंगावेली एकच वस्त-मुगामाळ व्हरून शेटीगेर विकली. ताणें हय ना हय ना करता तीन हजार दोनशे रुपये दिले. म्हणूक लागलो, मणयो भितल्यान पोकळ आसात. म्होडयलार काय मेळचे ना.

तीन हजारांन किते जातले. पावणेक उतर घालतलो जाल्यार उणे म्हण्टा ती धा हजाराची गांठ जाय. मगेर ताणे सतरा जणांची दारां धाडायलीं. म्हळें, वण्ट्यो उब्यो करता म्हणसर गळ्यामेरेन पावलां. कितेय आलाशिरो दियात !

म्हाबळ देसायात म्हळें, कसलीय वस्त दवर. वस्त दवरलेबगर पयशे मेळचे नात. गजान मनांत म्हळे, ह्या देसायाक वेळवक्ताक आमी पावले. कसलेय काम अडल्यार धांवून गेले. पूण हो आमच्या संकस्टाक पावना. एक फावट म्हजो बापूय हाच्या घरा वेलें नळे नीट करताना वेल्यान पडून धाडावल्ली. कमर दुखोन म्हैनीभर घरात पडून आशिल्लो. पूण हो असो .. आसू, आपलो घामच खोटो.

सदानंद मास्तरान मात फकत उतराक पातेवन देड हजार दिले. म्हादेवा बायलेन दमयंतीन हंयच्यान थंयच्यान एकठाय करून गांठीक बांदून दवरिल्ले पांचशे रुपये गजाच्या हातार दवल्ले. दमयंती गजाल्या मावळ्याल्या गावाचे, इतलेच आपलेपण. पूण मनीस मायेचे. गजाली आवय आसताना आत्या, आत्या करीत येवन आत्याच्या खाकोळात बसताले.

लागींच्याच असनोटी गावांत ताजो एक साडू आशिल्लो. ताज्याहून धाकटो. तागेलो थंय एक ल्हानसो किराणी पसरो आशिल्लो. सुमाराचो चलतालो. ताणे एक दीस आपूणच जावन म्हणिल्लें 'भावोजी, घराक हात घाल्यार हांवय किते मदत करतलो. पूण तू घर उबे करच. गजा ताजेसरो भोव आशेन गेलो. मेवणी भावोजी, भावोजी करीत बोवाळ्ळी. पूण साडू गंभीर तोण करून ओगीच बसलो. गजान तोण घालचे पयलीच ताणे म्हळे, 'आमगेल्या कोंकण्या जातीक घंघ्यात केन्ना लाव जाल्लो आसा. फोणा माती फोणाकच पुरना. हाड्टा त्या मालात खोट.'

गजाले हगूडे कलकल्ले. ताणें हुस्क्यान म्हळे, 'दोन हजार तरी मेळटले म्हण आयिल्लो.'

'खरेच काय ना भावोजी. दुकानात मालच उदारी हाड्टा ह्या दिसांनी.'

गजाचे हातपायच गळिल्लेवरी जाले. तरीय ताका मनांत दिसताले. देविदास आसल्यार पयशे दिलेबगर रावचो नाशिल्लो. ताचीय नड आसूय.

मगेर दोगय साडू मोन्यानच जेवले. जेवल्या उपरान गजा वचूंक उठलो. आंगणाक पावतकीतर ताची पावलां बेठीच जड

जाल्लेवरी जाली. पावळेंत उबी राविल्या-मेवणेन-शोभान म्हळें 'भावोजी थांब. मात्सो घरात यो. तो वासरेर येतकीर शोभान म्हळें 'भावोजी ही काकणां व्हर आनी कोणाकडेन घाण दवर. तुज्यान जाता जाल्यार तू सोडोवन हाडून दी. ना तर हांवच सोडोवन हाडीन.' शोभान आपल्या हातातली दोनय मांगरा काकणां काडून गजाल्या हातीर दवल्लें.

गजा अनमानलो. हात वावडून उबो रावलो. 'ना म्हणू नाक भावोजी. आपली नड आदी खरी. नडीक पावलेना तर घरात वस आसून कित्याक उपेग.'

साडवान म्हळे, घे भावोजी.

गजान काकणां घेयली आनी खांद्यावेल्या तुवाल्याक गुठलायली आनी म्हळे, 'बरे जाव बाय तुमचे. हांव बेगीनच सोडोवन हाडून दिता. गरजेक पावलो तोच उपकार जालो.'

गजान सडसडीत धेंपां माल्ली. तो मनात चिततालो. पोरान धेंक दवल्लो. बापूय मेल्लो तेन्ना आंकवारच आशिल्ले. भावोजी कशें जातले आमचे म्हण गळ्याक मिठी मारून हुयेल्यांनी रडटालें. समजावन वोगी करता म्हणसर जिवाक जीव नाशिल्लो. उपरांत बरो भुरगो हांवेंच पळोवन लग्न करून दिले. चार पयशे हांवेंच मोडले. पोरान उपकार आठयलो !

गजान काकणां हाडून देसायागेर घाण दवल्ली आनी तीन हजार रुपये घेयले.

गजान वट्ट पयशे मेजले. णव हजार आठशे रुपये जाताले. ताणे पयशाची गांठ बांदली आनी बेस करून पेटाऱ्यात दवल्लो. फाल्यां कद्र्या वचूंक जाय.

दुसरे दिसाक सकाळी सदाशिवगडार वचून ताणें दनपारचे लांच धल्ले आनी काळी न्हंयच्यान तो थेट कद्र्या पावलो. पावलो पावण्यो जातल्यो !

कद्रे म्हण्टा तो काळी न्हंयच्या धडेवेलो माणकुलोच गांव. कांय घरां, दोन दुकानां, एक पोलीस चौकी आनी फोरेस्टाचे नाके आनी व्हडलो लाकडाचो डिपो. मल्लभराच्या वाठारांत इमारती लाकडाच्यो राशीच राशी. आनी चोय वटेन अटंगे रान. हयच्यान लागीच रानामदीच म्हामायेचे देऊळ आसा. थंय आश्विनाक व्हड जात्रा भरता. कारवारचो, सुण्याचो लोक लकून येता. गजान मनांत म्हळें, 'आवय, म्हामायदेवी तू पाव !' वेळ मेळल्यार भेटेक वचून येवंक जाय !

येतना ताणें हयच्या एका फॉरेस्टराची बळख हाडिल्ली. खबर काडूक गेल्यार कळ्ळें, तो सरकारी कामाक लागून दांडेली गेलो म्हण. गजा निशेलो ! मेळल्यार बरें जावपाचें. ताचो बुद्द घेवं येताली. रेंजरमायबाली वळख काडूं येताली.

न्हंय धडयेर बसून वांगडा हाडिल्ली मुती तो जेवलो आनी वचून पोलीस चौकेच्या वारांदात न्हिदलो. रातभर तो उशापोतातली पयश्यांची पोटली सासपितालो. ताका झेम म्हणून पडली ना.

दुसरे दीस सकाळी न्हंयेर वचून तोंड धुवन तो डिपोमगी गेलो. परते एक फावट ताणें कद्रेच्या म्हामायेक हात जोडले. थंय

एक व्हड माट्टी खूब आशिल्लो. ताच्या मुळांत तो बसलो, तोंडावेल्यान हात भोंवडायतना दाडयेच्या केसांची पोतां ताच्या हाताक खरखरीत लागली आनी ताणे म्हळें, च्या, काल येतना गडावेल्यान दाडी करून येवंक जाय आशिल्ली. ताका दिसले आपले आंगावेलें कपडेय म्हेळ जाल्यात. ताणे धोतराचो सोगो सोडयलो आनी तें फाफुडलेशे करून परतें न्हेसले. पॅरणय मात्शो नीट केले. पूण ताचें समाधान जावंक ना. इतले लोक एकठांय जातले आनी म्हजेंतर अशें भूत जाय्.

कोणय फॉरेस्टराचो खाकी कपड्यातलो मनीस थंयच्यान वतना दिसलो की तो बेगीबेगीन मुखार येतालो आनी म्हण्टालो, 'सायबा, काकुयत करात. कशेय करून म्हाका एक 'लोट' सवाय दियात. गरीबाचें पाखें उबे राव दी.'

ते म्हण्टाले 'आमच्या हातांत कांयच ना. जाची बोली चड पड्टली ताणे टिबर व्हरपाचें.'

हो डिपो व्हड. थंय सागवानी, शिशाचे, माट्टीचे, किनळाचे, जांब्याचे, नाण्याचे अठरा पगड जातीचे लाकूड राशी घालून दवरिल्ले. ह्या राशीक ते 'लोट' म्हण्टाले. दर एक लोटांत धा ते पंदरा खाणी लाकूड आशिल्ले. गजाक किनळाचो ना तर माट्टीचो एक लोट मेळल्यार पुरो आशिल्लो.

थंयच्यान एक गाई कुटत कुटत वतालो. तो गजाक पळोवन म्हऱ्यान आयलो. भोव वळखीचो मनीस कसो आस्थेन विचारूंक लागलो, 'पावणेक आयिल्लो ? मेळटलो, एक लोट मेळटलो तुका. पावणी चड वयर चडची ना. गरीबाक घर बांदूक लाकूड म्हण सांग.'

'रेंजर सायबाक मेळळ्यार बरे जावचें गा.'

'ताका मेळचेली, किते सांगचेली सोय ना. भोव कडक मनीस. ते भायर डि. एफ. ओ. सायबय पावणे वक्तार हजर रावपाचो आसा. पूण कांय भिये नाका तू. मेळटलो तुका एक लोट. पावणी उलयतल्या लोकांकच पांये पड तू.'

'बरें जाव तुजें.

तो थोटो गाई कुटतकुटत वचूंक लागलो. गजान सटकून म्हळे, 'पायांक किते जाले गा ?'

एक फावट सायबा बांगडा चोरयेचे लाकूड धरूंक गेल्लो. थंय दोनय पायार दाणो माल्लो चोरान. तीन म्हैने हुबळीच्या हास्पिटलांत आशिल्लो. तरीय एक पायाक वड उल्लीच.

आठ बरामेरेन थंय कोणच नाशिल्लो. गजाक दिसले 'जावं, पावणेक चड लोक येवचो ना अशें दिसता.

पूण आठ, णव वरां जालीं आनी एकेक मोटारी येवंक लागल्यो. तांतूतल्यान हातांत पयशांचे बटवे घेवन 'सावकार' लोक देंवताले. सर्वीस मोटारीतल्यानय कांय लोक देंवले. एकएक म्हण्टा पंधरावीस मोटारी थंय एकठांय जाल्यो. घे 55 चाळीसपन्नास लोक ! एकान एक दुडवांकार बरे झेतान न्हेसिल्ले. आयचे सगळे लोट आपूणच घेतलो. बोली कितलीय चड दी. अशा झेतान ते थंय वावुरताले.

पळोवन गजाचो जीव गोळाक लागलो. मिरांत आनी हुस्को ! आयज पयलेच फावट गजाक आपले दळदीरपण भोव खोलायेन होलमूक लागले. दळदीरपणाचे सुळेदांत आंगा- पांगाक रोमूक लागले. त्या दुडवांकारांच्या चोम्यान तो आयज चडच दळदीरो, किर्कोत. तरीय तो आयज तांचेमदीं उबो !

तो सांसपितालो, अदमास घेतालो. पूण थावच लागनाशिल्लो. शा, ह्या लोकांक आनी किते सांगचेले आसा. व्हड मोठे लोक ते गरीबाचें आयकतले !

थंय एक गडगंज मनास उबो आशिल्लो. मोठोच आनी काळो. ताणें धविताल्ल टोपी घातिल्ली. आंगाक काळो कोट आनी धोतर. तो चलूंक लागलो की ताच्या व्हाणांचो ल्हवें फुलिल्ल्यावरी चरंचर आवाज येतालो. गजान बेठेंच म्हळें, 'आयज पावणी चड म्हारग वतली दिसता-'

ताणे आपली गव्यावरी जाड मान मात्शी घुंवडायची, 'हय पंचवीस तीस हजार सकयल बोली पडची ना.'

'तुमीय घर बांदूक काडलां दिसता.'

'ना. म्हजी वेळगांवा साँ मील आसा. आमी लाकूड चिरून मुंबय धाडटात.' तो चरंचर व्हाण माणयत वचूंक लागलो.

गजाचो जीव हुकमळूक लागलो. तोवय जड पावलां उखलीत तांच्या फाटल्यान पावणेच्या जाग्यार गेलो.

थंय जळीमळी लाकडच्यो राशी मांडून दवरिल्ल्यो. ह्या राशीक ते 'लोट' अशें म्हण्टाले. दर एक लोटांत पंदरा ते वीस खाणी लाकूड आशिल्ले. रेंजरसायब तन्नाटोच पूण भोव शिटूक मनीस. सगळो तो आवांठ वेंगेत आशिल्लेवरी सगळ्याचेर शेक चलयतालो. मदीच कोणाचेर तरी आडुतालो. डि. एफ. ओ. सायबय आयिल्लो. पूण तो ऑफीसातच बसून आशिल्लो.

पयली एक सागवानी आनी एक शिशाच्या लोटाची पावणी जाली. ताची बोली लाखाच्या घरांत गेली. गजा तटास.

उपरांत जिव्रप हेर लाकडाच्या लोटांसरी गेले. माट्टीचो एक बरो लोट आशिल्लो. मोठोमोठो धा-बारा वांटकुळीच नाटो. विल्ल्यार बरे वाशे, कोनवाशे, सरी, फळी पडूं येताली. गजाल्या घराक पुरून उर इतली.

पांच हजारान बोली मुरू जाली आनी पांचशान, हजारान चडून साडेणव हजारार गेली. आनी गजान सटकन आपली बोली उलयली णव हजार आटशें ! कांय वेळ सगळे लोक हे खंयचें सर्वंग हे नदरेन ताका पळोवंक लागले, मगेर बोली वाडत गेली. एकल्यार दुसरो चड पडत गेलो. शेवट बोली साडे अठरा हजारार येवन थाली.

मगेर किनळाचो एक लोट सौळा हजाराक गेलो. परतो माट्टीचो एकवीस हजाराक गेलो. एक जांब्याचो चवदा हजार तिनशाक गेलो. दर फावटी साडे णव हजार जाले की गजा आपली बोली व्हडान उलयतालो- णव हजार आटशें ! परतें एक फावट लोक ताचे कडेन विचित्र नदरेन पळयताले. कांयच्या दोळ्यांत काकुयट तर

कायच्या दोळ्यात कुष्ठित्रपण.

एकल्यान म्हळें, ' कितें गा, फक्कत एकाच आकड्यार बोली उलयता तूं ? '

गजान अरवळपणान म्हळें, ' तितलेंच पयशे आसात म्हजे-कडेन. णव हजार आटशांवयर एक पयसो उबो करूंक जावचो ना म्हज्यान. घर अर्दार उडोवन आयलां. उपकार करात सायबा म्हजेर. एक लोट सवाय घेवंक दियात. '

तें हेरांनय आयकले पूण कोणाल्या चेहऱ्यावेली मिरी हालळी ना.

आनीक एक लोट किनळाचो. घराक बेसबरें लाकूड. नाटांय लांब आनी सरळ आशिल्ली. मदीच एक राकेसकसे मोटे जंगी नाट आशिल्लें. तो हेदोळचो थोटो गार्ड बेडोच नाटासरी गेलो. तें व्हडले नाट सांसपीत ताणे म्हळें, ' नाट दिसुंकच बरें पूण भितल्यान पोकळ आसा अशें दिसता. मुळाकय कसम आदला. सामकेच सोपलां. '

हें रेंजरान आयकले तो ताजेर आड्डलो, ' काय बरें लोखण कशें नाट आसा आनी वायट म्हण सांगता ? तकली पाड जाली किते तुजी ? '

' ना सायबा, त्या गरीबाक एक लोट सवाय मेळूं दी म्हण '

' तें तुका नाका. जाची बोली चड पडटली ताणे टिंबर व्हरचें. '

त्या लोटाची बोली तर बावीस हजारार गेली. पूण गजा आपली बोली उलवक विसरूंक नाशिल्लो.

दुसऱ्या एक लोटासरी वतकीर तो थोटो गार्ड लोकांत घुस्पून तांका सांगूंक लागलो. ' गरीब तो. घर बांदता खंय. सोडात ताका एक लोट. '

तो गव्यावरी मानेचो मनीस तापलो. रेंजरासरी कागाळी करीत बोवाळूंक लागलो. ' सरकारी मनीस तूं आनी असो फितूर जावन सरकाराक लुक्सान करता ? होसमार हिगासल्लो. '

रेंजरान ताका समतोच धांवडायलो. वचून ऑफीसात वोगगी बस म्हण सांगले. तो पाय ओडत गेलो.

आता चारच लोट उरिल्ले. गजा गेल्ली पांच वरां तांच्या वांगडा ह्या लोटाकडच्यान त्या लोटाकडेन भोंवतालो. बोली उलयतालो, आपलें दळदीरपण उक्तायतालो आनी तांच्यातलोच एक जावन गेलो. सवाय लाकूड घेवंक सोदपी त्या चोम्यातलो एक ! मदीं एक बरो लोट खात्यातल्या मनशाक लागून राखून दवल्लो म्हण सांगतकीर ते सगळे खुबळ्ळे आनी रेंजरावांगडा झगडूंक लागले तेन्ना गजाय तांच्यावांगडा उबो रावलो, तांच्या सूरत ताणे सूर मेळयलो.

मदी जेवणावेळार लोक जेवंक म्हण एका झाडाच्या सावळेंत बसले. सगळेजण वांगडा हाडिल्ल्यो मुती सोडोवन, दबे उक्ते करून जेवताले. पूण गजा एका झाडाक तेकून ओगगी बशिल्लो, भोव कुबेस्त निशिल्लो. सगळेजण सकयले नदरेन ताका पळेताले, जेवचो ना गो बावडो ! मोंगू ताजें !

उरिल्ल्या लोटांचीय पावणी जाली आनी निमाणो एकच माट्टीचो लोट उल्लो. गजान आगाव सोडिल्ली. भोव खंती जावन

भोव परके नदरेन तो त्या नाटांकडेन पळेतालो. ताका दिसले ती लाकडांची नाटां न्हय तर मांगराच्यो राशी मांडून दवल्ल्यात आनी थंय आपणाले हात केन्नाच पावचे नात. हंयच्यान आता कुशीक सरिल्ले बरे.

इतले भितर निमाण्या लोटाची पावणी सुरू जाली. रेंजरान पावणी पुकाल्ली,

' साडे सात मीटर ए वन् माट्टीचे टिंबर वुड, पाच हजार ! '

स हजार ...

आठ हजार ...

णव हजार

साडे णव हजार ...

पर्थो एक फावट गजाक नेट आयिल्लेवरी जालो. निमाणो घपको घाल्लेवरी ताणे व्हडान म्हळें, ' णव हजार आटशें .. ! पूण गजाक दिसलें आपूण बोली उलयली ना तर व्हडान एक हुंडको दिला.

आनी जादू केल्लेवरी चोंयवाठार ठप्पशांत जालो. सगळे शांत तटास ! गजान भीयेंत भीयेंत चोंयवटेत पळेळें. सगळे वोगगी आशिल्ले. त्या गव्यावरी मान आशिल्ल्या मनाशाले फक्कत ओंठ हालताले. ताका भिरांत दिसळी, आता खंयच्याय खिणाक बोली चडटली आनी कोणतरी घात मारतलो.

' णव हजार आटशें एक फावट

आवाज ना. फक्कत ओंठा हालतात.

' णव हजार आटशें दोन फावट ... '

आवाज ना.

गजाक दिसलें रेंजर बेडोच लांबयता. फट्कन्न तीन फावट करून उडोवंक कितें जाता हाका.

' णव हजार आटशें दोन फावट ... '

कोणच ना !

' णव हजार आटशें तीन फावट ! !

अचकीत गजाक हुमकळता थंयच्यान धर्तरेर येवन पडिल्लेवरी दिसता. तो ल्हवल्हव मुखार वता आनी ती नाटा सांसपूक लागता.

ल्हवल्हव लोक थंयच्यान फासपूक लागतात. वेताना तो गव्यावरी मानेचो मनीस रागान म्हण्टा ' तुका लागून काय बरो लोट सोडचो पडलो. ना तर हांव वीस हजारापरसय वयर बोली उलवताचो. '

इतले भितर तो थोटो गार्ड पाय ओडत ओडत आयलो. ताणे म्हळे, ' मेळ्ळो मरे तुका एक लोट. हांवे सांगूक नाशिल्लें, मेळटलोच म्हण. लोक तसे वायट आमनात रे. '

' हय. लोक बरेच आसतात. ! आतां म्हजें पाखें उबें रावतलें ! ' तो सडसडीत पावलां मारीत पयशे भल्लेंक ऑफीसावाटेन वचूंक लागलो. त्या थोट्या गार्डाक कमळीतरी भोव खोस भागिल्ली. फाट करून वेतल्या गजाकडेन पळोवन तो मुमुखोव हांसतालो.

घराघरांतली रड

— महाबळेश्वर सेल

बापायन भोव खोशयेन पेपर हाडून विभाकडेन दिलो, 'फर्स्टक्लास— डिस्टिंग्शनान पास जाला मुगो तू विभा !'

विभान रिजल्टावेल्यान नदर भोंवडायली. तें माफक हासलें आनी थंडपणान हेर खबरो वाचूंक गुल्ल जालें. ताच्या त्या थंडपणात अहंकार नाशिल्लो. पूण भोव नमळकायूय आशिल्ली अशें म्हणू नज. हातून कितें, हे म्हाका मेळपाचेंच अशी सहजताय आशिल्ली.

बापूय परबीं दितल्यांक, येतल्यांवेतल्यांक भोव उमेदीन, उल्लासान सांगतालो 'विभा आमचें खरेंच हुशार. अर्थशास्त्रासार-किल्या किचकट, कठीण विशयांत फर्स्टक्लास तोवय विथ् डिस्टिंग्शन मेळप म्हळ्यार सुमाराचें काम न्हय !'

मदीच टेलिफोनाची बेल वाजली. विभान फोन उखल्लो. पेल्यानच्यान शरद मार खोशयेन विभाक परबीं दितालो. ताच्या आबाजात उपाट आनंद भरिल्लो. विभान त्याच थंडपणान, सहज-तायेन ताका 'थॅक्यू' म्हळें.

ताची आवाज ल्हवल्हव निशेली, बारीक जायत गेली. बारायान ताकतिकेन विचाल्लें, 'कोणालो फोन गो विभा ?'

'शरदालो.'

'थांब, तुटोव नाका. म्हजेकडेन उलय म्हण सांग.' बापायन रिसीव्हर हातात घेतलो. 'हॅलो शरद !'

'यस् उलयतां.'

'टेलिफोनावेल्यान कसलीं परबीं दिता पोंरा, तुवें तर खासा हांगा येवन परबीं दिवपाचीं.'

'तसे न्हय अंकल.'

'यो, सांजचो यो. उलोवया. तूं आयल्यार विभाकय खोस जातली.'

जापेची वाट पळेनासताना ताणे फोन बंद केलो आनी म्हळें, 'तुजेवरीच हुशार भुरगो तो. हुशार आनी स्मार्ट.'

'पूण हांव स्मार्ट मात न्हय हं पपा !'

'जावं गो. पूण तूं हुशार आनी सोबीत मात हय हां !'

विभा बेटेच हासलें आनी कसलेतरी पुस्तक उखलून वाचपात गुल्ल जालें. बापायन पर्थ म्हळें,

'तुज्या रिजल्टाची वाट पळेतालो. आता शरदाकडेन लग्नाचें प्रपोजल मांडपाक हरकत ना.'

'पूण पपा, सिर्वीसेचे आदीं पळोंवक जाय. जाल्यार हांव पी. एच्. डीय करतलें.'

'जावं गो. तुका किते सिर्वीस खंयूय मेळटली. आनी पी. एच्. डी. किते लग्ना उपरांत करू येना. सिर्वीसेचे जालें की लग्नाचे थारावचेच.'

विभा हयकार दिल्लेवरी वोगी रावले.

सांजचो शरद आयलो. ताणे परबीं दितकीर इल्लेशे हांसून ताणे ताका येवकार दिलो. विशय बदलून म्हळें, 'शरद तुजी आई बरी नाशिल्ली कशी आसा आतां ?'

'आसा आतां बरी.'

'तिगेल्या धिमयो दुखपाक मुरे सद्दा रानतुळशीच्या पानाचो रोस काडून मालीश करूंक जाय.'

शरदान बेटेच हूं म्हळें. ताका दिसलें, हो विशय ताणे हांगाच सोपयिल्लो बरो.

विभालो बापूय थंयच आशिल्लो. ताणे म्हळें, 'शरद आतां विभाल्या सिर्वीसेचे खंयतरी पळोंवक जाय.'

'ताका सिर्वीस खंयूय मेळूक येता अंकल. आमच्या कॉलेजीत लेगीत प्रयत्न करू येता.'

'आता खंयतरी सिर्वीस पळोवचीच. सिर्वीस मेळ्ळी की बेगीनच लग्न.'

'लग्न' म्हळें आनी विभालो बापूय शरदाकडेन पळोवन हेतूपूर्वक हांसलो.

मगेर ते काय वेळ विंगडविंगड विशयांचेर उलयत बसले. विभा मदीच उठलें ताणी म्हळें, 'शरद तूं म्हाका वेतना तुज्या स्कूटरीचेर सेवासदनामेरेन लिफ्ट दिशी ? थंय आयज ब्रह्मकुमारी महाविद्यालयांतल्या एक विद्वशोले प्रवचन आसा. तूवय येता जाल्यार यो.'

'ना गो बाय, हांव आनी येना. बेटोच बोर जातलो हांव. तुका जाल्यार पावयतां.'

विभा बेगीबेगीन भीतर गेलें आनी तयार जावन आयलें. पोन्नी धवशी साडी न्हेशिल्लें. लेव निळोसो ब्लाऊज घातिल्लो. तोंडाक लायिल्लो पांव पाल्यार गोबोर कसो दिसतालो. शरदान म्हळें, 'पोव दिस्टी पडटा मुगो.'

'आसूं रे' म्हणत ताणे तोंडावेल्यान बेटोच हान भोंवडायलो.

शरदाक दिसलें, हाणे बरी रंगारंगाची फुलांफुलांची साडी न्हेसची. आनी म्हज्या स्कूटरीचेर म्हाका तेकून बसचें कानात कितेंतरी फुतफुतचें.

पूण विभा तागेल्या स्कूटरीचेर बसलें तेच आंग वावडून.

‘विभा, त्या प्रवचनात कितें दवल्लां गो. आमी खंयतरी बागेत ना तर दरयावेळेर वचून बसूया.’

विभान थंडपणान म्हळें, ‘आयज नाका रे.’

‘तुजो पपा तुजे लग्न करूंक सोदीता मुगो?’

‘हय, तुकाच प्रपोज करपाचो आसा. तूवय जाणा पयली-पसूनच तुजेर आमच्या सगळ्या घरच्यांचो जीव.’

‘तू एक्सायट जावक ना?’

‘तातून एक्सायट जावपासारखें कितें आसा. चारचौगांसारकें आमचेंय लग्न जातलें.’

‘आमी कांय दीस वांगडा भोंवया. एका-दुसऱ्याक पुरते बळखूया. लग्नाआदी मोग करूंया. हे खीण भोव भोलाचे आसतले. आमच्या फुडाराच्या जिवितांत म्होंवाच्या धेंव्यावरी ताजी रूच सदांच ताजी उरतली. आमी हाफ प्रपोज्ड हाफ लव्ह मेरेज करूंया. हातून खरोच थरील आसा विभा!’

‘नाका रे. तू केन्ना घराच यो. आमी उलयत बसूंया.’

‘तू उलयतलें फक्कत स्टडीचेर ना तर तुगेल्या कॅरीअरचेर. बोर करता तू.’

‘इंग्लेजीचो प्राध्यापक मुरे तू अशें कितें उलयता?’

तुका सांगू, म्हाका इंग्लेजीतलें काव्यच चड आवडटा. जाल्यार सेक्स पियराली नाटकां. इंग्लेजीतल्या मोगाकाव्यान म्हाका इंग्लेजीचो प्राध्यापक केलो.

विभा वोगी, सेवासदन येतकीर ताणे स्कूटर थांबयली. विभा देवलें आनी ताजेकडेन पळेत नितळ हांसलें. पूण शरदान दोळ्यांत पळेल्यार ताजे दोळे सामके रिते. तातून कसले सूरच नात.

‘आता पर्थ केन्ना मेळचे विभा?’

‘यो केन्नातरी.’

‘बरे येता अं,’ म्हणत तें सोपणा हुंपत बचूंक लागलें. सेवासदनाची धवी सोपणा चडत वेतना ते हातात धवो बावटो धरून चलपी सन्याशिनी कशें शरदाक दिसले आनी ताका कशेच जालें. हे चेडू अशें कशें... इतलें हुशार, सुंदर, गुणी पूण इतले शांत आनी थंड? कशें हाज्या थंडपणाचो अर्थ कितें... चलयेन लग्नापयलीच इतले मेच्युअर आसप समा न्हय... हाका आयुश्य भोगूंकच कळना!

सदी कांय दीस गेले. विभाक एका व्हड कॉलेजीन शिकोवपाची नोकरी लागली. शरदाच्या कॉलेजीपरसय व्हड आनी नामनेच्या कॉलेजीत.

एक दीस कॉलेजीतल्यान येतकीर शरदाच्या बापायन सांगलें, ‘आयज रामेश्वर कारवारकर आयिल्लो. विभाले लग्न तुजेवांगडा करचेली ताजी इत्सा आसा.’

शरदान बेंठेच हूं म्हळें.

‘बेंठेच हूं कितें करता. चेडू सर्वगुणसंपन्न, हुशार आनी रूपेस्त, बरी सिर्वीसय करता. असले चेडू सोदून मेळपार ना तुका!’

‘तुवे उतर दिलां पपा?’

‘तशें निमाणे सांगले ना. ते तुवेच सांगचे. पूण आमच्या सगळ्यांच्या मनात आसा. तू एक दीस वचूनच यो तांगेर.’

‘शरदान ‘चवया’ म्हळे आनी तो कुशीक कडसलो. बापायक ताज्या बागणूकेचें अजापच दिसलें.

दुसरे दिसाक विभाच्या बापायलो फोन आयलो, घरा येवन वच म्हण. विभालो बापूय हुशार आनी सोशियल. लग्नापयलीं विभाली आनी ताची इस्टागत जावची, मनां जुळचीं अशें ताका दिसतालें.

शरदान सांजेची स्कूटर काडली आनी तो विभागेर वचूंक गेलो. तांगेल्या गेटीर ताणे बरीच घरघर करून स्कूटर थांबयली. ताका दिसतालें आपली स्कूटर थांबोवपाची तरा, ताजो व्हॉन आयकून विभा धांवून भायर येतलें. पूण तें भायर आयलें ना, ताजी भावाबायल ताकतिकेन भायर आयली. तिज्या फाटल्यान तिगेली-दोगांतिगां भुरगीं- ती शरदाक पळोवन तोंडभन्न हासलीं. भोव मज घेवन उमेदीन ताजेकडेन उलयली. तिणे काय मिष्टांतच घरच्यो कॉलेजीतल्यो कितल्योशीच खबरी विचाल्ल्यो. ती घरांत लेगीत भोव भडक रंगाची फुलांफुलांची साडी न्हेशिल्ली. तिजे हड्डें बरेंच भरदार आशिल्लें आनी पोलक्यांत ते सारके टिंगनाशिल्लें. ती उतराउतराक हांसत भोव अधळपधळ उलयताली. वोपारी मारताली. तिजे वट्टच वागप शरदाक भोव मानवले. विभा खंय म्हणत तो भीतर सल्लो. तिणे म्हळें,

‘हांव विसल्लेंच पळे तू विभाक मेळूंक आयला म्हण. वच; तूं विभासरी वचून बस. हांव चाव घेवन येतां.’

विभा आपले कुडींत कसलेंतरी पुस्तक वाचीत बशिल्लें. शरदाक पळेतकीर ताणे पुस्तक कुशीक दवरलें. दोळ्यांवेले वकल काडीत ताणें म्हळें, ‘अचकीत पावलो मुरे, यो बस!’

‘अचकीत न्हय. मुद्दमच आयिल्लो. कितें वाचतालें?’

‘पी. एच्. डीक थिसीजचो विशय थारावपाचो आसा. पयसो घोळणूकेक येवचे पयलीचो आर्थिके व्यवहार आनी आर्विल्ल्या अर्थ-शास्त्राच्या संदर्भात ताचो उपेग हाजेर कितेंतरी संशोधन करपासारकें आसा अशें दिसता.’

‘बरो इंटरेस्टिंग विशय.’

‘तुका मानवलो?’ आतां तें खुशाल जावन हासलें.

‘हय तर पयश्यांक लागूनच चोरयो आनी मारामाच्यो मुरु जाल्यो. कांय लोक आपणाक गिरेस्त म्हणून मिरोवंक लागले, ताणी गिरेस्तकायेच्यो राशी घाल्यो आनी गरीबअस्करताचे हालउपादे मुरु जाले. पयशाक लागूनच कांय बऱ्या गावांची पाड शारां जालीं. पर्थ एक फावट पयसो घोळणूकेतल्यान काडून घेवंक जाय. कामदाराक पगार लेगीत अन्नधान्या आनी हेर जिन्यां ह्या स्वरूपात दिवंक जाय.’

‘हैं तुजे भोवच जालें हा. इथलो ऑथडाक्स जावनाका. पय-शाचे प्रस्थ चड वाडलां हे मात खरें. आयज स्टाफरुमात म्हजी आनी प्रोफेसर रामरावाची बरीच भासाभास जाली.’

‘कितें जालें तर?’ शरद अस्वस्थ.

‘तो कितें म्हण्टा जाणा, अर्थशास्त्र हें स्थायी सिद्धांताचेर आधारिल्लें ना. राज्यपद्धतीप्रमाणे ते बदलत वता. राज्यकर्ते हे सिद्धांत बदलून, मोडून तोडून उडयतात.’

‘काय अंशी तें खरे न्हय?’

‘ना. अर्थशास्त्र म्हळ्यार, मार्गदर्शन आनी शिटकावणी. जे राज्यकर्ते ताका मानीनात ते देशाक मातयेभरवण करतात.’

मगेर तें अर्थशास्त्राची विसकटावणी करीत बरेच कितेंकिते उलोवंक लागलें. मदींच उठलें आनी आलमारीत कसलेंतरी रिफरन्साचे पुस्तक सोदूंक लागलें. शरद चडच अस्वस्थ. तो विभाल्या सोबीत शरीरांत मोगी, प्रणयी स्त्री सोदतालो. ताणे आपले गोरे, गोल, पुष्ट शरीर निळश्या विटक्या साडयेंत कशाकशेंय गुठलावन घेतिल्लें. पुष्ट हड्ड्यावेल्या पोलक्याक तर कसलोच आकार नाशिल्लो. हाका आपल्या गुलाबी ओटांची, गोबऱ्या पोल्यांची, सडसडीत हातांची जाण आसा काय ना... आयज परीक्षाच पळोवंक जाय.

‘विभा तूं जाणा, तुगेल्या पपान आमच्या लग्नाचो प्रपोजल मांडला.’

‘हय जाणा हांव. पूण लग्न म्हण म्हज्या कॅरीअँराक बगल दिवचे ना हां हांव.’

‘कॅरिअर आनी मोग दोनय हातांत हात घालून वचूंक शकचे नात?’

विभा वोगी रावलें. शरद ताज्या म्हन्यान गेलो. ताज्या दोळ्यांत पळेत ताजो हात हांतात घेतलो आनी ल्हवच दामलो. जाल्यार ताजो उमो घेवचो विचार आशिल्लो.

पूण ताजे दोळे रितेच. हाताकय कसली थरथरसाण ना.

‘म्हाका आवडना रे असलें.’ विभान आपलो हात ल्हवच सोडोवन घेतलो. आमी इतले सुशिक्षीत हाय एज्युकटेड आनी हीं कसलीं पिशेपणा. लग्न तरी जावं दी मुरे आदीं.

शरदान मनात म्हळें लग्न जाल्या उपरांत तुका कोमऱ्यो फुटल्यो हाजेर म्हाका विस्वास ना. ताका विभाची तिडक माल्ली. ताणे म्हळें, ‘विभा तुज्यांत मोग करपाची शक्तच ना.’

तें हासलें. ‘मोग करपाची शक्त म्हळ्यार सेक्सच मुरे? शी... शरद इतलो हुतहुतो कसो. इतल्या सोपेपणान मनाची दुर्बलकाय उकती करता. जिवितांत सेक्साक चड म्हत्वच दिवंक फावना.’

‘मगेर आमी लग्नच कित्याक जावंक जाय?’

‘अशें मात म्हणू नाका हां शरद. हांव लग्न जातलेंच तुजेकडेन. लग्न म्हळ्यार आपले समाजांतले स्थान. बंदीस्त सोबित-काय. आमकां दोगांच भुरगीं जातलीं. तांका आमी आमचे परसय व्हड करचे.’

शरद वोगीच रावलो. ताका आता थंय बसूंकच उबगण आयली. तो वचूंक उठलो. ताका दिसतालें, विभा उठलें आनी हात धरीत म्हण्टलें, ‘राग आयलो? बस मुरे, उलयत बसुंया.’

पूण तें उठले ना. ताणे बेठेच म्हळें, ‘वता?’

‘हय मात्शी ताकतीक आसा. सद्या हांव एक नाटक डायरेक्ट करतां कॉलेजीत.’

‘बरो नस्तो उद्योग धल्ला मुरे.’

शरदान जापच दिली ना. तो सडसडीत चलूंक लागलो. वेतवेता ताणे बेठीच ताज्या भावाबायलेची मुलूस घेतली. किचनात कितेंतरी तळिल्ल्याचो चुरचुरां आवाज येतालो. सुरबूस, तिखट परमळ पातळिल्लो. बावडी खऱ्यानीच बरी बायल!

एक दीस सांजच्या कॉलेजीतल्यान येवन स्कटर दवरून भीतर सरताना शेजारच्या घराच्या गॅलरीत तें दिस्ती पडलें. सामकें अनुळखे. तरीय खंयतरी सिनेमाच्या थियेटराभायर, फूलबागेत. विडियो पार्लरात दिस्ती पडिल्ले कशें, पळोवन हांशिल्ले कशें, तरीय पूण सामकें अनुळखें! तो आपल्या घराच्या वारांदात आयलो आनी ताजेकडेन मज घेवन पळेत रावलो. पूण तें आपल्याच तनरेंत गुल्ल. तें खंयचे तरी गाणे गुणगुणटालें. कांय वेळान तें वारांदातल्यान सकयल आयलें. थंय एक लांब फांदयेक बचकांयेदे तांबडे-तांबडे दसणीफूल फुलिल्लें. ताणें ती फांदी ओडून बावगोवन म्हन्यान घेयली. भोव आवडीन फूल नियाळ्ळें. ताज्या पाकळ्यांवेल्यान बोटां भोंवडायली. मगेर फांदी तगीच सोडून हांसत, मोडत तें भीतर गेलें. वारांदातल्यान ताजी नदर सटकून शरदाचेर गेली. ताका पळोवन तें भोवभोव लजलें. ताज्या दोळ्याक दोळो मेळ्ळो आनी शरदाचेय काळीज लकलकलें. तें आता एकदम शिकाऱ्याक भियेल्ल्या हरणावरी घरांत धावलें.

चाव पितापितां सहज शरदान आईक विचाल्लें, ‘आई, शेजारा वामन अंकलागेर कोण सोयरे आयल्यात गे?’

‘सोयरे आनी कोण, वामनाल्या भयणीले चेडूं तें. बापायची प्रमोशनाचेर मिझोरमात बदली जाल्या. ताजी भलायकी बरी ना म्हण बायलय वांगडा गेल्या. चेडवाक हांगा दवल्लां. आनी एक चेडो आसा. तो खंयच्यातरी हास्टलांत आसा खंय.’

ते वरचेवैर वारांदान दिस्ती पडटालें, दसणी फुलावरी बागेतल्या झाडाआड, झोपाळ्यार बशिल्लें. ना तर कोणाबीतरी बेठीच उमळशीकेन वाट पळेत उबें राविल्लेवरी आपणाल्याच तनरेंत गुंथल्लें.

तशे ते भोव सोबीत आशिल्लें अशें न्हय. काळें न्हय आनी गोरेंय न्हय. ताजो रंग घासून नितळ केल्या तांब्या आयदनावरी चकचकीत तांबसो आशिल्लो. सगळ्या आंगावेल्यान पिनरीचो हात भोंवडयिल्लेवरी कात तटतटीत तामशी. आनी तशेंच दोळे, सदांच खोशयेची दुकां भरून आयिल्लेवरी ओलेओले आनी नितळ काळेभोर. सटकून दोळ्यांक दोळो मेळ्ळो की ते चलयेची ओडच लागताली.

पूण विभा गोंरे आनी सडमडी उंच आशिल्लें. ते गंभीर आनी शांत. ताचे दोळे ॐ ह्या अक्षराचेर थीर जाल्लेवरी थीर, शुद्ध तरीय रिते. रेश्मा तितलेच भिरभिरे, चंचल. संवसारातलो सगळो आनंद एकच फावट पियेवन उडोंवक सुटिल्लेवरी अधीर, सगळें चैतन्य, जियेवपाचो हावेस ठासून, भरिल्लेवरी जीवे तट्टीत.

एक दीस शरद घरांमुखावेल्या गेटीर उबो आशिल्लो. रेश्मा खंयतरी वेतालें. पळोवन इल्लेइल्ले हासलें. शरदाक दुबाव पडलो तें म्हाकाच पळोवन हासलें काय ताजें हे हांसप सासणाचे जल्मसिद्ध.

आतां ती पर्थीपर्थी खंयतरी मेळटाली. नदरभेट जाताली. वळख नासूनय वळख आशिल्लेवरी हांसतालीं.

ते दीस विभालो फोन आयलो.

‘हलो शरद.’

‘यस् विभा.’

‘आयज सांजचो प्रोफेसर नागराज एका सेमिनारात आपलो पेपर वाचपाचो आसा. तूं येशी?’

‘आयज सांजचो तुका वेळ आसा तर.’

‘ताका लागून मुद्दाम वेळ काडला हांवें.’

‘तर आमी खंयतरी दोगांच भोंवक वचुंया. दरयावेळेर वचून बसुंया.’

‘असो किने तूं! प्रो. नागराज कांय इंटरेस्टिंग पोयंट्स मांडपाचो आसा. ही ईज व्हर्सटायल जन्यून.’

शरदान तोडलेंशें करून म्हळें, ‘आय् एम् नोट इंटरेस्टेड.’ ताणें फोन तोडलो.

शरदाक दिशिल्लें तें पर्थें फोन करून आपणाक विनयतले, आग्रो करतलें. पूण ताचो फोन आयलो ना.

रेश्मान समती आईचीच इस्टागत जोडली. आई म्हऱ्यान सामकें किचनान. शरदाक ताची ही चाल मानवली.

तें घरांत वावुरताना शरदाक दिस, घरांत एक परमळ परमळटा, उमेदीचो झरो व्हांवता. तें उतराउतराक हासतालेय गोड आनी लज्जतालेय गोड. ताका पळले की मुमुखें हासतालें आनी तो धरूक आयिल्लेवरी भीतर धांवतालें.

विभा ताका केन्ना लजेलेच ना. समान बुद्धीच्या दोगां इश्टांवरी तागेलें वागप. शरदापरसय मेच्युअर्ड. व्हांवचें थांबिल्ले उदकावरी खोल थंड.

शरदाच्या बर्थडेक आईकडेन हट्ट धरून रेश्मान व्हेजिटेबल पुलाव केलो. तें सामके मसालो रकयता तें पळोवन आईन म्हळें, ‘कितलें म्हण तीख करतलें गो?’

‘तीखच जावंक जाय आई. तीख जाल्यारच बरो खायलोसो जाता. म्हाका तर तीखच आवडटा.’

आईन सटकून म्हळें ‘शरदाकय तीखच आवडटा गो.’

आयकोन रेश्मा मात सज घेवन मनापसून हासलें.

शरदान जाणा आसूनय विचाल्लें, ‘पुलाव कोणे केल्लो आई?’

‘रेश्मान रे’

‘बरे मचमचीत रांदता मुगे तें.’

रेश्मा म्हऱ्यानच आशिल्लें. तें भोव सुखावलें.

एक दीस भोव कश्टी, पडिल्ल्या चेहऱ्यान तें शरदागेर आयले. आईन विचाल्लें ‘किते जालें गो रडूंक पावलांशें?’

‘आठ दीस जाले, पपाली चीटच आयली ना.’

‘येतली गो. तू बेठोच हुस्को करूं नाका.’

‘शरद सांगल्यार फोन करीत?’

‘तूच सांग मुगो.’

तें भियेत भियेत ताचेसरीं गेलें. ‘पपाक मिझोरमात फोन करशी? नामो दिता हांव.’

‘कित्याक म्हण गो?’

‘आठ दीस जाले चीटच ना.’

‘शरद हांसलो. पिशें तूं येतली चीट. आनी नामो दिलो म्हण फोन करूंक मेळटा? लागीं तें, मिझोरम खंय आमा जाणा, आमी भारताच्या ह्या पोतांक जाल्यार मिझोरम सामके त्या पोताक. येतली चीट भियेंव नाका.’

पूण रेश्माचो हुस्को काय उणो जालो ना. आनी मुखामळय फुललें ना.

दुसरे दीस चीट येतकीर मात तें भुल्लुमलें. चीट फोडीनासताना तशीच घेवन शरदागेर धांवन आयलें. शरदाक ताचे भोव कवतूक दिसलें.

एक दीस रेश्मा घरांत भीतर सरताना शरद दारातच उबो आशिल्लो. रेश्मान केसान एक तांबडेगुंज दसणीफूल माळिल्लें. ताच्या चेहऱ्यारूय तसोच तांबडो वर्ण लकलकतालो. शरद दोनय हातांन बागल आडोवन उबो रावलो. रेश्मान धोटायेन म्हळें,

‘दारान आयिल्ल्याक पर्थुवपाची ही तरा बरी.’

‘पर्थीता पूण भीतर सरच्या पयलीं एक कुवाडे सांगचे पड्टलें.’

‘घाल न्ही.’

‘दसणी फुलाक कितल्यो पाकळयो आसतात?’

‘तुवेंच मेजून पळेल्यार बरें.’

‘पळेतलो, पूण फूल मात तुवेंच दिवचें पड्टलें.’

‘दीन.’

‘दुसरे सांग, दसणी फुलाचो रंग तांबडोच कसो?’

‘धवी दसणी फुलाय आमतात हां.’

‘पूण धवें दसणी फूल तें दसणी फूलच न्हय. दसणी फूल म्हण्टात ते तांबडे चट्टटीत, तुवें माळिल्ल्या फुलावरी.’

मदीच नकळत ताणें हात सकयल घेयलो. रेश्मा ताका फटोवन सटकून भीतर धांवलें.

फाटल्यान शरदान म्हळें, ‘बरें शिटूक मुगो तूं’

एक दीस शरद ताका तागेच्या कॉलेजीत सायन्स प्रदर्शनाक घेवन गेलो. तें बेटेंच शरदाफाटल्यान भोंवतालें. मदीच ल्हान भुरग्या-

बरी 'हे किते' म्हण उमळशीकेन विचारतालें. प्रदर्शन पळोवन जातकीर शरदान विचाल्लें, 'आवडलें?'

'व्हडलेशें ना. पूण ती न्युटनाली तबकडी मात बरो दिसली. ती तबकडी फिरूंक लागली की काय न्ही करून सातांचे एकच धवो रंग जाता. फिरची थांबली की साताचे सात रंग तसेच शाबूत.'

शरद हांसलो. 'तुवे शिकप मदींच कित्याक सोडलें रेस्मा?'

'नकळ, बारावी जाले आनी मुखार शिकचें अशें दिसलें ना.'

'कित्याक तर?'

'नकळ. म्हाका अभ्यासाच्या पुस्तकां परस हेर कादंबऱ्यो बी वाचपाचोच सोस. बरेंबरें रांदून वाडचें, घर सोबवचें, टि. व्ही. पळेत बसचें हातूंतच म्हाका खोशी. पपा कितें म्हण्टा जाणा, रेस्मा लग्न जातलें. त्या घरात केन्ना हारसो हाडचेली गरज ना. हाणे घासून नितळ केल्ल्या आयदनातच तोंडा पळोवची.'

'म्हाकाय तूं भोव मानवले. खरेंच हुशार तूं. हुशार आनी शिटूक.'

'शिकप नाशिल्लो मनीस कितलोय हुशार म्हळ्यार तितलोच तो.'

'पूण तूं मात एक अजापाचे चेडूं.'

'फट उलयता तूं.'

'ना खरेंच.'

'रेस्माच्या दोळ्यांत खोशयेचे कळे फुल्ले. ताणे आकांताच्या अंतरशक्तेन शरदाच्या दोळ्यांक दोळो दिलो. कांय वेळ एकधारी नदरेन तें ताज्या दोळ्यांत पळेत रावलें.

'चल आमी काफी घेवंया.'

कांय एक उलयनासताना तें शरदाच्या फाटल्यान गेलें. दोगांय वचून हाटेलांत फेमिली रूमांत बसलीं.

'तुजो पपा पर्थो केन्ना येतलो?'

'आठणव म्हयनेतरी वतले.'

'पर्थो आयलो की तुज्या लग्नाचो बेत आसतलो तर.'

रेस्मा हयकार दिल्लेवरी हांसलें.

'चलो पळेला?'

'तुजे वळखीचो आसा कोण?'

'तुवे कोणाकडेनतरी मोग करून, लग्न जावपाचें.'

'मोग कितें हेडूक वचून हाडचेली वस्त?'

'तुझ्या सारकेल्या चेडवाक हेडूक वच्चेली गरजच कसली?'

शरदान काफी पितापिता अचळय ताज्या हातार हात दवल्लो आनी तो पोशेलो. रेस्माचो हात थरथरलो. पूण तो तसोच ताज्या हातात दिवन ताज्या दोळ्यात खोलखोल पळेत रावलें. शरद आतां बागवलो. ताजो चेहरो आपल्या दोनय हातांच्या पोशांत घेवन ताणे ताजो उमो घेयलो. आदी ल्हवल्हव आनी मगेर सगळी अंतरशक्त एकवठान.

रेस्मा तृप्त-दोनय तडीन आकंठ भरिल्लेवरी! सामकें मोने-ताज्यात भरसून गेल्लेवरी! थोर-शेवटच्या बिंदूर पाविल्लेवरी!

सकाळीं शरद कॉलेजीक वचूंक तयार जातकीर बापायन म्हळें, 'आयज सांजचे विभाले आवयबापूय येवपाचे आसात. लग्नाचें प्रपोजल घेवन येवपाचे आसात अशें दिसता.'

'पूण पपा; तुमी ताकतीक करी नाकात आनी उत्तरय दिवं नाकात.'

'तुजेबगर हांव उतर दिवचो ना. पूण एक सांगता विभा हें बरे चेडूं. हुशार, रुपेस्त आनी तातून बरी सिविस करता. तें इतल्या कुलाशीलाचे, रस्त्यान चलताना कोणाकडेन तोंड वयर करून लेगीत पळेता.'

'तोच तर प्रोब्लेम पपा.'

'कितें म्हळें तुवें?'

'पपा सांजचो हांव पावचो ना. तुमी ताका सरळ सांगात, हाव विभावांगडा लग्न जावपाचो ना.'

'अरे असो एकदमच काडून उडोव नाका. विभा हें एक बरें चेडूं.'

'हय तें एक खऱ्यानीच बरे चेडूं. ए स्कॉटर, ए थोव्हर मेचवुडें गर्ल. तें थंड, शांत तर हांव अवजाळी, नेणार तन्नाटो. आतां तर ते म्हाका म्हज्यापरस वयानय व्हड अशें दिसूंक लागलां. हांव

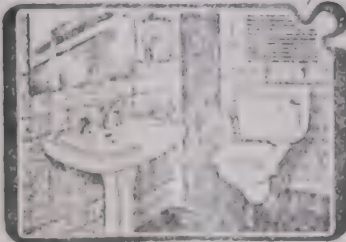
दुकळे, भोबे आनी कंपनी

पणजी

✽ प्लायवूड ✽ सनग्लोस

✽ सेनिटरी वेअर आनी ✽ ग्लेझड तिजुले

When you plan bathrooms
to last a lifetime beautifully.

मडगांव-शो-रूम

सॅनी-प्लाय सेंटर मडगांव

ताचेकडेन बायल म्हण पळोवंकच शकना. '

' हे तुजें नाका जाल्लेंच. सामके नाका जाल्लें. अरे ते तुजेपरस दोनतीन वर्सांनी ल्हान मरे. '

' असत. पूण ताजी समजीकाय सुमाराभायली. म्हज्या बाडांगीपणाक, रंगढंगाक ती उपकारची ना. '

' मगेर तुका बायल जाय तरी कसली ? '

' म्हजे सारखीच. सगळ्या सुखांची खर ओड आशिल्ली. '

बापूय तटास. मुखार कितें उलोवचें ताका सुचलेंच ना.

फुडले आठ दीस शरद सामको थतरवितर. प्रोफेसर सावंत ताका पळेटालो, सामपीतालो. तो कितेंयतरी सांगतलो म्हण रावतालो. पूण ताणे कांयच सांगलें ना. अचकीत सावंताल्या कानार खबर आयली, शरदान विभाक लग्नाक नकार दिला म्हण. ताका सामकें अजाप... शरदाक पिशें लागलां काय कितें !

मदल्या ऑफिरेडीवक्तार ताणे शरदाक धल्लो आनी समतो केन्तीनातच घेवन गेलो.

' शरद तुवें हे किते आडयलां, तुवें विभाक लग्नाक न्हयकारलें, कित्याक म्हण ? '

शरद वोग्यी.

' अरे कितलें हुशार चेडू तें. एम. एक फर्स्टक्लास विथ डिस्टिग्नश आयिल्लें. शी गोट ब्राईट कॅरीअर. असली बायल मेळूक नशीब जाय. '

' तुका सांगू सावंत. हांव विभाकडेन लग्न जाल्यार तुजे सारकेलोच एक हुशार इस्ट जोडटोलों, अजून एक हुशार इस्ट, बायल न्हय ! बायल ह्या उतरांत सेक्स आदी अभिप्रेत आसता. मगेर ताची हुशारकी, ताजी जोड, बऱ्या शिकिल्ल्या मनशाकडेन सामकी अशिक्षीत बायल बेस बरो संसार करता, हाजें कारण जाणा तू, ताज्यांतली कामभावना. ताज्यांतलो तद्दीत काम ताज्या हेर सगळ्या दुर्गुणाचेर पांगरून घालता. शेकड्यांत ऐंशी टक्के काडी. मोडीचे कारण सेवसांतलो असमतोल हेंच आसता. मगेर तें आनी कितेंय सांगू दीत. '

' सेवसाक जिवितांत इतलें म्हत्व नासुंये शरद. '

' सारासार जिवितांत ताका चड म्हत्व दिवचें न्हय हें म्हाकाय मान्य आसा. पूण घोवाबायलेमदीं ताका सामकी पयली सुवात आसा- सामकी पयली सुवात ! '

' असल्या हीणबाबीक इतलें म्हत्व कित्याक दिता तूं ? '

' हीण कित्याक म्हण्टा तू सावंत ? सेक्स हीण तर घोवा-बायलांमदलो संबंधय हीण; तांची पयली रात हीण; तांका जावपी भुरगींय हीण न्हय ? ना सावंत, सेक्स म्हण्टा ती एक पवित्र बाब. मोगाचो सोबीत अविस्कार. एकदुसऱ्यात एकरूप जावपाचें, भरसून वचपाचें साधन. सेक्स म्हळ्यार पुरायेन जिवित जगपाचो अंतराशक्त. बरेबरे कपडे घालप, हांसप, उलोवप, भोंवक वचप, सिनेमा, नाटकां पळोवप ह्यो सेक्साच्या अनुशंगान उप्राशिल्ल्यो हेर इच्छा- तांचो जल्म सेक्सांतल्यान जाता. सेक्स सोपलों की जिवितावेली वानमाच

सोंपता- जिवीत म्हळ्यार एक नरक ! मगेर बेटेच देवधर्माचे ढोंग करीत बसप. '

' पूण तूं विभाक हे बाबतीत उणाक कित्याक समजता ? '

हावें भोव लागींच्यान पळेंला ताका. दोळ्याक दोळो दिल्यार ताजे दोळे सामके रिते पडिल्ले आसतात. हातांत हात घेयल्यार ताजे हात केन्ना थरथरले नात. म्हज्या दवासाच्या हुनसाणेनय ताज्या आंगार कांटो उबो रावलो ना. ताज्या ओटांत कसली ओडच ना. ताचे नदरेन सेक्स म्हण्टा ती मनाची दुबळकाय. म्हाका भिरांत दिसता ताच्या वांगडा एक रातलेगीत काडीत जाल्यार हांव म्हजो सेक्स सांडून बसतलों. विभांत तर सेक्स खरोच प्रभावीपणान आशिल्लो जाल्यार संवसारातली सगळी सुखां धाय हातांनी भोगपाक तें सदांच आतुर आसपाचें. पूण ताका कसलीच इत्सा ना, हांव जाणा तें म्हाका चड तेप सांगात दिवंक शकचें ना. शरीराचो मेळ बिघडटलो आनी तें म्हाका सोडून वतलें. वेल्यान हांव लंपट म्हण म्हाका दुशणां दितलें.

' मगेर ताजे व्यक्तिमत्व, ताजी हुशारकाय ताजो कॅरीयर घडोवपची उमेद हांका काय मोल ना ? '

' बायल म्हण प्रण्यात तें म्हाका बेसबरो वांगड दीत तर ताज्या गुणांचीय हांव भोव तोवणाय करीन. ताज्या बापाय इतलीच तोखणाय करीन. कारण बायलेकडच्यान कामपूर्ती हो घोवाचो पयलो अधिकार आनी बायलेचे तें नैतिक आनी कायदेशीर कर्तव्य. '

कांयवेळ प्रो. सावंत शरदाकडेन पळेत रावलो. इतल्यान प्रो. मीरा उसगांवकर कॅन्टीनात आयलें. तिणे एक फावट हांकां दोगांक तुच्छ नदरेन पळेलें उपरांत तें एका कोनशांतल्या टेबलासरी बसलें. हातातलें जाड पुस्तक जड जाल्लेवरी ताणे टेबलार आपटिले. दोळ्यावेलें जाड वकल काडून टेबलावर दवल्लें. वेटरान हाडून दिल्लो उदकाचो ग्लास ताणे एकच दमात घटघट करून पिवन घेयलो. ताजो चुरगळिल्लो पदर हड्ड्यावेल्यान देविल्लो. पूण ताका हड्डेंव नाशिल्लें. कवंचीचे झाड उव्याउवेंच सुकून वचचें तशें तें वेल्यान सखयलमेरेन सुकून गेल्लें. वेटरान काफयेचें कोप हाडून दवरताना बशी मात्शी वाकडी जावन कोप खडकरून टेबलार आपटले. ते खेसकरून वेटरार तापलें.

प्रो. सावंताक आतां थंय बसपाकय उबगण आयली. तो उठलो आनी चलूक लागलो, शरदय उठलो. सावंतान पुटपुटलेशें करून म्हळें, ' शरीराचो असमतोल ही घराघरांची रड. तू जाणा, हांवें स म्हयने जाले बायलेक आफुडली ना. ताजी पिरंगण चयल्यारूच नाका दिवता. तूं तुका जाय तशें कर. ' ताणे सडसडीत पावलां माल्लीं.

शरदाक आतां रेश्माक मेळचे की भोवच उमळशीक लागली.

एक सोपिल्लें झूज

— महाबळेश्वर सैल

कर्नल अरविंद राणेचो आयज ब्यातरावो जल्म दीस, पूण आयज तें थयथय चैतन्य गोठेलां. एक थंड पोकळेंत लोटून दिल्लेवरी सगळ वातावरण उदास दुखेस्त जालां. कर्नलान सोताच्या हातान प्रतिपाळ केल्ली बंगल्याभोवतणची बाग, बंगल्या भितल्लो सोबीत सुरंगार अंधुक सावळेंत बुडून गेल्लेवरी तेजहीण दिसता. एकेकाळाक ह्या बंगल्यात आनी बंगल्याभोवतणी कर्नलांच्या रुपान तेजिश्ट ल्हारां व्हांवतालीं. पूण आयज....

कर्नलाली बायल सुमित्रा तांच्या कांटाम्हन्यान येवन उबी रावली. लुळो अपंगूळ जावन कांटार पडिल्लो तांचो देह पळोवन तिका काळजासान दुख्ख भोगलें आनी तिजे दोळे मळून आयले. ती तांका कायवेळ थीर नदरेन पळेत रावली. मगेर तिका अचकीत दिसलें, कर्नल खंयच्याय खिणाक उठून उबे रावतले आनी त्याच पोन्न्या उमेदीन आडुतले. 'सुमित्रा चल आमी आऊटिंगाक वचुंया जीप घेवन. शंभू म्हजें आर्म घेवन ये.'

सुमित्रा मगेर भूतकाळांत रिगता, तातून घुमपून वता. एका जोगूल मारपी सूस मोडाचो पाठलाग करचेलो प्रयत्न करता. तिका भोव सूख भोगता. एक अजापाची शूरकथा ! एक शांतिवंत वीराचे मंथभिरांते भायरे तेजिश्ट जिवीत !

कर्नलान न्हिदिल्लेकडेनच मात्शी हालवाल केली. 'कर्नल जागे आसत ?'

'कर्नल' हो एकच शब्द तांच्या अंधुक जाणिवेच्या तळांत वचून पावलो आनी ताका भोव सूख भोगलें. लग्न जाल्ले तेन्ना ते कॅप्टन आशिल्ले. तेन्ना सुमित्रा कॅप्टन म्हण आफयताली. मोगांत रंगली म्हण्टकीर कॅप्टन कॅप्टन म्हण कानांत फुतफुतताली आनी चडच उचांबळ जाताली. उपरांत ते कर्नल जाले तेन्ना कर्नल म्हणूंक लागली. आनी आतां रिटायर्ड जाले तरीय ते तिजे कर्नलच उल्ले.

म्हयन्याफाटीं कर्नलाक पॅरलसीजचो खर धपको बसलो आनी ताचें सगळें चैतन्यच हरपले. पयलींचो हावेस आनी आतांचे असहायपण हाणेन चडच अवतिकाय जाणवता. कर्नलाच्या जिविताचो सगलो तोल आनी मेळच फसला. जाणिव आनी नेणिव हांचे मदली जीव कांचवेन उडोवपी भोवंडी सुरू जाल्या. साबुद नाशिल्ली चितना, इल्लीइल्ली धुंवळ आनी आठवणिची खेटाखेटा ! सारको फाटल्या जिवितांतले भांगराखीण पुंजायत रावचेलो लागिल्लो ध्यास.

'कर्नल आमी सेलिब्रेट करचे न्हय ?'

कर्नलान ल्हवल्हव दोळे उकते केले आनी कूस पर्थुवपाचो यत्न केलो. पूण डावो पाय आंगा सकयल आकडिल्यावरी जालो. जाग्या-वेल्यान हाललोच ना. मगेर ताणे देह मात्सो ताठ केलो. फाटीच्या कण्याक जोर दिलो आनी भोव कश्टान कूस परतिली. इतल्यानच तांका धांप लागली. दोळे उकते दवरचो त्रागय उल्लो ना. दोळे धांपून घेवन ते धुंवळेत रिगले.

ताची अवतिकाय सुमित्राक भोव खोलायेन जाणवली. आनी ती अस्वस्थ जाली. झूज खेळटांखेळटां शिंग तुटून बैल गोठ्यांत येवन पडचो तशें जाल्लें. ती तांच्या म्हन्यान बसली आनी तांका ल्हवल्हव थापटूंक लागली. तांच्या थंड विळविळीत देहाच्या स्पर्शान ती चडच खंती जाली. घटमूट हाडाच्या फास्केचो तो सवा स फूट देह शक्ति-हीण जावन हांथरुणाक लागिल्लो तिज्यान पळवं नज जालो.

कांय वेळान ती उठली आनी भीतर कीचनात गेली. कर्नल गाढ झळपणेंत....

.....मराठा रेजिमेंटल सेन्टराचे ते व्हड कवायती मैदान... बटालियन परेडीखातीर सगळे रेजिमेंटल सेंटर शिस्तीत उबें आसा. सगळे, शांत नितळ आनी शिस्तबद्ध ! सगळे, छातीवंत वीर जवान एकाद्र्या प्रचंड मोहिमेक भायर सरिल्लेवरी उचांबळीत जाल्ले दिसताले. एका हुकुमाच्या उतराखातीर कान उबे करून आशिल्ले.

... अडज्युटंट कॅप्टन राणे परेडीचे जाळवणदारपण करतालो आनी तितल्याच धपक्यान चराटून हुकुम दितालो 'मराठा लाईट इन्फनटरी रेजिमेंटल सेंटर मावधान !'

'ठाक् !'

'रेजिमेंटल सेंटर दहिने मूड !'

'ठा ss ठाक् !'

'तेज चल !'

'ठक् ठक् ठक् ठक्... लेफ्ट राईस, लेफ्ट राईट...'

पावलांचो एक तालांत आवाज. शरीराची चिस्तीत रासवळ

हालचाल. सरळ रेशन धोलपी हात. कठोर निबर तरीय मनशांच्या शरीरांची कळात्मक करामत... कर्नलांच्या कानांत पावलांचो आवाज घुंवत रावता. केन्ना पयसपयस तर केन्ना कानांतच येवन घुंवता. रासवळ उठपी व्हडल्या बुटापायाची माळ, झोकांत धोलपी हात दिसत रावतात.

कॅप्टन् अरविंद बाघावरी छाती फुगोवन परेडीचो नियाळ घेता आनी आहुता 'जवान और तेज हो जावो ! एक-दो... एक-दो एक-दो...'

सुमित्रान ट्रेन केक दवल्लो. एक सोबीत फुलांघोस सजयलो. मेणवाती पेटयल्यो आनी तें घेवन ती कर्नलासरी आयली. 'कर्नल उठ्ठात न्हय आतां ?' तिणे ताका हालोवन जागे केले. ताणे दोळे उकते केले. कर्नल उठ्ठात न्हय म्हळ्यार दोळे उकते करतात न्हय इतलोच अर्थ. सुमित्रान तांका आधार दीत तांचे तोंड आपले वटेन घुंवडायले आनी कांटाच्या कडेक ओडून घेयले.

कर्नलान एक फावट चौयवटेन पळेलें. तांचे दोळ्यांच्यो बावल्यो थरथरल्यो. आयज आपलो जल्मदीस... पूण सुमित्रा एकलीच कशी मुखार दिसता. ती तर म्हजी सावळी. आनीक कोणच कशे नात. कसलीच धांदळ, गडबड कित्याक ना. वीरचक्र जोडपी कर्नल ए. व्ही. राणेनलो आयज सेवेन्टि सेकन्ड बर्थ डे आनी चौयवटेन अशें थंडकिरांव कित्याक पातळ्ळां !

लहवल्हव ही खंत कर्नलाच्या काळजामेरेन देंवत गेली. भीतर खोलखोल गच्च काळोख... सारकें एकसुरेपण... धांपिल्ल्या दोळ्यांमुखार फकत पड्डे हालतात, चित्रां सरकतात... एक घडघडीत सेल्युट. 'साहेब, फाल्यां बटालीयनात 'बडाखाना' करचे थारायलां.'

'वॉट, फाल्यां कसलो फेस्टिवल् आसा ?'

'युवर बर्थ डे सर.'

युनिट कमांडरालो जल्मदीस, जवानांमदी खोशयेचो शिवर. आपशीच घडून आयिल्लो दबाजो. ऑफीसर्स, जेसिओज आनी जवानांची परबीं दिवंक लायन लागल्या. फुलांची रास पडल्या. सांजचे रम पिवन बेहोश जाल्ले जवान सगळे मेळून गायतात. 'हेप्पी बर्थ डे टू यू, सि. ओ. साब.'

कर्नल एका खोल आनंदात बुडून गेल्ले. एकाएक तजयिल्ल्या शमियान्यातल्यान मिलिटरी बँडाचे नितळ सूर आयकोक येवंक लागतात. पयलीं पयसुल्ल्यान अस्पष्ट मंद, मगेर लहवल्हव कल्लेव घालीत कानाक येवन तेकतात. कांय वेळ ते त्या मुरांच्या ल्हारांवेर उमेदीन धोलत रावतात.

'कर्नल आमी सेलिब्रेट करचे न्हय ? केक कापात.'

सगळे सूर धप्पकन तुट्टात. ताणे दोळे उकते करून चयलार मुखार एक सामकी वळखीची सावळी उबी-मोगाळ, शीतळ सावळी ! ते म्होंवाळ मोगाळ नदरेन पळेतात, सुमित्रा तू कित्याक अशी तिस्तत उबी. तुज्या हातांत आतां ही तळय कित्याक, आतां खंयचो शिगमो, आतां कोण शबै घालतलो.'

सुमित्रान ताच्या हातान सुरी दवल्ली. भोव यत्न करून ताणे

मूठ आवुळ्ळी. सुमित्रान आधार दिवंक म्हण हात मुखार केल्यार ताणे कुरू करूनच नाका म्हळें आनी हाताच्या स्नायूर जोर दीत बोटां आवळून ताणे केकवेल्यान सुरी भोंवडायली आनी तो कापलो. भोव थकिल्लेवरी एकदम ताणे सुरी सोडून दिली.

सुमित्रान खोशयेन ल्हान चलयेवरी ताळयो माल्लयो आनी 'हेप्पी बर्थ डे टू यू कर्नल' म्हळें.

पूण कर्नलालो कांय आवाजच ना. ते थंड, बायलेक पळेत रावले. इतलीं झुंजामळां मारून आयिल्लो हांव पटांगडो शिपाय, एक सादो केक कापताना म्हजी घानाधिपस्टा जावची !

सुमित्राक तांची व्यथा खोलायेन होलमली आनी ती थतर-वितर जाली. तिणे केकीचा कुडको काडून तांच्या तोंडात दिलो आनी आपूण एक कुडको खावन ती मायर पोर्चात आयली आनी सुन्न मनान उबी रावली. चेडचाली परबीं दिवची तार तरी येवंक जाय आशिल्ली. कर्नलाक तितलेच बरें दिसताशिल्लें.

.....कर्नलावांगडा लग्न जावन आयिल्ले तेन्ना निकतेच बी. अ. जावन कॉलेजातल्यान मायर पडिल्लें मित्रें, मिडेल्ट चली आशिल्लें. कर्नलाचो घडघड घालीत धांवपी मोडावरी हावेस. सुरवेक भियेलें, थतर वितर जालें. मगेर मात बेस पटोवन घेयलें आनी अर्दे कर्नलव जावन बसलें. फाटीं एक फावट उधमपुरात आसतना ताचो कितलीशीच रंगरंगाची फितां आनी बिल्ले लायिल्लो शर्ट घालून सरळ सालांत ताचे मुखार येवन उबे रावलें. काय वेळ म्हजेकडेन पळेत रावले आनी मगेर वेंगत घेवन म्हाका सामकें पिसडून उडेलें. वेल्यान किते म्हळे जाणा, ही सगळो पदकां आनी बिल्ले म्हाका मनशाच्या हातान मेळिल्ले. पूण तू मात देवान दिल्लें पदक. फाल्यां म्हाका परमवीर चक्र मेळ्ळें तरी ताका तुजी सर ना. आयकोन खोशयेचे उमाळे फुटिल्ले.

तांचो शिस्त, तांचो तडक ही तांच्या सोबावातळी अस्मर बाब. बिनागुडीक आसतांना एक फावट कितें जाले कोण जाणा ऑफीसांत ते टेबलार तकली तेकोवन न्हिदले. मदी एक सुभेदार तांका मेळूंक आयलो. ताज्या पायांतल्या बुटाच्या आवाजान ताका जाग आयलो. ताका कच् जाले आनी ताणे बेगीबेगीन 'म्हळें सारी हं सुभेदार.'

दुसऱ्याच दिसा ताणे सोताच्या पैशांनी छातयेयेदे उंच टेबल घडोवन घेयले. बिनागुडीक आसा म्हणसर फुडलीं तीन वर्सां ते ऑफीसांत उबेच रावन काम करताले. विचारल्यार म्हणूंक लागले, 'ल्यास्त.'

सुमित्रान भितल्ली सुलूस घेयली. भीतर सगळें थंड आशिल्लें. कसलोच आवाज ना. ती बेगीबेगीन भीतर गेली ताचेकडेन बाग घेवन तिणे मोगळ आवाजान म्हळें 'झेम लागल्या ?' जाप ना. फकत श्वास घेतिल्ल्याचा सू सू आवाज.

पूण गुंगी तशीच मनाक किरपत आशिल्ली... कॅप्टन अरविंद तुमकां तुमची कंपनी घेवन गुचीगुईक वचूंक जाय. थंय नागान कांय कटकटी सुरू केल्यात. ताका निःपात करूंक जाय. पयर तीन पोलीसांक आनी कांय नागरीकांक जिवे मार्लो ताणी.

...साठ-सत्तर मैलांच्या दोंगराळ वाठारांतल्यान उंवसकयल पायान प्रवास. एका फाटल्यान एक दोंगर चडचे आनी देंवचे. फाटीर हो व्हडलो सामानाचो झोळो. कंपनीक घेवन कॅप्टन सडसडीत धेंपा मारीत सगळ्यांच्या मुखार चलतात. फाटल्यान चलपी जवानाक नाकापुरो जाता. एका मोक्याच्या जाग्यार नागांचो कंपनीचेर गुळीवार. कंपनीचे जवान मेळत थंय बेगीबेगीन पोजिशन्स घेतात. जमनीवेल्यान सरपटत वेतात. पूण थिंगा नागान जिते भाजिल्ल्या वांयूची बारीक तोकां काडिल्ल्यो कामठचो वचत् थंय पुरून दवरिल्ल्यो. दोंगां जवानाच्या पोटांतच भाले रोमतात. सगळी धांवा-धांव आनी हुयेल्हो. कॅप्टन अरविंद मात इतर कांय जवानांक घेवन गुळीवाराक सारके तोंड दीत रावतात, तितलेच धिटायेन.

... ती अतिशय सोबीत दोळ्यांची सावळी, लजेस्त भीडेस्त चली... डेहराडूनपसून तीसचाळीस मैलांर सामके हिमालयाच्या मुळसांक युनिटाचे ट्रेनिगाखातीर कॅप लायिल्ले.

‘साहेब, चालीं कंपनीचो हवालदार मुल्लीधरन् तुमकां मेळूंक मागता.’

धाडून दी ताका भीतर.’

मुल्लीधरन् भीतर येवन घडघडीत सेल्युट मारून चाचरत उबो रावलो.

‘किते रे किते काम आसा.’

‘साहेब, तें आयलां?’

‘वॉट, कोण आयलां?’

सगळ्यांनी वाखाणलली आमची नवी

स्काँच टेरियर व्हिस्की

संवसारांतल्या खंयच्याय व्हिस्कीपरस बरी

अशी मान्यताय मेळिल्ली

RHEA DISTILLERIES

NUVEM - SALCETE-GOA

‘कस्तुरी!’

‘कोण कस्तुरी? सगळें नीट सांगता काय ना.’

‘वी लव्ह ईव आदर सर. हायस्कुलाक वताले तेन्नासान आमचो मोग आसा. पूण ताजे आवयबापूय आमच्या लग्नाआड आसात कारण कस्तुरी उंव जातीचे. सर, ताच्या बापायन ताजे लग्न दुसऱ्याच एका भुरग्यावांगडा थारायिल्ले. लग्नाक तीन दीस आसतना ते पळोन आयलें.

‘आतां खंय आसा तें?’

सुभेदार मेजर सायबान ताका क्वार्टर गार्डाच्या तंबूत बसोवन दवर्लां.’

‘तुजो गांव खंय म्हणिल्लो तुवें?’

‘केरळांत अलेप्पी.’

आयकोन मन सुन्न जालें, भेरेलें. केरळातल्यान धांवत एकलें एकसुरें चेडूं हिमालयाच्या मुळसांत येता! मोगाचो हो सोबीत धीट अविश्कार पळोवन मन सुन्न जालें. ह्या चेडवान मुखार बरीच शक्त दिली. चेडो जेन्ना अमेरिकन् चेडवावांगडा लग्न जाता म्हणूक लागलो तेन्ना चडशे आडमेळे घालीनासतना हयकार दिलो. सगळ्यांकच अजाप....

लहवल्हव जाग आयिल्लेवरी ताणे दोळे उक्ते केले. सुमित्रा शेजाराक बाग घेवन उबी आशिल्ली. पेल्यान शंभू हातांत ट्रे घेवन उबो आशिल्लो. सुमित्रान ट्रेतल्यान कोप काडून घेयलो आनी चमच्यान ती तांच्या तोंडात चाव घालूंक लागली. पूण ताणे हात बयर करून कोपामेरेन हाडलो. सुमित्रान कोप तांच्या हातांत दीत तांच्या तोंडाक लायलो. ताणे गुटगुट करून सोताव चाव पिली सुमित्राक भोव बरें दिसलें.

दोळे उक्ते दवरचे म्हळे तरीय ते आपशींच धांपतात. दोळे उक्ते दवरचेलो यत्न तरी कित्याक तर फकत सुमित्रा दोळ्यांमुखार उरची म्हण. ना तर सगळी उबगणच.

अवकीत गोंयटेंत घरघर. छातेचो पांजरो फकत बयरसकयल हालता. श्वास आडखळटा. सुमित्रा बेगीबेगीन ताच्या कुशीक बसता आनी छातेयेज्यल्यान हात भोंवंडावंक लागता. कर्नलाक मातशें बरे दिसता. श्वास लहवल्हव सकयल येता आनी खोलखोल वता.

...कर्नल डेल्टा कंपनीच्या मुखार उबो रावन आड्डता, सगळीं गाढवां. भिजूड, मित्री वायजणां! सगळी स्कीम फलेंय केली. हुडोन वचंचेलो वेळ चुकयलो, दिशा चुकयली. येदोशी दोंगुल्ली चडून वचूक तुमकां पाऊण वर जाय आशिल्लें कितें? नियाळ करूंक आयिल्ले ब्रिगेड कमांडर नाराज जावन गेले. सोडचो ना हांव तुमकां आय. विल्. पॅनिश यू शिव्हरली- साठ मैलांचो रौडमार्च चावीस वरांत करून येवंक जाय. कर्णगंगा तेंगशेच्या मुळसांत वचून पर्थे येवंक जाय...

डेल्टा कंपनी कमांडर, कॅप्टन जाधव तितलोच अभिमानी आनी खेवी. ताणे थंयच थंय कंपनीक राईट टर्न केलो आनी सडसडीत तो रौडमार्चाक भायर नवला.

हिमालयातल्या दोंगरांदोंगुलेंतल्यान वचपी रस्नो. पावसाचे दीस. पावस, चिखोल, आनी निसरड वाट. वाटेर आडवी धोऽऽ व्हांवपी कर्गंगंगा न्हंय.

न्हंय बळाटून वतना तो बावीस वर्सांचो जवान फाळके व्हांवन गेलो. ब्रॉडीलेगोत मेळ्ळी ना. पूण कॅप्टन जाधव घट मनान, निर्दय कसो कंपनीक घेवन रोडमार्च पुरतो करूनच आयलो. फाळकेविशीं विचाल्ल्यार अगदी सहजपणान ताणे म्हळें, 'व्हांवन गेलो तो.' आनी म्हजेकडेन रोखून पळेंत रावलो. जसो हांवच फाळकेच्या मर्णाक कारण जाल्लें...

सु...मि...त्रा! बायलेचो अचकीत हुस्को जाल्लेवरी ते तिजी भायर भीतर मुळूस घेत रावले. खंय गेली ही. वोतातल्यान चल्ता चल्ता अचकीत सावळी सांडची तसे ताका दिसले. ताका दिसले एकदम उठचें आनी बायलेक सोदत घरभर भोंवचें, बागात वचचें. ताणे आपल्या अपंगूळ देहाक बळें दिवचेलो यत्न केलो. पूण कमरेसकयलो भाग हाल्लो ना. ताका आपल्या देहाची तिडक आयली. आता हातात पिस्तूल आसूंक जाय आशिल्लें. शंभू... अरे ए शंभू... पूण आपलो आवाज भायर पडलो काय भितल्ले भीतर घुसमटलो हें तांका कळ्ळेंच ना.

सु...मि...त्रा. बायलेन येवन आपणाक थापटीत बसचें अशें ताका दिसलें. येदीशी सातपानांची नाजूक नाजूक वाल मान सकयल घालून मुळाक वेंगयताली. पळेतां पळेतां ताणे अखो खूब कापलो. ते वालीक लागून रुखय सोबलो आनी चडच गडगंज गिरेस्त दिसूंक लागलो. इल्लीशी हटी, भोव मानी आनी तितलीच सगळ्या कामाक फिशाल. नितळ. एक फावट सहज म्हळें, सुमित्रा आयज एक रिक्तूट पळोन वेतालो. रेल्वेस्टेशनवेल्यान धरून हाडलो ताका. मिलिटरी पोलीसान हाडून मुखार उबो करतकीर रडूंक लागलो. म्हणूंक लागलो, 'आईचा भांव उगडास येता सर.'

'मगेर कितें केलें तुमी?'

'काकुयट दिवली. दिला सोडून.'

'चूक केली तुमी, ताका एकल्याकच कितें आई आसा, बाकी रिक्तुटांक कितें आवय्यो नात. तो मुळांतच मिजूड. आवयचे नांव करता. ख्यास्त फाव आशिल्ली ताका.'

...सु...मि...त्रा! ते एकदम उठलेलो यत्न करतात. ताच्या धडपडीचो आवाज आसकान सुमित्रा बेगीबेगान धावन येता. ताका आदार दांत नोट न्हिदयता.

वोगी पडून रावा न्ही तुमी. ती कांय वेळ तांचे पांय चेपता मगेर उठत म्हण्टा 'कर्नल तुमकां वखदां घेवची आसात. हांव घेवन येता हां.'

सुमित्रा वेता. कर्नलाली उब सांडिल्लेवरी जाता आनी ते अस्वस्थ जातात. पयस खंयतरी इगर्जेची घांट वाजता. कर्नल कान दीवन ताची संगती लावपाचो यत्न करता. ठाड्ण् ठाण् ठाड्ण् एक दोन तीन, ल्हवल्हव संगती तुट्टा. सगळे जणिवेच्या पेल्यान वता काळखा कुडीत रिगिल्लेवरी सगळे शांत थंड, तटस्थ!

अचकीत शिगा आनी डोल वाजूक लागतात. मळबांतल्यान

धस्तरेचेर पावतात. आयक्यार ते इमाचे तालबद्ध ठोके. ताचे वांगडा शेकड्यांनी घटमुट बुटापायें संवसार माणयत एका क्षिति-जापसून दुसऱ्या क्षितिजामेरेन चल्ल्यावरी केन्ना अर्धांतरी तर केन्ना मस्तेन मूंय माणयत. मगेर सगळ्यो दिशो घडघडायत दिल्लो हुक-माचो आवाज,

'बटालियन् थाव.'

सगळे एकदम थप्प. कोमळून पडपी मळब थोपोवन धरिल्लेवरी. मगेर मळब आनी क्षितिजामदीं सात रंगाचो मनभुलेंपणो सुवाळो. उजवाड आनी रंग हाची सामकी लूट...

... पासस्टांतल्या झुजात मेळयिल्ले वीरवक्र. दिल्लीतलो एक व्हड दबाजो. छाती फुलोवन वाघासारखो राष्ट्रपतीमुखार वचपी कर्नल अरविंद... अजापाजी उमेद आनी धिटाय.

पासस्टचे झूज म्हळ्यार एक धुंदी जावन आशिल्ली, दुसऱ्या महायुद्धा परस आगळो रणखेव. झुजामळार झूजपी जणएकलो जवान आपल्याच खांदार देशाचो भार पडिल्लेवरी झुजतालो... उजो ओकपी हजारांनी गन्स, मशिनगन्स... बंधारमेन्टचो काना पड्डे फुटोवन उडोपी शिवर... उदकाचो व्हड धवधवो कोमळचो तसो चोयवटेन गुळीबाराचो सारको आवाज... कर्नल जवनांक धिटाय दांत एका मोर्च्यातल्यान दुसऱ्या मोर्च्यान उक्त्यारच भोंवतात. 'जवान निमाणी गुळी आनी निमाणो जवान आसा मेरेन आमकां झुजचे आसा.!'

... साहेब, तेळूक म्हण दुस्मानाच्या वाठारांत एकलोच गेल्लो ढगा निकम पर्थो येताना आमच्याच माईन्सात घुस्पून मेलो.'

ढगा निकम...! कर्नल थतरवितर जाले. वाघाकाळजाच्या ढगाचेर मर्णांत झोपय घाली हाचो विश्वासच बसना जालो.

...ढगा निकलोच ट्रेनिंग सोपोवन अक्टीव्ह बटालियनात आयिल्लो. एक दीस सुभेदार मोरे ताका गाळी घालीत म्हजेकडेन घेवन आयलो. 'साहेब, ते खेळाचे मैदान नितळ करचे आशिल्लें. पूण हो थंयचे तग काडूंक मानी ना. हुकूम मोड्टा. चरांटून ख्यास्त दिवंक जाय.'

विचाल्लें, 'कितें रे, चड मस्ती माल्ल्या?'

पूण ढगाची तिकलेव धिटायेची जाप, 'हांव तग काडूंक फौजेंत येवंक ना. ड्रिल्, मस्केट्री, फायरींग कलंक सांगात. पूण तग काडचो ना.'

'हरामखोर, जाणवायो मांगता. तुका हांव उगडाम उर सारकी ख्यास्त भोगयतलों.'

'तरीय तग काडचो ना!'

भयंकर राग आयलो. 'सुभेदार, घेवन वच हाका. चौदा दीस ओळीन फाटीचेर साठ पोंडाचे वजन दिवन दनपरां एक ते तीन वोतांत धांवड्यात. मस्ती जिरूंक जाय.'

ढगा हांसतच भायर गेलो. ताणे पासस्टांतल्या झुजात सांगजे-भायले शूरपण गाजयकें. दुस्मानाच्या बंकरांच्या तोंडाचेर वचून तातून हॅन्डग्रेनेडस् घाले, ते आर्म्स अम्युनिशनचैन जळत करून उडैले-

डगा मेलो म्हण कळटकीर हांव बेगीबेगीन थंय गेलों. सोता खांदार मारून ताजे प्रेत घेवन आयलों...

मगेर कर्नल बरोच वेळ साबुद् सांडिल्लेवरी वोग्गी पडून रावलो.

‘कर्नल वखतां घेतात न्ही?’

कर्नलान मनांतल्या मनांत तकली हालयली. आनी ल्हव दोळे उकते केले. खिणाखिणात हालपी सावळी पळोवची तसे ते थंड नदरेन दोळ्यामुखार पळेत रावले. पालोवंक पाविल्ले वातीन तेल घाल तेल घाल म्हण वथरेचें तशी दोळ्यांच्या बावल्यांत कांयशी थरथर.

ल्हवल्हव ताची नदर घुंवली आनी कापून दवरिल्ल्या केकाचेर थीर जाली. मेणवात तर केन्नाच पालोवन गेल्ली. ते बायलेक खोल विचारतात ‘अजून कोणच कशे आयले नात?’

सुमित्रालें काळीज तुट्टा. खरेंच कोणाकच कशी आठवण उल्ली ना!

‘वखतां घेतात न्ही?’

‘दवर थिंगा.’

ल्हवल्हव ताच्या चेहऱ्यार दुखाचे सांवट पातळटा. ते दोळे धांपून घेतात.

‘कर्नल... कर्नल...!’

‘अं... ऊं...’

‘तुमचो श्वास खोल गेल्लेवरी दिसलो म्हाका.’

बेठी बोटांच हालोवन ते बायलेक थीर दितात. सुमित्राक भोवनभोवन दिसता, अंतस्करणाच्या तळांतल्यान दिसता, एकच-एकच फावट कर्नलान सोताच्या पांयांर उबे राविल्ले आपणें पळोवचें.

कर्नलाक होलमता आपूण खंयतरी खोलखोल वचूंक लागलां. गुळगुळीत घसरगुंडेवेल्यान सरकत मैलानमैल वचचे तशे ते एका काळच्या पोकळेंत रिगत वतात.

... कॅप्टन् मुझुमदार.’

‘सर’

थिंगा उजव्यावटेच्या बांदार तो कडुलिवाचो रुख आसा न्ही, थंय दुस्मानाले आमकां तेळचे पोस्ट आसशे दिसता. तो पळे माकडावरी एकलो रुखार बसला दुबीण लावन. सारको चय.’

‘हय सर दिसलो.’

‘ते पोस्ट हुमटून उडोवंक जाय.’

‘पूण सर, त्या बांदाच्या पेल्यान आडमराक व्हडा संख्येन दुस्मान आसुंयेत.’

‘ना. थिंगा फकत तेळपी पोस्ट आसा. थंयच्यानच आमचेर तांचे लक्ष आसा. बाकी सगळे दुस्मान मुखावेल्या दोंगुल्लेवेल्या जंगलात दड मारून बसल्यात. आर्टिलरीची फायर पूण थंयच्यानच येता. ते आमचेर हमलो करच्या तयारेक लागल्यात. ह्या तेळपी पोस्टावेल्यान फकत संदेश वतात.

‘पूण सर ...’

‘नीब नाका.’ कर्नल तिडकले. ‘हुकमाची अमलबजावणी

ताकतिकेन जावंक जाय. ओबे द ऑर्डर. तुमचे प्लाटून घेवन झ्या झ्या वचात.’

प्लाटून ताकतिकेन तेळपी पोस्टार हमलो करूंक गेले आनी अर्दावयर सोंपले. उरिल्ले ताणी धल्ले. थिंगा एक प्लाटूनाआड तीन प्लाटनां दड मारून बशिल्लीं. अदमास चुकिल्लो. ती चूक बरेच दीस दांत रोमून घेवन बशिल्ली.

उपरांत एक फावट दुस्मानाच्या बनखणीतल्यान सुटून आयिल्लो तो शितोळ भेटलो. सेल्यूटलेगीत केलो ना पोरान. उल्टो म्हजेकडेन रागान पळोवन कुशीक सल्लो.

... हो हुंडको कोणाचो आयकोंक येता म्हाका! सुमित्राल्यो तर केन्ना पातकडचोय भिजिल्ल्यो चयल्यो नात. इंजिनिअरींग केल्या उपरांत चेडो अमेरिकेक वचूंक भायर सल्लो. हाज्यो पातकडचो भरभरताल्यो. पूण ही इतली हटी, सगळी अंतरशक्त एकवटावन तिणे तो दुकांचो दरया फाटीं धुकल्लेलो. अठ्ठेचाळीसांतलें काश्मीर हद्देवेले झूज सुरू जालें तेन्ना जालंधर छावणेत आशिल्लो. सुमित्रा पूण वांगडा आशिल्ली. ताकतिकेन हद्देर वचंचेलो हुकूम जालो. हिका घरा धाडचे म्हण स्टेशनार सोडूंक गेल्लो. वांगडा चेडो-देड वर्साचो. दिशिल्लें रेल्वेंत बसले उपरांत रडूंक लागतली, पूण ना. चेड्याक मांडयेर घेवन धीट नदरेन म्हज्या दोळ्यांत पळेत रावली.

...मगेर हे हुंडके खंयच्यान येतात! ...मूसावळ रेल्वे स्टेशन... वांगडा नायब सुभेदार राम शिंदे. तो सांगतालो. ‘साहेब, हे गजानन जगतापालें कुटूंब.’

सामकें दरिद्र, अवतिकाय जाल्लें जगतापालें कुटूंब फलाटार एके कुशीक बशिल्लें, गाडयेची वाट पळेत. विधवा बायल आनी तीन भुरगीं. आंगार पिंदिल्लीं. बोतरां आनी तानेन-भुकेन कासावीस जाल्ले चेरे... गजानन जगताप पासस्टांतल्या झुजात वांगडा आशिल्लो. बटालियन् सतलज न्हंयवेल्या एक भोव महत्वाच्या पुलाची राखण करतालें. एकवीस सप्टेंबराची रात. पाकिस्ताना-वटेच्यान मोड सोशेल्लेवरी आक्रमण येवंक लागिल्लें. रणगाडे आनी आर्टिलरी सयत दुस्मान उजो ओकीत मुखार सरकतालो. बटालियन् तितल्याच किवाट्यान पांय रोमून घेवन आक्रमणाक तोंड दिवंक उबें राविल्लें. कर्नलान पुलाच्या आलतडच्या तोंडार हातांत स्टेनगन् दिवन जयवंत चौधरी ह्या जवानाक उबो केल्लो आनी बजावन सांगिल्लें, पुलावेल्यान आमचो कोणय जवान भिवन पळोन वचूंक सोदीत जाल्यार ताका गुळी घालून मारून उडय. आमकां शेवटामेरेन ह्या पुलाची राखण करूंक जाय!

एकावटेन आक्रमणाचो म्हासुवाळो चालू आसतनाच पेल्यान कोणाची तरी पावलां वाजलीं. काळखांत कांय दिसना, एक आकृती मुखारमुखार येता. भित्री पूण ताकतिकेची हालचाल. जयवंत चौधरीन विचाल्लें, ‘कोय थिंगा?’

जाप ना. ते आकृतीक पळोवन वचंचेली चडच ताकतीक. चौधरीन बजावन सांगलें, फाटीं फीर ना तर गुळी घालतलों. आकृती जुमानिनासतना पुलावेल्यान धांवक लागता. चौधरी गनाचो घोडो ओडटा. आकृती धरतरेर.

मुखार वचून पळेल्यार लान्म नाईक गजानन जगताप. कर्नल लेगीत मनान इतलो घट जालो ताणे जगतापाच्या कुटुंबाक पेन्शन लेगीत मेळूंक दिली ना. उल्टे 'मर्णाउपरांत कोर्टमार्शल' जावचो म्हण ताणे वयर शिफारस केली.

पूण ताणे आयज जगतापाचे कुटुंब चयले आनी काळजावेल्यान कांटे भोविल्लेवरी जाले.

... मगेर ताका खरीच न्हीद लागली. पुरो जावन न्हिदील्ल्या बाळकावरी ते शांत न्हिदले. चिमिल्ल्या ताळ्यांत फकत एका तालांत घरघर. सुमित्रा ताच्या काँटाकुशीक वोगी उबी रावली. न्हीद लागिल्ली पळोवन तिका बरें दिसलें...

रातबर शांत न्हीद लागून सकाळी नितळ जाग येवची तशी ताका जाग येता आनी ते दोळे उकते करतात. बायलेक आफयतात, सु...मित्रा !

सुमित्रा बेगीबेगीन मुखार येता आनी तांचो हात हातात घेवन म्हण्टा 'कितें, कितें जाय तुमकां ?'

'रामचंद्र राऊत ?'

तो आपल्या भयणीगेर गेल्ल खंय. सांजमेरेन पर्थो येतलो.'

'आयलो की ताका युनिफॉर्म घालून यो म्हण सांगणे घाड.'

सुमित्रा कांय वेळ अजापान तांचेकडेन पळेता आनी मगेर आं म्हणून भायर वता आनी शंभूक रामचंद्राच्या घरा धाडून दिता.

रामचंद्र ह्याच गांवचो एका कुळवाड्यालो चेडो. आंगापिंडान घटमूट, चपळ, तरतरीत. एक फावट रजेर आयिल्लो तेन्ना तागेली आवय ताका कर्नलासरी घेवन आयली आनी सांगूक लागली 'चेडो फौजेंत वतलो म्हण्टा उपकार करात आनी ताका मार्गाक लायात.'

रजेवेल्यान पर्थो वेतना कर्नलान ताका वागडाच व्हेलो आनी ट्रेनिंग सेंटरान दोन दीस रावन समतो फौजेंत भरती करूनच ते मुखार गेले. रामचंद्रान नांव काडलें. मुखार बरो खेळगडो म्हण नावाजलो. पळेतापळेता नायक हवालदार, नायक सुभेदार जालो. पयर तो रजेर आयला. आयल्या उपरांत दोन फावट येवन भेटून गेलो. दोनय फावट पोर सिव्हील कपड्यांतच आशिल्लो. वासराची कात कांबुरिल्लो वाच कसो दिसलो.

'सुमित्रा !'

'कितें ?'

'दिवो लाय... काळोख जावंक लागला.'

सुमित्रान भायर पळेलें. काळोख पडूंक अजून कळाव आशिल्लो. तरीय तिणे दिवो लायलो आनी ती कांय खीण थीर नदरेन घोवाकडेन पळेता रावली.

पूण त्या उजवाडांत कर्नलाक दोळे उकते दवरूंकय त्रास जावंक लागले. पूण ताणे दिवो वाडोवंक सांगलो ना. ताका होलमताले कसली तरी भिरांत आपल्या मनाच्या तळांत दड मारून बसल्या. ही भिरांत कसली काय. आजवेर कोणाक हांवे केर काडले ना आनी आयजच अचकीत ही भिरांत कसली. केन्ना कोणामुखार बागवोक नाशिल्ली ही मान कोणामुखार बागवता...

अचकीत तांका कमरेकडेन दुखूक लागलें. कमरेच्या मण्या तल्यान एक वाकडोतिकडो कवचे कुडको वयर फाटीच्या कण्यान सरकूंक लागला अशें दिसूंक लागले. ताणे भोव यत्नान हात कमरेर व्हेल्यार हात नेमको तायटायेटा घायाच्या चवनार. ताणें काय वेळ चवन सांसपिलें, मज घेवन किरमिलें; आपल्या जिवितांतली ही जोड. झुजामळार जोडिल्ले आनी एक वीरचक्र. ताका आपल्या पांगळ्या देहाविशी अचकीत मोग दिसूंक लागलो. आनीक जीयेवचे अशें सारके दिसूंक लागलें. ह्या विचारासरशी दुखपय थांबले आनी आपल्या मर्णावांगडा हे आपले शूरपणाचे मानचिन्ह नश्ट जातले म्हण ताका खंत भोगली.

सुमित्रा कुशीच्या एक खुर्चेत मान उडोवन बशिल्ली. चिन्ता चिन्ता तिच्या मनांत काय हांसकुरे विचार उदेले आनी ती गालांतूच हांसली. सदा तिडयताले. 'काकुबाई' म्हण चाळयताले. एक फावट हातकापे पोलके घाल म्हणूक लागले. हांवे आयकलेंच ना. तर ह्या दादल्यान कितें करचे, नव्या करकरीत दोन पोलक्यांचे हातच कातरेन कापून दवल्ले. बायलेन मॉडर्न रावचे, कलचर्ड वागचे असो हट. पूण आमचे कलचर आज्यापणज्या मुस्तीचे. णव वारींतल्यान पांचवारी कापडांत आयलें तेंच खूप जाल्लें. पूण होच मनीस पाटेंतवीन गेल्लेकडेन शादूर आसतालो. बायलेवांगडा कोणे चड लगट केल्ली खपनाशिल्ली. वेल्यान आपलीच बायल सोबीत म्हण मनात अहंकार.

भायर कोणालीतरी मुलूय लागली सुमित्रा बेगीबेगीन भायर गेली. नायक सुभेदार रामचंद्र राऊत गणवेश घालून आयिल्लो. कडक इस्त्री केल्लो ए वन गगवेश. कमरेक तांबडो चामड्याचो पटो, खांदार चकचकीत पितळेचे स्टार, तकलेवेल्या तोपयेक मराठा लाईट इन्फेंट्रीचो झेतात पांचवो-तांबडो तुरो.

रामचंद्र कर्नलाले कुडींत आयलो. आनी ताणे एक घडघडीत सेल्यूट दिलो. ताका तसो युनिफॉर्मांत पळोवन कर्नलाले खीण नदरेंत अपरांपर खोशी उदेली. चेन्वार नितळ हांशें फुल्लें. ताणे रामचंद्रालो युनिफॉर्म वेल्यान खालमेरेन आधिकाराच्या नदरेन बारीक नियाळ्ळो. ताचें घटमूट पूर्ण दादल्यारूप ताणे दोळ्यांत भरून घेतलें. मनशाल्या शक्तिचो सोबीतकायेचो गर्भकणी पळोवन ताचे मन धादोस जालें! आपल्या जिविताचो ध्यास तर होच आशिल्लो! आपूणय हेंच जिवीत जगलों हाचें ताका मनापसून समाधान भोगलें! धन्य सार्थक जिवीत जगिल्ल्याचें समाधान! आनी आतां कृतार्थ मर्ण भोगवेली धुंदी!

अरे! आपणे रामचंद्र राऊताच्या सेल्युटाक पर्थो सेल्यूट केलोच ना. वोगीच अरवळावरी न्हिदून आसां. ताणे मनातल्यान शरीराच्या रटचारट्यांतल्यान शक्त एकठांय केली. कृतार्थ मर्णाचो हो खीण हांवे जिंकूंक जाय. ताणे अंतरशक्तीक उलो घालो आनी भोव प्रयत्नान ते उठूंक लागले. सुमित्रा ताची मावळी ताकतिकेन धांवून आयली आनी ताका तागी आदार दिलो. ते उबे रावले ताठ उबे रावले. आनी कपडार हात व्हेवन ताणे सेल्यूट दिलो.

-२५-

येणें

— महाबळेश्वर संल

आवय - पांच म्हयने जाले म्हज्या पुताक वचून ! देवा ह्या पांच म्हयन्यांक हांवें कितेकिते म्हण सोसलें ! अजून ताच्या उगडासान म्हजी आंतडी तुट्टा हांव तळमळटां, म्हाका जीवच नाका जाला ! पुता, कित्याक म्हण तुवे असो जिविताचो घात करून घेतलो ! कांयच नज जाल्यार म्हज्या कशीन येवन पडपाचो, हांव तुका सवण्यावरी म्हज्या पांखांत घेताशिल्ले रे ! आतां आमकां समतीच वनवास दिलो मुरे तुवें ! आता हांव किते, न्हंय लागीं करूं काय बांय ! सदांच हांव तुजे व्हडव्हडंतर आनी सूख आंवडेतालें. कितलो शाणो आनी हुशार म्हजो पूत ! शिकूंक सदांच पयलो. आनी नमळकायेचो कितलो ! सगळे मास्तर तोखणाय करताले. कोणाक केन्ना एक गाळी दिली ना, एका उतगन कोणाक दुखयले ना म्हज्या पुतान. पूण हें अरिस्ट ताजेर कित्याक म्हण कोसळलें ! बरो शिकलो, बरी नोकरी धरली. दिशिल्लें आतां आमचे दगदगे सोंपले. नोकरेक लागल्या उपरांत त्या वर्सा ताणे केलेय तशेंच.

जेवणखाण, कपडोलत्तो, कितेंच उणे पडूंक दिलें ना. बापायक तर देवावरी लेखलें. ल्हान भावंडाची अर्थअपुरबाय केली. पूत सदांच म्हण, 'आई, तुमी आतां शेताच्या वावरांत बेठीच हाडां दणदणाय नाकात. आतां जाण्टेपणाक तुमकां आनी कष्ट नाकात. हांव पळोवन घेयन सगळें. वसंताक आनी गीताक हांव बरो शिकयतलों. तांचे तुमकां लागचे ना.'

पूण आपूणच मदींच उठून गेलो ! देवा आमी भोव गरीब अन्नाडी शेतकारां. बापूय तर बरप नाशिल्लो सादो मनीस. आतां तर आमी सामकेच मोडून पडल्यात. कसो जातलो फुडार ! आनीक दोन अबुद् पोरां पदरान आसात तांका कोण पळेतलो. पुतान त्या खंयच्या हुंवाळिल्या पाड्या देकीच्या चेडवाकडेन मोगान म्हण लग्न केलें आनी सगळो विस्कोट जालो ! तांचे दोगांचें पटना म्हण कळिल्लें. पूण पुतान केन्ना कांय एक उतरान सांगले ना. तीं पयस बेळगावां आनी आमी हांगा गावांत. आमकां खरी हकीकत कळळीच ना. एक फावट पुतान म्हणिल्लें, 'हांवें केल्लें हांवच भोगतलों आई, तुमकां आनी ताप नाका.' हांवें मुखार विचारूंक गेल्यार ताणे उलवपच तुटयले. आता फकत काळोक आनी जीव खावन उडोवपी चितना. सोसूं नज रे देवा... सोसूं नज.. अस्टमेचे जेवण जेवन बरोच गेल्लो पूत. आकाड्यांत पाव म्हणसर फाटी वळोवन पळेटालो, आकाड्यांत उबो रावन म्हणिल्ले ताणे, 'बाप्पा हांव दसऱ्याक पर्थो येतलो रे !' आमी दीस मेजीत रावले... आनी तो पावलो काळखांतली ती मोटारीची घरघर .. आंगणात काळखांत उबीं आशिल्ली ती चारपांच मोनी मनशां .. आकांताचो पावस... पापयांनो म्हजो अरुण खंयरे... आई तो आमका सोडून गेलो गे... ! गेलो... मगरे हांव कित्याक मेलें ना... !

बापूय - हांव सांगता, म्हजो पूत नामर्द, भिजूड म्हण ताणे जीव वगडावन घेतलो ना. तर तो भुरगेपणापसूनच मनान मोवाळ आनी भिडेस्त. व्हडलो चेडो, आमीय ताका भोव मोगान फुलावरी सांबाळिल्लो. आमी शेतकार खरे पूण ताणे केन्ना शेताची मेर चवक ना, वताचे कीर्ण ताज्या आंगाक लागूंक ना. तो शिकूंक भोव हुशार. आमी ताका कशेय करून शिकता तितले शिकोवपाचे थारायलें. ताच्या शिक्षणाक लागून आमी भोव खस्ती काडल्यो. पैशांपैशाक म्हारग जाले. गांवांत सातवीवयर शाळा ना. सगळे शिक्षण पयस सोयऱ्यागेर, वळखीच्यागेर रावनच जालें. हांव म्हयन्याम्हाल तांडुळ, नाल्ल माथ्यार मारून व्हरून तांका पावयतालें. एकद्र्या म्हयन्याक दिवप फाटीफुडें जाल्यार ते लोक फडफडटाले. म्हज्या पुतार राग काडटाले. फीक, पुस्तकांक लागून घरांतलो दाणोगोटो विकप आनी मगरे वर्सभर अर्दार्पापोटार उपासतापास काडप. एकाच पेन्टार आनी शटार पोरान कालेजीची वर्सा काडलीं. कितलो सोशीक आनी समजिकायेचो म्हजो भुंगो. केन्नाच ताणे शीण काडलो ना घरचे

गरीबीत जुळोवन घेवन तो बेसवरो शिकलो. तो व्हड मनीस जावचो, ताका व्हड मनीस करचो अशें म्हाका सदांच दिस. म्हण पोटाक चिमटो घेवन आमी ताज्या शिक्षणाचो खर्च केलो. आयज म्हजे गांठीक एक पयसो ना. पयलींवरी म्हज्यान शेताक घोळूंक जायना. पूत वचतसान आवयचो तर मुडीच जाला. पुतान त्या चेडवाकडेन लग्न जावंक आमची मर्जीच नाशिल्ली. पूण ताजे मन दुखोवचे न्हय म्हण वोगी रावलो हांव. तें चेडू सामकें फुलणें आनी हुतहुतें. जोड आनी तर मोड हयो. वेल्यान तोंडान खर. किते उलोवंक फावतालें, ल्हानव्हड चयनासताना चणचणटालें. ताजी कितेयतरी वायट कर्तुबां म्हज्या पुतान पळेली आसतली म्हण ताणें असो जिवाचो घात करून घेयलो, वेल्यान बायल म्हण हक्कान ताज्या कंपनीकडच्यान मेळपी पैशांचेर हक्क सांगूक मुखार सल्ल्या. शेजारचो विश्वंभर म्हण्टालो, कंपनीकडच्यान लाखभर रुपयेतरी मेळटले म्हण. ताच्या भावाभयणीकतरी कितेंय मेळ्ळ्यार खरें आशिल्लें. आमचो भार मात्सो उणो जाता आशिल्लो. ना तर म्हज्यान तण मारूंक जावची ना. काय तेंच भायलेभायर सगळो पयसो खावन वता काय कोण जाणा... आमी पोगाक लागून जल्मभर खस्ती काडल्यो आनी हाणे ताका दुख दिवन मारलो. वेल्यान बायल म्हण सांगूक मुखार सल्ला ..

पूत - हांव जीव दिवंक उठलां ! म्हाका कांयच सुचना जालां, फकत जीव दिवपाचो एकच मार्ग म्हजेमुखार मेकळो आसा अशें दिसता ! म्हज्या आई-बाप्पाचे चुरचुरे दिसतात ! तांकाच लागून जीव कचरता ! पूण दिमता तिवय एक दीस म्हजेभशेनच दगदगे काडून मरून वेतली. शेवटाक मरण हेच खरें ! ते आयज येंव वा फाल्यां येव, मरणासारखेली मुक्तताय ना. म्हाका तर आयज मरणाचोच भोव आदार कसो दिसना. हांवे फकत मोग केल्लो. पयलो आनी निमाणो मोग ! हांव त्या मोगाचेर जीव हुवांळून उडोवंक तयार आशिल्लों. पूण आयज हांव त्याच मोगाच्या अपेशीपणाक लागून जिवीतच वगडावंक उठलां. हांवे मनापसून मोग केलो आनी रेखान मात फटकिच्या मोगाची नाटकां केलीं. ताका वेळोवेळी चकचक आनी चककोक आवडटा. जे किते करप ते हेरांक दाखोवंक आनी तांचेकडेन स्पर्धा मांडूक. लग्न म्हण्टा ते ताजे नवरेन एक निर्मळ बंधन न्हय तर सगळ्यातरेचे भोग भोगूंक आनी हीस भागोवंक एक सर्वमान्य पाखें. ताज्या पाड्या कर्तुबाक म्हजी धिंगो. कितें उलोवंक फावनाशिल्लें. खस्मकरून किसळटालें आनी आंगार येतालें. हांव एका गरीब शेतकारालो चेडो. भयंकर दळदिरपणान भाजून, करपून वयर सरिल्लों. म्हज्यान केन्ना आक्रमक जावन ताजेर शेक चलोवंक जमलेंच ना. खरें म्हळ्यार आमच्यो आवडीनिवडी, सोबाव सामके वेगळे, दोन धरवार उबीं आशिल्लीं आमी दोगांयजणां. आमचो लग्नापयलींचो मोग हो खरो म्हळ्यार मोगच नाशिल्लो, तें फकत एकदुसऱ्याच्या शरीराचे सैमिक आकर्शण आशिल्लें. ताकाच आमी मोग अशें धल्लें आनी ताकतिकेन लग्न जावपाची विशेषणां केलीं. देवाशप्पत म्हजेकडेन मोग करपाची तांका आनी शक्त आसा. पूण ताका जायकत भोग ! मोगी मनाचे

शांत, सोबीत ल्हवपीकपण ताजेकडेन ना तर आसा फकत तांब-सोगोरो सोबीत चेहरो... आनी तागेली दसगीफुलाच्या पाकळेवरी तांबडीगुंज ओटां. संवसारांनले सगळें सूख एकच फावट पिवन उडोवंक आतूर जाल्लेवरी तीं ओटां सदांच फडफडत रावतात. तें आनंदात रावचें म्हण हांवें सगळें केलें, ताजेकडेन नमते घेयलें, ताजें उलोवणें सोसलें; म्हजो अखो पगार ताजेर खर्च केलो; ताका कितें जाय नाका तें पळेलें; प्रसंगार रीण काडलें. पूण ताजी भूकच खर. तें सदांच अतृप्त, खादाळें आनी झगडमुळें. लग्नाच्या चार वर्सांत ताणे म्हाका तीनकडेन बिराड बदलूंक लायलें. पांश कॉलनीत रावंक वचूया म्हण हट्ट. भोवतणचे शेजारीय बरे जाय. गिरेस्त आनी बरे रावपी बरे न्हेसपी. मगेर ताचेकडेन हागेली हरबाबतीत स्पर्धा. कितेय हरवट उलोवन कोणाकडेनय सटकून झगडे आडायतालें. आनी मगेर बिराडच सोडुंया म्हण किटकिट. दुकानार येतल्या-वेतल्या फेरीवाल्याकडेन लेगीत कितेय घेवन रीण करून दवरप. ताज्या सोबीत चेहऱ्याक पळोवन आनी हांसपाक भुजून ताका उसणेउदार दितातय लोक. हांव पर्थुवपाच्या पयलीच जेवन घेवप आनी मगेर आपणाक भूकच ना म्हण न्हिदप. हांव नेमको जेवंक बसलों की कितेयतरी नीब काडून झगडूंक धरता. मगेर हांव जेवणच सोडून उठ्ठां. ल्हानसान बावीचेरूय गळ्यांतले मंगळसूत्रच काडून उडयता आनी कपलाचो कुंकूम पुसता. ना तर कपलच धरतरेचेर आपटून घेता. सदांच जीव दिता म्हण भेसडायता. केन्नाकेन्ना मति-भ्रश्ट जावन ताजेर मारूंक म्हण झुडोन वतालो. मगेर घे ताजो बोवाळ, म्हाका कशीक धुकलून उडयतालें आनी बेटेच व्हडव्हडान रडूंक लागतालें. हांवें भोव सोसलें. आपणेच केल्ले आपणेच सोसचें म्हण सोसलें. लग्नाच्या अपेशीपणाचे सांवट जसजशें म्हजेर पडूंक लागलें तसो चड एकमुळो, निराश जायत गेलों. तर तें मात दिशींदिशीं चड आक्रमक जावंक लागलें. ताजी उतरां चड खर जावंक लागलीं. ल्हानसान बावीचेर घर माथ्यार घेवंक लागलें. विनाकारण म्हज्या आवयबापायक गाळी घालूंक लागलें. ही बायल अशी कशी- म्हजी तकली चडच घुवंक लागली.

एक दीस मात हाहाकारच जालो. आमच्या शेजारा एक घस्टपुस्ट तन्नाटो रावता. तो सोताक इंजिनेर म्हण सांगता आनी खंयच्यातरी बांधकाम करपी कंपनीत नोकरी करता. झेतच चड, बरेबरे कपडे घालता, मोटारसायकलीचेर घुरं घुरंSS कन्न येतावता आनी झेत दाखयता. हांव चयतालों. ताज्या मोटारसायकलीचो आवाज आयलो की रेखाचे कान फुलताले. केन्नाकेन्ना ते ताकतिकेन दारांत येतालें. हांवे दुर्लक्ष केलें. पूण एक दीस हांवे म्हजे बायलेक ताज्या गोपान पळेलें आनी हांव समतोच मातयेभरवण जालों... आपली बायल हेरांच्या गोपांत रिगता हाचेपरस व्हड अपमान दादल्याक दुसरो आसूं येत न्हय. तो म्हज्या कणाकणान जोडिल्ल्या जिविताचो, पौरुशाचो अपमान अशें हांवे धल्लें आनी म्हजी नाळ, मूळच उभावलें. म्हजो आशिल्लो नाशिल्लो अहंकार, आत्मविश्वास समतोच गळून पडलो. हांव जीव दिवपाची मागणीं सोदीत हांगांथंय हेडत रावलों. घरा वचचे अशें दिम पूण म्हज्या

अपेशी, हीण, भ्रष्ट जिणेचें वर्जें घेवन घरा वचूंक मन तयार नाशिल्लें. ल्हवल्हव एक अजरांवर, सनातन पिशें म्हजेर कणाकणान लकून आयलें. जाण मेली, मन भेरेलें. चेचिल्ल्या जिवाण्यावरी हांव वळवळूंक लागलों. तडफडूंक लागलों. किडे भोंवल्यावरी तकलेंत सगळ्या जाणवीकायेचो घुस्पागंदळ ! एकवटेन भिजूड निःशत्रु हांव आनी दुसरेवटेन अख्खो संवसार— हातांत खडहार तरसद घेवन ! तो म्हजो इस्ट न्हय, ती म्हजी बायल न्हय ! आवयबापायचीच वळख हांव विसरिल्लो. म्हजी ती दोन भावंडा मात हरणापाडकांवरी हांबेतली... हातुतलो एकान एक मनीस मरतलो आनी तांका काळखाच्या भुंयारात कोणतरी एकेक करून शेवटीतलो... मगेर ही सोबीत गुबगुबीत मनशां खंय वेतलीं... काल तीं दार बंद करून वेंग मारतालीं, आमी फातराचे घर बांदला म्हण सांगतालीं तीं मनशां नाच जातलीं... देवा म्हाका इल्लेंय कित्याक रडूंक येना... म्हाका रडोवन रडोवन माल्लो तरीय हांव कित्याक रडलो ना... पिशाली दुकां कोणे चोरून व्हेलीं.. हांवे शंकरट मातयेत एक खोरे माल्ले आनी म्हजो कणोच गळून पडलो—गायंडोळावरी तो फाटीवेल्यान कमरेवेल्यान गळतगळत रेव्यांत रिगलो. पूण ना, त्यो हारी अजून आशिल्ल्योच— रगतमासान भरिल्ले हजारांनी लाखांनी सांगाडे एका ओळीन टांगून दवरिल्ले. तांतूतल्यान गळिल्लो एकेक मनशाच्या रगताचो थेंबो गळ्ळनायजड पत्र्याचेर टपटप पडटालो. काळखाच्या पड्ड्यामुखार हे रगता थेंब्यांचें संगीत हांवे आयकलें आनी पिसावलों... मर्णाची खर उमळशोक म्हाका लागली... रगत मासाचो चिखोल जितलो हळशीक तितलेंच मर्ण हें सोबीत...

मेनेजर— तो ' सिनियर मेकेनिकल ड्राफ्टस्मन ' ह्या जाग्यार आशिल्लो आनी तो म्हज्याच हाताखाला काम करतालो. पोर हुशार आनी आज्ञाधारक. एक दीस नोकरेक गैरहजर रावपी न्ह. आनी कामचुकारपणय करपी न्ह. आमची कंपनी तशी पगार बरो दिवपी. हेल्पाचो पगारूच हजारावयर आशिल्लो.

लग्न जाल्ल्या वर्सांभीतरच सुभाशाच्या सोबावात फक्त पडिल्लो म्हाका जाणवलो. तो केन्ना काम तशेंच साडून गुंग जावन पंचतेत बसूंक लागलो. लग्नापयलीं तो चडशी रजा घेनाशिल्लो. आतां तो पर्यायी रजा मागूंक लागलो. सगळी रजा काबार करून जेन्ना तो शीक म्हण फट दाखलो दाखोवन अर्दपगारी, बिनपगारी रजेर रावंक लागलो तेन्ना मात म्हजी तकळीच घुंवली. एक दीस केबिनांत आफोवन हाडून बरोच उजरावन काडलो. पूण कांय उलयलो ना. उलट रडूंक पावलो. तो असो कित्याक करता काय म्हण हांवे खणूनखणून विचाल्लें. पूण तोंडातल्यान ताणे उतर काडले ना. पोर सोबावान बरो म्हण आमी ताका सांबाळून व्हेलो.

मगेर म्हाका परभारीच कळ्ळें, ताचे आनी ताच्या बायलेचे पटना म्हण. उपरांत ताच्या बायलेविशीं जाय ते कानार येवंक लागलें. एकवटेन ताचे चुरचुरे दिसताले आनी दुसरेवटेन तो कामार सारके लक्ष दिना म्हण राग येतालो. हांवे ताचे बायलेक एक दीस रस्त्यारच सुभाशावांगडा पळेल्ली. ताका सोबीत बायल मेळ्ळी म्हण म्हाका बरें दिशिल्लें. पूण—

एक दीस अचकीत खबर आयली, सुभाशान आगगाडयेपोंदाक जीव दिलो ! सकाळीं हांव हांथरुणार आसतानाच खबर आयली आनी हांवे ताकतीक केली. हांव पुलीसेक मेळ्ळों आनी तो एक अपघात म्हणच नमूद करूंक सांगले. आत्मघात म्हण नमूद जाल्ले जाल्यार ताचे फामिलेक कंपनीकडच्यान पयशेबी मेळूंक भोव अडचण येवं येताली. हांव तागेले प्रेत घेवन खासा गेल्लो. थंय ताच्या घरा हांवे एक दुखाचो महासागर लोटिल्लो चयलो आनी म्हजे काळीजच तुटलें. पंदरा दीस हांव त्या दुखाच्या सावटानच वावुरतालो. ताच्या आवय बापायचे दुख पळोवन तर म्हजे मूळच हालिल्लें. उपरांत मात हांवे भोव कश्टान मन काडून घेयले.

खंयच्याय कामदाराले देणे स म्हैऱ्याभितर चुकते करूंक जाय असो कंपनीचो कडक नेम आशिल्लो. एक दीस हांवे पर्सनल डिपार्टमेंटांत वचून तागेली फायल चयली. ऐंशी हजार रुपयेतरी तागेले फामिलीक येणे जाताले. तागेल्या लग्नाचे सेरदांव ताचे फायलींत पळोवन मात म्हाका कच्च जाले. लग्न जाले उपरांत रोखडेच सुभाशान आपलो वारस म्हण बायलेचे नांव बरोवन दिल्लें. आतां कांयच उपाव नाशिल्लो. ताच्या सगळ्या पयशांचेर बायलेचोच हक्क आशिल्लो. हांव चितूक पडलों...

सुभाश भायर पडिल्ल्या एका म्हयन्यान एक दीस तागेल्या बायलेक स्कूटरीचेर बसोवन घेवन एक तन्नाटो ऑफीसांत आयलो. तो उंच, गोरो आनी सुभाशापरसय देखणो आनी बळिश्ट आशिल्लो. ताजे हुड्डें गव्यावरी भक्कम आशिल्लें आनी ताजेवेले केंस खोमसांतल्यानय दिस्टी पडटाले. तो भोव अधिकारान आनी जबरेन सुभाशाच्या येण्याविशीं उलैतालो. सुभाशाली बायलय तो आपलो पारपतदार हेभशेन ताजेरच पातेवन ताच्या फाटल्यान उबी आशिल्ली. ती खंयानीच भोव सुंदर आशिल्ली. गरगरीत गोल कमर आनी तांबडे पोले. भांगरावर्णाच्या दोळ्यांक दोळो दिलो की सट्कन् अवसानखत जायत म्हण भिरांत दिसताली. काय फॉर्मसबी भरपाचे आशिल्ले. त्या तन्नाट्यान ते कोणाक काय एक विचारी—नास्ताना आपणेच भल्ले. क्लार्कान खंयचोतरी एक फॉर्म ना म्हण्टकीर तो ताजेर तापलो. उपरांत ताणे दरएक फॉर्मचेर सुभाशाल्या बायलेली सय घेयली. भोव मज घेवन, भोव म्हय्यांत उबो रावन तो तिका फॉर्मविशीं सांगतालो. एक फावट तर ताणे तिच्या हाताक धरूनच सय खंय घालची ते सांगले.

कांय वेळान तीं गेलीं. जनेलांतल्यान हांवे चयले, स्कूटरीमेरेन पावता म्हणपर ती मजेन हांसत, उलयत वताली. म्हज्या प्युनान म्हळेंच, ' आयच्या विवणान नागोबा, चोरालो हान गोवेतांत. '

म्हाका मनांतल्यान दिसतालें हो पयसो ताच्या बायलेक मेळचोच न्हो. त्या पयशांचेर तिजो नैतिक हक्कच ना. पूण कांयच उपाव नाशिल्लो. तरीय हांवे, आडकाठी हाडचे म्हण कांय प्रयत्न केले. तिजो अर्ज चड दीस आडावन दवल्लो. ताजेर नाका जाल्ले शेरे मान्ले.

तो आनी ती आतां पर्यायी कंपनीच्या वाठारांत येतालीं.

म्हजे ऑफीस धरून पर्सनल् डिपार्टमेंट, मेनेजिंग डायरेक्टराले ऑफीसामेरेन फेरयो मारताली. तांका ताकतिकच लागिल्ली.

एक दीस सुभाशाली आवय आनी बापूय म्हज्या ऑफीसांत आयलीं. दळदिरो वेध आनी सुकिल्ली, बाविल्ली तोंडा. आवयचे तर आंगाचे माम सुकून आंगाक दशिल्लें. उंच हाडापेरांचो बापूय मामको बागवळो. जिणेचो भार व्हांवन व्हांवन ताकापुरो जावन आडवयारच गलितगात्र जावचो तसो तो दिस. तांच्या तोंडार दुख्ख आनी लाचारी हाजेवगर कांय नाशिल्लें. तांका कोणतरी गांवचो एक तन्नाटो चाळीसेक मैलांवेल्यान घेवन आयिल्लो. तीं भीतर आयली आनी धरतरैरच बसलीं. हांवे खुर्चेत बसा म्हळें पूण ताणीं कशेंच मानलें ना. तो तन्नाटो तांच्या हालउपाद्रथाविशी भोव कळ-बळचान सांगतालो. तांच्या चेड्याचें येणें थोडेतरी आवयबापायक मेळचें म्हण बिनयतालो. आवय-बापूय म्हजेकडेन भोव आस्तेन पळेतालीं. हांवे फकत आयकोन घेयलें. म्हज्यान भास दिवंक नज आशिल्ली. निमाणो निर्णय पर्सनल् डिपार्टमेंट आनी एम्. डीनच घेवपाचो आशिल्लो. हांवे तांच्याकडच्यान कोऱ्या कागदाचेर एक अर्ज बरोवन घेयलो. दोगांले आंगठे दसयले आनी म्हज्या शिफारसीसैन पर्सनल् डिपार्टमेंटाक धाडन दिलो. ते वतना पर्थेपर्थे म्हाका हात जोडून नमस्कार करताले. हांव सुन्न पळेतालों.

एक दीस मुद्दम वचून एम्. डीक मेळ्ळो. सगळी खबर सांगली. एम.डी.न फायल मागयली आनी ती नियाळ्ळी. ताणी म्हळें, 'ताजे आनी सुभाशाल्या बायलेचे संबंध कशे आसात ते कंपनीक लागना.

जो मेरेन तीं कायदेशीर लग्न करीनात तो मेरेन आमच्यान कांयच करूंक जायना. बायलेचे पुराय देणें दिवचेंच पडटलें. तुमी मांगनात तशे तांचे वायट संबंद आमतय पूण कोणतरी कोर्टांत वचून नशें सिद्ध करचें पडटलें. कोण करतलो तें. कंपनीक आनीक तातून पडचेंले ना.'

हांव हात पुशीत पथीं आयलों म्हजे आडकाटेक लागून स म्हयने हांव तांचे देणे आडावन दवरूंक शकिल्लों. पूण स म्हैने जावच्या दोन दिसा पयलीच ताचे सगळे देणे ताच्या बायलेक फारोण जालें.

ते दीस ती दोगांय म्हाका निमाणें मेळूंक म्हण म्हज्या ऑफीसांत आयिल्ली. ताणे थंयू म्हणत हात मुखार केल्लो. पूण हावे बेठेच 'ओके ओके' म्हणत सटकून म्हजो हात फाटीं घेयलो. बस्स तिनलोच म्हजो विरोध प्रगटावंक शकिल्लो.

उपरांत बरेच दीस सुभाशाल्या आवयबापायली, भुकेल्लीं, सुकिल्ली, कस्टी तोंडा म्हजे भोवतणी सपनांत, जागेपणांत नाचतालीं. ह्या कायदेशीर अन्यावा आड जाय तसो उबो रावूंक ताकलो ना म्हण म्हाकाच हांव गुन्यांवकारो समजतालो.

...आतां वर्स जालां हे खबरेक. चरणदास मार्गार एका ल्हानशाच पूण सोबीत घराक श्रमसाफल्य म्हण पाटी लागल्या. त्या घरामुखावेल्यान वतना म्हजो गाडयेच्या स्टेअरिगावेलो ताबो अचकीत सुटिल्लेवरी जाता. कारण केन्नाकेन्ना सुभाशाली बायल आनी तो तन्नाटो त्या घराच्या वारांदांत बशिल्लीं दिस्टीक पड्टात. ताणे लग्न केलां काय कितें म्हाका खबर ना पूण तीं दोगांच त्या घरांत रावतात.

-ॐ-

चंद्रकांत केणी हांगेलीं कांय पुस्तकां

- ▣ धर्तरी अजून जियेताली (कथा)
- ▣ आशाढ पांवळी (कथा)
- ▣ तरेतरेचीं संबंगां
- ▣ फुलांचो हात (भुरग्यांखातीर नवलकाणी)
- ▣ अळमीं (कथा)
- ▣ व्हंकल पावणी (कथा)
- ▣ एकलो एकसुरो (कादंबरिका)

कुळागर प्रकाशन

पो. बॉ. नं. ७८, मडगांव-गोंय.

उत्कृष्ट छपाई हवी ?

-तर मग 'रवि' !

फोन : ऑफिस : २३०७९

निवास : २४००२

महाराष्ट्र मुद्रण

परिषदेच्या मुद्रण स्पर्धेत सतत

तीन वर्षे उत्कृष्ट छपाईचे पारितोषिक

मिळविल्ले

रवि मुद्रणालय

१९१०, कडोलकर गल्ली,

बेळगाव.

आनो ताळमुळ नाशिल्ले म्हण ताजी कुचेष्टा जावपाची. पयर अशेंच एक नाटक पळेलें

बरोवप्यान मनीस म्हण्टा तो मुळावो पशूच अशें मतींत धरूं आनी ताच्या तोंडावेलो मुखवटो ओडून, काडून, नाखशेवन काडून मनशाली शीमहद्द नाशिल्ली वासना दाखयतना कांय भडक लागल्यात खरे पूण त्या तन्नाट्या बरोवप्याची धिटाय, काळाचे आकाळखाचे पड्डे पिडून मनशाच्या मनाच्या तळांत पावचेली तो तोखणाय कर सारखी.

सुरवेक भुंवारातल्या आदोमनशाले एक भयंकर कामना बरोवपी दाखयता. शब्द ना, मोग ना, मन राखपाचें ल्हवपण ना. फकत कामधुंद जावन एकदुसऱ्याच्या नागड्या देहार झुडोन वचूं तांची तृप्ती म्हळ्यार तरी कितें, निखटे घायाळ जावन पडप. पय वचपय एक दुसऱ्याक तुच्छतायेन पळेत, दुसऱ्याच मराच्या मादीच्या सोदांत गेल्लेवरी. एकाच मोगानंतर सगळे संबंध तुट्टात.

मागीर रंगमाचयेर काळोख आनी उजवाडाच्यो धारो व्हांव लागतात. मदीं खव काळ गेल्लो आसता. मनशार संस्कृतायेचीं धर्माचीं, कायद्याचीं जाय तीं चेपणां पड्टात.

माचयेर आंगभर कपडे न्हेशिल्ली एक बायल आनी एका दादलो येतात. दादलो धवेंफुल्ल धोतर न्हेंसला, कानावेल्यान फेट बांदला. बायलेन तकलेवेल्यान पदर घेतला. दादलो म्हऱ्यान येत आनी बायलेच्या कमराभोंवतणी हात घालता. बायल कुशीक सरता कळवळ्यान म्हण्टा,

‘ ना, नाका आयज नाका ? ’

‘ तूं म्हजी हक्काची बायल. कायद्यान, धर्मान बांदून दिल्ली बायल. आनी ना म्हण्टा. ’

‘ खरेंच आयज म्हज्यान नज, म्हका इच्छाच ना. पांय पड्टां, मुबार येवं नाकात ! ’

‘ दादलो रागान तांबडो तांबडो जाता. तिजेर आड्डता ‘ म्हका ना म्हण्टा, म्हका तूं न्हयकारता. ’ कमरांत एक खोंट मारता. बायल कुशीक शेजता.

‘ अशेंच फाव तुका, अशेंच फाव ! म्हका न्हयकारता. ’

दादलो खूंटयेवेलो कोट काड्टा. आंगार लकयत म्हण्टा, ‘ तुजेबगर अडलें ना म्हजें, छप्पन्न मेळटल्यो भायर. ’ पयशे मेजल्यार एकापरस एक. ’

बायल तकली वयर काडून अमहाय्य नदरेन ताका पळेता. ताका आफयत म्हण्टा, ‘ यो न्ही म्हज्या देवा, असो रागार जावं नाका म्हज्या धनया ! ’

दादलो कांय वेळ थीर नदरेन तिजेकडेन पळेत रावता. गालांतच हासता. मागीर सांधार आयिल्लेवरी तिच्या म्हऱ्यान वता. तिजेर ओणोव घेता आनी ताकतिकेन तिच्या आंगावेली वस्त्रां ओडूंक लागता. ती रड्टा ... हांसता ... रड्टा ... हांसता ...

गुपाट काळोख. फकत कुथनेवप आनी पिरंगणे.

उजवाड येता तेन्ना बायल कपडे सारके करतना दिस्ती पड्टा.

कोलसुणीं

— महाबळेश्वर सैल

पोलीस खात्यांत बत्तीस वर्सां सेवे उपरांत हांव निवृत्त जालों आनी सोमतोच मुरकुटलो, भुल्लसलों. आतां म्हाका म्हजें अशें एक खाजगी आयुश्य मेळिल्लें. ताजो उपेग म्हाका म्हज्या मनाप्रमाण करचो आशिल्लो. गेल्लीं बत्तीस वर्सां म्हजे कलामोगी मन एका चेपणाखाला चेंचत चेपत आशिल्लें. सुरवेक हांवे हाजे तळमळे भोव भोगले. ल्हवल्हव ती जाणवीकाय भेरेन गेली. निवृत्त जालों आनी तकलेवेलें वर्जे देवलें. म्हज्या रमिक मनाक परती एक फावट आंकरी फुटल्या. आतां फाटीं वळोन पळेताना दिसता, हांव फकत लोकांक धाक घालपी पोलीस ऑफीसरच नाशिल्लों तर अणभव घेवपाची तांक आनी तमलें ल्हवपीक मन म्हजेकडेन आशिल्लें. म्हणूनच बनखणीच्या दागार उबी रावन आपल्या मोग्याचो निरोप घेवपी आंकवार गुंभिणीच्या दाळ्यांतले असहायपण ताज्या विरहाचे तळमळे म्हाका अजूनय हालमतात. चोरी करून लिपोन बशिल्ल्या आपल्या तन्नाट्या चेड्याक ओडून हाडून पोलीस-सामकार उबो करपी आवयची धिटाय म्हाका अजूनय आठवता, म्हजे कलेचो मोग, आनी पोलीस खात्यांतले तरातरांचे अणभव हांचो आतां मांगड बसत चलला अशें दिसता.

पूण जाय ते फावटीं मनीस म्हण्टा ती मोनजात म्हणून सामकार उबी रावताली. आमी कल्पनाय कांय शकचे नात असल्यो एकेक बाबी दोळ्यांमुखार उब्यो रावताल्यो, आनी मन थकक जातालें. एखाद्या बरोवप्यान असले किस्से बरयल्यार ते फट, भडक

ती विरंगत विरंगत कुशीक सरता. म्हण्टा,

‘ रावात आं, हांव तुमकां च्याव करून दितां.’

बायल भीतर वता. दादलो सिगारेट ओडीत कदेलार बसता.

हांगा बरोवपी मुचपना, मनशाली संस्कृतायेची उदरगत म्हळ्यार फकत भास आनी मृगजळ. देवाच्या, पाप-पुण्याच्या भंयान, कायद्याच्या चेपणाखाला ही संस्कृताय उबी आसा. मनशा भितल्लो पशू अजूनय जितो आसा, खर आसा. कामवासनेंतलें गुलामपण हें संस्कृतीन जल्माक घेतिल्लो नवो प्रस्न. मनीस मनीस म्हणय जगूंक शकना आनी पशू म्हणय जगूंक शकना हीच मनशाली खरी शोकांतिका !

उपरांत माचयेर दिसता तीन गुण्यांची चूल. ताजेर बुडकुलो. बयर एक शिकें ताजेर वाडगो. कुशीक कांय देव. सामकार एक नर आनी मादी बसल्यांत. हो भावभयणीन मांडिल्लो संवसार. नर आनी मादी कांय वेळ थीर नदरेन एक दुसऱ्याक पळेत रावतात. मागीर गोपांत वेतात. सांवार आयिल्लेवरी एक दुसऱ्याक वेंगायतात. बरोवपी तांच्या तोंडातल्यान सांगता, ‘ आमी न्हय भावभयणां, आमी फकत नर आनी मादी. संवसाराच्या सुरवेक आमी नर-मादी म्हणूनच जियेताले. तेंच आमचें सैमान घडयिल्लें स्वतंत्र, मुक्त, सार्वभौम रूप ! हाचे पलतडचीं सगळीं बंधना फट, उखलापीं. खरेंच आमी आयज मुक्त आसात, सुखी आसात.’

मागीर तांतली मादी पळोवप्यांक लेखून कुच्छित्रीपणान म्हण्टा, ‘ सगळे फटींग आनी भिजूड. धर्माक आनी फट नीतिनेमाक भियेवन तुमी तुमची स्वतंत्रकाय वगडायल्या, दर एकल्याच्या मनांत एक कोलमुणें दड मारून बसलां. त्या कोलमुण्याचो आवाज हो तुमचो सांसणाचो आवाज. बाकी सगळें फट, डोंग.’

आतां पळोवपी दरएकलो खुबळटा. मुठी आंवलून उठून उबो रावता. बोवाळ, झुंडामुंडी आनी गाळींचो शिवर. रंगमाची पोन्व्या तुटिल्ल्या व्हाणांनी भरता. खुर्च्याचीय मोडतोड जाता. कांय जाण सामके विंगेत वतान आनी बरोवप्याक ‘ कुशिल्ल्या मेंदवाचो, भश्ट, पोजडो ’ बरोवपी म्हण्टात. एकलो ताजेर एक थापट फुलयता.

कांय वेळान थियेटर सामकें रितीं. फकत एका फाटल्यान एक रित्या खुर्च्यांच्यो हारी. सगळें विचित्र उदास वातावरण. हेदोळचो तो बोवाळ आनी आतांचें भकास रितेपण पळोवन जीव कांचवेता.

ह्या रित्या खुर्च्यांच्या हारी मदीं हांव एकलोच भूतावरी उबो. उपरांत हांव खुर्च्या फाटल्यान खुर्च्या बळाटून भीतर विंगेत गेलों. सगळे गडे तोंड लिपयत आवराआवर करताले. तो ‘ बिद्रोही ’ लेखक एके खुर्चेत पेंगट मोडिल्लेवरी मान सकयल घालून बशिल्लो. ताज्या चेऱ्यार निशेणेभायर कांयच नाशिल्लें. हांवे मनांत म्हळें हाज्या विचारांची निश्ठा खरी आशिल्ली जाल्यार हो असो मोडून पडचो नाशिल्लो.

हावें ताज्या खांदार हात दवल्लो. म्हजी पकड घट करीत हांवे म्हळें, ‘ वळखता ?’

तो म्हजेकडेन पळेत रावलो.

‘ हांव गोपीचंदनगर पोलीस थाण्यार आसताना तू दोगां भुरग्यांक घेवन म्हजेंसरी आयिल्लो. त्या भुरग्यांच्या आवयवापायक दोगांकय एका खुनाच्या केसीत जल्मकंद जाल्ली आनी त्या भुरग्यांक अनाथाश्रमांत घालूंक तुका म्हजो आलाशिरो जाय आशिल्लो.’

ताजे दोळे लिकलिकले. तोंडार पुसट हाशें उदेलें. ‘ हय सायबा.’

‘ म्हाका सायब म्हणूं नाका. हांव आतां निवृत्त जालां.’

तो परतो हय न्ही सो हांसलो. पूण ताज्या चेहऱ्यावेले दुलवाचे सांवट पयस जाले ना. हांवे म्हळें, चल आमी भायर वचून खंयतरी कांयवेळ बसुंया.’

तो ताकतिकेन उठलो आनी म्हजेवांगडां भायर आयलो. ‘ सायब, हें अशें घडूंक शकचें ना ?’

‘ तुवें घडिल्लें खंय पळेलें ?’

तो चाचरलासो करून वोग्री रावलो. हांव ताका घेवन म्हऱ्यानच आशिल्ल्या एका देवळासरीं गेलो. रातचीं दोन-अडेच जाल्लीं. इल्लेइल्ले वारें व्हांवतालें. हवेंत सूखदेणो शेळाव आशिल्लो. काळखांत बुडिल्ल्या इमारतीच्या, झाडापेडांच्या पेल्यान अस्तमतेक आयिल्ली इल्लीशी चंद्रकोर चकचकताली. ताजें पुसट चान्ने पडिल्लें. देवळाभीतर गर्भकुडींत माणकुलो दिवो परजळटालो- थंड, शांत ! ताज्या उजवाडाचो थंयच्या थंय एक भंवर पडिल्लो. त्या माणकुल्या दिव्यावरवीं देवाची सासाय आनी तेज भोव वाडिल्लेवरी दिस. आमी त्या देवळाच्या एक नितळ सोपणार बसले.

हांवे म्हळें, ‘ तुवें नाटकाचें खूबच मनाक लावन घेतिल्लेवरी दिसता.’

‘ नाटक इतलें बाबत आशिल्लें ?’

‘ ना. नाटक खऱ्यानीच बरें आशिल्लें.

‘ मागीर लोक अशे कित्याक वागले ?’

‘ लोकांचे सोड. मत हें भोव कोडू आसता. तें पचोवप इतलें सोपें न्हय. आदीं तुजें सांग, तुवें बरयलां तें तुवें अणभवलां न्हय ?’

‘ ना तो म्हजो कल्पनेचो खेळ. पूण म्हाका अजूनय दिसता हें अशें घडटा. नाटक बरोवचे पयलीं हांव जाय ते जाणांक मेळ्ळों. विनयलें, हे विशीं आपले अणभव सांगात, सन लिपोवं नाकात ! पूण सगळ्यांनी म्हाका तिरस्करान पळेलो. कोणेंय म्हाका सत् सांगिल्ले जाल्यार आयज हांव असो मोडून पडचो नाशिल्लों.’

‘ खऱ्यानीच तुका सत् जाणून घेवपाची उमळशीक लागल्या ?’

ताणे एक फावट आस्तेन म्हजेकडेन पळेलें आनी तो तकली हालोवनच हयकारलो.

‘ ते सांगचेखातीरच हांव तुका हिंगा घेवन आयलां.’

ताज्या आंगावेल्यान एक उमेदीचें ल्हार व्हांवन गेलें. ल्हान भुरग्यांचे उमळशीकेन, भावडेपणान तो म्हज्या तोंडाकडेन पळोवंक लागलो. हांवे म्हळें, ‘ आयक !’

त्या रामप्रहरार देवामुखार बसून हातचें कांय एक घालीना-सतना म्हजो एक अणभव सांगलो.

तेन्ना हांव धर्मपूर पोलीम थाण्याचो मुखेल आशिल्लो. सकाळीं देवाची पूजा करता आनतना एक शिपाय म्हज्या घरा आयलो. तेन्ना हांव थाण्याच्या कुशीकच एका पोन्न्या घरांत रावतालें. ताणे म्हाका सांगले एक दादलो म्हाका मेळूंक सोदता. पूजा आटपून हांवें गणवेश आंगार घालो आनी हांव थाण्यार आयलों. एक साठीक पाविल्लो मोटवो वाटकुळ्या देहाचो दादलो म्हजी वाट पळोतालो. तो गोरोंच आशिल्लो आनी ताज्या पोल्याची तेलकट कात खाड-केच्या दोनय कुशीच्यान सकयल देंविल्ली. ताज्या आंगार धवींफुल्ल वस्त्रा आशिल्लीं.

ताणे बागवोन म्हाका नमस्कार केलो. आनी भोव लाचारी तोंडार हाडून तो उबो रावलो. हांवे ताका म्हज्या ऑफीसांत आफो-वन घेयलो.

‘सांग, कितें काम आसा?’

‘कांय वेळ तो जीव तोंडातच घोळयत रावलो. ताजी नदरय वयर येनाशिल्ली. दिसतालें ताका जाय तें सांगपाचें आसा पूण तो अणमणटा, कचरता. हांवे म्हळें, ‘तूं कांय अणमणूं नाका, भियेवं नाका. आमी तुमचें आयकोंकच आसात न्हय.’

‘कितें सांगो सायबा. तोंडात उतर घेवचें म्हळ्यार हळ-शीक ! आयलां आमचेर अपसरण. कोणाचें पातक कोणाक निस्तार-चें पडटा !’

‘कितें जालें तर?’

‘लजेन उतर फुटना जालां. केन्ना आयकोंक नाशिल्ली करवाद. भाव भयणीक संवकला !’

‘कितें?’

ताणे हातांतल्या पोतयेंतल्यान कांय चिटयो काडून म्हज्या मेजार दवल्ल्यो. ‘ह्यो चिटयो सायबा, भावान भयणीक बरयिल्ल्यो. इतल्यो पोजड्यो, पोतयेंत दवरून घेवन येतनाय म्हजें आंग शिरशिरतालें.’

चिटयांक हात घालचे पयलीं हांवे ताका म्हळें, ‘ही पत्रां कोणाचीं, तूं कोण, कितें जालां तें सगळें आदी सांग म्हाका.’

हांव लागिंच्याच नायकेरी गावचो. हांगा ह्या गांवात म्हजे एक चेडूं दिलां. जांवयभुरगो बरो शिकिल्लो आसा. बरो नोकरीय करता. ते भायर घरचो गिरेस्त. पूण तो म्हजे चलयेक बरो वागयना. मारबडय करता. परतो परतो घरांतल्यान धांवडायता. पयलीं तो ह्याच गांवान नोकरी करताला. आतां ताजी बदली विजापूरांत जाल्या.

‘तुजें चेडूं खंय आसा?’

‘ताका ताणे वांगडा व्हरूं ना. तें हांगाच आसा. ताजी एक नणंद आसा. आता ती नणंद ताजी छळ करता. दागोगोटो चावयेंत दवरता आनी आपूण वचून हाटेलांत जेवता. खावंक ना, जेवंक ना, हाथरुण ना कांवरुण ना.’

‘ते नणंदेचें लग्न जालें ना तर?’

‘तेंच तर खरें गीडवंगल सायबा. म्हणच हो सगळो भश्टाकार चल्ला.’

‘कितें?’

‘ती पत्रां वाच सायबा, भावान भयणीक धाडिल्लीं तीं पत्रां ! पोजडीं हळशीक !’

‘पूण ह्यो चिटयो तुका कश्यो मेळ्ळ्यो?’

‘म्हजे चलयेक पयलीपसूनच दुबाव आशिल्लो. विजापूराक गेल्या उपरांत भयणीक भावाली सारकी पत्रां येवंक लागलीं. तातुंतली कांय म्हजे चलयेन हिकमतेन मेळयलीं. तीं पत्रां वाचून तें पिशातराक पिडिल्लेवरी जालां.’

हांव चिटयो चाळंक लागलों. म्हज्या मोगाच्या रेणू अशी सुरवात करून खूब हलकट शैलींत बरयिल्ल्यो त्यो चिटयो आशिल्ल्यो. एका चिटयेंत ताणें बरयिल्लें ‘म्हज्या रगताचो गुळो तुजे उदरांत वाडिल्लो पूण ह्या दुश्ट समाजाच्या भिरांतेन ताजो बळी घेवचो पडलो. आतां म्हाका ताजें भोव दुख्ख भोगता. शेवटाक तुजोच मधू अशें बरयिल्लें. हांवे विचाल्लें ते भयणीचे नांव कितें?’

‘रेणुका.’

आनी भावाचें?

‘मधुकर.’

कांय वेळ हांव सुन्न मनान बसून रावलों. सगळें प्रकरण म्हळ्यार एक भयंकर चक्कर आशिल्लें. मनशाले मोनजातपण कांय अंशी हांव धरूनच चलतालें. पूण मनीस इतलो हीन पातळेचेर पावंक शकता हाजेर म्हजो विश्वासच बसना जालो. हांवे म्हळें, ‘ते भयण भाव शिकल्यात कितले?’

‘भाव एम्. ए. जाला. भयण बी. अ. क फर्स्टक्लास आयल्या. पूण भयण मात नोकरी करीना.’

म्हजी तकली चडच घुवंक लागली. हांवे म्हळें, आतां हाजेफुडें तांकां भयण भाव म्हणप न्ही. फकत तो आनी ती.’

‘बरें सायब.’

‘एक सांग, तो आतां घरा केन्ना येवपाचो आसा?’

‘दर पंधरा दिसांनीं तो घरा येता.’

तो घरा आयलो की म्हाका येवन सांग. आनी हें चय, हांव ह्या प्रकरणांत चडशें कितें करूंक शकतलों अशें दिसना. खंयच्याच कायद्यान हो गुन्यांव म्हण बसना तरीय तांचो तो तसलो संबंद सोंपचो म्हण म्हाका कितेंतरी करूंकच जाय.

तो दादलो म्हजे दिनवास मानून उठून गेलो.

आतां ह्या प्रकरणाच्या कायदेशीर बाबीविशीं हांव चित्तालें. सैमाच्या नेमांविरुद्ध भोग आनी समलिंगी भोग हाकाच फकत काय-द्यान ख्यास्त मांगिल्ली आसा. भयण-भावाचो संबंद हातूंत बसना. लग्नाभायरो संबंद हो गुन्यांव आसलो तरी ताजेवरवीं बायलेक फकत सोडचीट मागूं येताली. पूण हातून घोवालेच फाव जावपाचें. आं, लग्नाच्या बायलोचो छळ करप ही गुन्यांव जातालो खरो. पूण तातून दम नाशिल्लो. तांका दोगांकय जननिदेच्या भक्तीक घालची धपकावणी म्हज्यान दिवं येताली. तांच्याय मनांत जननिदेची भिरांत आसतलीच.

इतलो वेळ सामकार बशिल्लो बरोवपी म्हजेच आयकोन

घेतालो. पूण आतां तो उलयचो. 'पूण हो चडसो पोलिन अखत्या-
रीतलो प्रश्न न्हय. तुमच्यान तो सोडूनय दिवंक येतालो. इतलें तुमी
मन कित्याक घालें ?'

विजय सेवपाचो. पूण ती म्हजी दुबळकाय मात न्हय. म्हाका
उमळशीक मात जरूर आशिल्ली. हांवय एक फावट एका पाड
अवचित्र भोगाच्या वावटळेंत सापडून भायर पडिल्लों.'

ताणे अजापान म्हळें, कितें म्हण्टा तुमी ?'

'सांगीन तूका. एकच फावट हांव तोल मांडून झिडपल्लों.
उपरांत मात हांवे सेवपाची पवित्रताय सामकी राखली. सेक्स-काम
म्हण्टा ती सामकी पवित्र बाब. ताजे नीतिनेम भोव खर. जल्माक
येवपी भुरग्याइतलेच कामय पवित्र. साधनच अपवित्र आसल्यार
साध्य कशें पवित्र आसतलें !'

उपरांत आठच दिसानी ते चलयेचो बापूय परतो आयलो.
ताणे सांगलें, ती विजापूरांतल्यान कालच आयला. आनी दोनच
दिसानी तो परतो वतलो. आयले उपरांत घोवा बायलेचें झगडें
जावन घोवान बायलेच्या मुसकटांत माल्लें अशेंय ताणें सांगले.

हांवे ताकतिकेन समन्स बरोवन एका शिपायावरवीं तांकां
दोगांकय आफोवंक धाडलीं. भयणीकय आफयली. पूण ताणे शिपायाक
कॅरच काडले ना. समन्स शिपाया हुजोरच पिंदून उडयलें आनी 'येना
म्हण सांग तुज्या सायबाक' अशें फर्मायलें. शिपाय वोगणी थाण्यार
आयलो.

हांवे मनांत म्हळें, मस्ती जिरोवंक जाय. पातक चडवेळ ताड
रावंक शकना, हें तर हांव जाणाच आशिल्लों. हांवे परतो एका
हवालदाराक आनी दोगां शिपायांक सोमते ड्रेसारच धाडले. यो
म्हण सांग गप्प भयणीक घेवन. ना तर बेडयो घालून बांदून
हाड्टलों. बेडयांसयत रस्त्यांतल्यान भोंवडायतलों.'

हे धपकावणेंतरशो तो भियेलो. दुमरे दीस सकाळीं धा वरांचो
ताका हांवे वेळ दिल्लो. सामकी धा वरांचेर तीं दोगांय मेन्तून
आयलीं. ते चलयेकडेन पळोवन म्हाका सामके अजाप ! ती चली
भोव सोबीत आशिल्ली. लाखांत एक अशी ! गोरी, शिडशिडीत
उंच, कांतयिल्ल्या सांबीत चेऱ्याची, दोळे मात्शे धारशे आनी ताका
भांगरारंगाचो वर्ण मारतालो. तिणे भीतर येतना 'गुड मॉर्निंग'
म्हळें. ताज्या आवाजाक गोड, मधूर ओलसाण आशिल्ली. दिसतालें
सेक्सविरयत हे चलयेचो कोण विचार करूंकच शकचो ना. भावय
उंच गोरोच आशिल्लो. आंगान गव्यावरी भरिल्लो आनी कुल्यान
मातिल्लो. ताज्या भोवयांचेर जाड केंस आशिल्ले आनी ते कपलार
येवन मेळिल्ले. हड्ड्यावेलेय केंस शर्टांतल्यान भायर दिसताले.

ती दोगांय मुखावेल्या खुर्चेत बसलीं. ताजी बायल आनी
सांबाकय हांवे पयलींच आफोवन दवरिल्ले. तींय एके कुशीन
बशिल्लीं. घोवान एक फावट बायलेकडेन रागान पळेलें आनी दांत
ओठ चाबिल्ल्यावरी केलें.

हांवे विचाल्लें, 'तुमी भावभयण न्हय ?'

ताका शिट्ट जालें, 'तुमी नकळ ?'

'हय जाणा हांव. बेसबरो जाणां.' म्हाका दिसलें हाका अजून

तोंड घातूंक दिवंचे न्ही. हाची शापनाय नाकान. मुद्याकच हात
घाल्लो बरो. हांवे गवेतांतल्यान एक चीट काडली आनी ती ताका
दाखयत म्हळें, 'हें हात बरप तुजें ?'

ताणें बारीकसाणेन पळेलें आनी ताका घाम फुटिल्लेवरी जालो.
ताणें वेठीच मान हालोवन हयकारलें आनी म्हळें, 'पूण ही चीट
तुमकां मेळ्ळी कशो ?'

'चीट न्हय चिटयो. अजूनय जायत्या आसात म्हजेकडेन.
कायद्याच्या-कोर्टाच्या नदरेन तो बरो पुरावो. हे अखें प्रकरण हांव
कोर्टांत व्हरपाचो आसां.'

'पूण आमचो गुन्याव तरी कसलो ?'

'तुमचो भावभयणीचो संबंद तुमी पवित्र दवळ्ळा अशें म्हाका
दिसना.'

ताणे आवाजाक जोर घालीत म्हळें, कितें म्हणपाचे आसा
तुमकां ?'

'तुमचे दोगांचेय अनैतिक संबंद आसात !'

तो रागान झिडपल्लेवरी जालो. मेजार मूठ मारीत आड्डलो
'फट सामकें फट ! भावान भयणीक मोगान चीटयो बरयल्यो म्हण
अनैतिक संबंद आसासो जायना ! तुमी म्हाका बदनाम करतात.'
भयणय खूब अस्वस्थ.

हांवे सगळ्यो चिटयो भायर काडल्यो. तातुंतल्यान नेमकी
एक चीट कुशीक काडून म्हळें, 'भयणीचेर मोग आसप, ताका
मोगान चिटयो बरोवप हे वायट न्हय. पूण ह्यो असल्यो हळशीक
पोजड्यो चिटयो ! आनी मिस्टर मधुकर, भावाल्या रगताचो गुळो
भयणील्या पोटांत केन्ना वाड ना !' हावे आवाज चडयिल्लो.

खीणभर सगळे थोर, तटास. मधुकरय बर्फांत मुंगरून पडिल्ले-
वरी थंड ! जशे ताजे शिरंतरांतल्यान रगतच व्हावचे थांबिल्लें. पूण
म्हाका ताका सोमताच धरतरेचेर शेवटावन उडोवंक जाय
आशिल्लो.

पर अस्तरे वांगडा संबंद दवरून सोताच्या बायलेक छत्रप
होवय एक गुन्यावच. ते भायर तुमचो भावभयणीचो संबंद एक
सैमाच्या नेमाभायलो संबंद म्हण हांव कोर्टांत घालतलों. मागीर
कोर्ट कितें थारायना तें थारावं. तो मेरेन तुमची भोव बदनामी
जाल्ली आसतली. आनी सांगू, हांवे आतां एक फोन केल्यार सगळे
पेपरवाले धांवून येतले. फाल्यां मीठमिरसांग लावन खबर छापतले.

ती भयण आतां रडूंक लागिल्ली. भावाचेंय उसणें अवसान
सोपिल्लें. ती दोगांय मोडून, कोसळून मान सकयल घालून बशिल्लीं.
ताणे म्हळें, 'आमकां अशे जननिदेचे भक्तीक घालून तुमकां कितें
मेळटलें ?'

'म्हाका कांयच नाका. तुवें तुजे बायलेकडेन बरे भशेन
संवसार करूंक जाय.'

तो एकदम तिडकलो. कपत्यावेल्यो गिरो तट्टटल्यो. 'ताजे
नांव घेवं नाका सायबा. हळशीक, अवचित्र बायल ती !'

'तो कशीय आसूं. ते मागीर चवंध्या. पूण तुवें मात तुजें
सतसत सांगूक जाय.'

ता मान सकयल घालून वोगी रावलो. भयण रडूंक लागिल्ली. म्हाका भितल्लो तपशील जाणून घेवचो अशें दिसलें. आतां म्हाका दिसता ती म्हजी हीण दर्ज्याची उमळशीक आशिल्ली. म्हजे उमळशिकेक लागूनच हांव ताचेर चेपण हाडूंक सोदतालों. हांव मधुकराक सोडून हेरांक सगळ्यांक भायर वचूंक सांगलें. ती भयण रडतच भायर गेली.

तो एकटोच उरतकीर हांवे म्हळें, 'आं, सांग. पातकलेगीत कोणाकय सांगल्यार तितलें खर उरना म्हण्टात. तुवें सत्सत् सांगल्यारूच हांव तुका मदत करूं शकन. सगळें आपसांत बरेभाशेन मिटोवं येता. तुका प्रसरण कोर्टांत गेल्लें जाय ?'

'नाका सायबा, कोर्टांत धाडून आनीक म्हाका मनस्ताप दिवं नाकात. ह्या संबंदांत हांवे पयलींच भोव उतळताप भोगल्यात. रातीच्यो राती तळमळून काडल्यात. कितेंतरी चुकता म्हण होलमतालें. पूण सगळें हाताभायर गेल्लें. मतीच नश्ट, भश्ट जावन गेल्ली. जाय ते फावट आत्मनाश करून घेवचो अशें दिस. पूण धिरच जाय-नाशिल्लो.

'आनी कोणकोण आसात घरांत ?'

'आमी दांगां आनी तिसरी आई.'

'आईक केन्ना दुबाव येवंक ना ?'

'ना ती वावडी सामकी सादी. सदां देवदेव करीत आसता. आयिल्लो दीस देवधर्मांत गुंथून उरता.'

'पूण ह्या विचित्र प्रकरणाची सुरवात कशी जाली ?'

'सायब आमी कसलें पाडें नशीब, कसले भोग घेवन जल्माक आयिल्ले कोण जाणा. समज येवंक लागलो तेन्नासान आमकां एका-दुसऱ्याच्या शरीराचे आकर्शण आशिल्लें. वेठेच एक दुसऱ्याक मिठयो मारप, आड घालून एकादुसऱ्याचेर बसप अशें चलतालें. तातून येदया व्हाडल्या घरांत हांव आनी तें दांगांच. रेणूचो आंगलोटूय वेगळो. सकयल्यान वयरमेरेन लिकलिकीत गोरो. दोळे खर. ताणे दोळ्यांक दोळो दिलां की सटकून हांव अवमानखत जातालों. आमच्या घरा सकयल बागांत एक तळें आसा. आमी सतरा अठरा वर्सांची आभतना तातून पेवंक वेतालीं. उदकांत वेळचे नीब करून एकादुसऱ्याक मिठयो मारतालीं. आंगां उणीच वस्त्रां आसतालीं. वयर येतकीर रेणू भोव निश्काळजीपणान वस्त्रां बदलीताले. जाय ते फावट ताजे गुप्तआंगबीन दिश्टी पड.'

'पूण तूं मनीस, मोनजात न्ही. शरीरसंबंद येवंक दिवचे म्हळ्यार नश्टे काम न्ही !'

लजेन ताणे मान सकला घाली. ताजो गळो भरून आयलो. ताणे एक हुंडको दिलो. आतां आमची वसका एकदम खाजगी जाली. दिसतालें आतां ताका सगळें ओंकून उडोवचेलें आसा.

रेणूक आनीक एक वायट संवय आसा. रातीकडेन न्हीदले की ताज्या आगावेली वस्त्रां जाग्यार उरनात. पाऊन, न्हिस्तीद कितेंय आसूं, ल्हवल्हव वयर वेता आनी हड्ड्यार रावता. सकयलो सगळो भाग उकतो. असले अवस्थेंत हांवे ताका पाय तें फावट पळेल्लें. आईय ताका मव. ताजे कपडे सारके करी. म्हज्यान तर सेक्सची

इतली घाण भरिल्ली की हांव कुडोच घाललों. आंग तापूंक लागलें की ती म्हाका भयण कशी दिसच नाशिल्ली.'

'रेणूचो मात्तूय विरोध जावंक ना ?'

'ना. संबंदावेळार तें उमेदीत उरताचें. आनी उपरांत शांत न्हिदतालें. हो संबंद सोपोवन उडोवचो म्हण म्हाका जाये ते फावट दिस. म्हण आईन लग्नाचो प्रस्न काड्टकीर हांवे रोखडेच आं म्हळें. पूण रेणू मात लग्नाक तयार ना. दोनतीन कडच्यान आयिल्ल्यो बऱ्यो सोयऱ्गिको ताणे न्हयकारल्यो. आपूण जल्मभर आंकवारच रावतले अशें तें म्हण्टा.'

'कितें सांगता ?' म्हजी तकली चडच धुंवली.

'खरेंच सांगतां सायबा. आतां म्हजे पाडे नशीब पळे, म्हाका बायल मेळ्ळी तीवय घाणीची पोजडी ! ताका कांय वायट संवयो आसात. ताजो सेक्स म्हळ्यार विकृती. खरें सांगता सायबा, लग्न जावन देड वर्स जालें पूण अजून हांवे ताजें आंकवारपण मोडलें ना. तें ताका मान्यच ना. म्हाका त्या नरकांतल्यान सोडवचेली शक्त म्हजे बायलेंत ना.'

'कितें म्हण्टा ?'

'हाव खरेंच सांगता सायबा.'

'हें तूं तुजे बायलेहुजीर सांगशी. ?'

'बरेभाशेन. म्हजी हरकत ना.'

हांवे ताज्या बायलेक भीतर आफोवन घेयली. ती मोटवी पूण आंगलोटान धश्टपुश्ट आशिल्ली. काळीसावळी पूण दिसूंक बरी आशिल्ली.

हांवे म्हळें, 'तुजो घोव सांगता, तुका कांय वायट संवयो आसात म्हण.'

तिणे पिदिल्ल्या आवाजान ल्हवूच म्हळें, 'आतां वोगीच कितेंतरी सांगप सोताचीं कर्मां लिपोवंक.'

घोव सटकन तिडकलो. 'सांगनलों, सगळें सांगतलों.' मगेर म्हजेवटेन पळोवन तो सांगूंक लागलो, 'सायबा हाका मुखमैथुनाची भश्ट संवय आसा. तेंच करप म्हळ्यार घोवबायलेचो शरीरसंबंद अशे तें मानता. कोणे ताका हें शिकयलां तें विचारूंक जाय.'

तें लजेन कांयवेळ मेल्लेवरी जालें. पूण हांवे मदींच मखलाशी केली. शिकिल्ल्या चलयींक शिकोवचेली गरज ना. ल्हान पिरायेचेर कितेंकितें वाचून लुकसान करून घेतात.'

'पूण हाज्यो नश्टचो संवयो मुटले बगर हांव तोंड पळोवचो ना.'

'तूं मात्सो भायर बस. तकली थंड कर. हांव तिका समजायतां.' तो उठून भायर गेलो. हांवे तिका म्हळें, 'भुरगीं कशीं जानात तें तुका खबर आसतलेंच. दादल्याचे बाबतींत सेक्स म्हळ्यार भोग इतलोच अर्थ उरता. बायलांक भोगापेल्यान भुरग्याची इत्सा आसता. तुका दिसना ?'

तें कांय उलयलें ना. मान सकयल घालून नदर चोरीत बसून रावले.

'तुका घोव जाय मुगो ?'

‘ म्हणच गेल्लें देड वर्स सगळो छळ सोसलो न्हय. ’

‘ हय. तेंवय खरेंच. पूण आतां तुज्या घोवान जे सांगला तें खरे ? ’

ताणे असहाय्य नदरेन एक फावट म्हजेकडे पळेलें.

‘ ह्या प्रकरणाच्या मुळांत गेल्यारूच हांव कितेंय बरें सुचोवंक शकन. आनी रेणूक तुजे नणदेंक तुजे वाटेंतले कुशीक काडूंक शकन. ’

हे आयकतकीर ताका हरूप आयिल्लेवरी जालो. तोंडार पुसट हांशे फुल्लें.

‘ तुवें तुज्या बायट व्यसनाविशीं मेकळेपणान सांगूक जाय. ’

ते बेठेंच मान हालोवन न्हयकारलें. आनी हातांतल्या तुवाल्याचो पड्डो कसो दोळ्यांमुखार धरून बसून रावले. ‘ तूं जाणा ना, सैमाच्या नेमाविरुद्ध शरीरसंबंद हो कायद्यान व्हड गुन्याव. तुज्या घोवाची एकल्याचीच गवाय पुरो. हांव तुजेर आरोप घालून कोर्टांत उबो करूंक शकतां. ’

ताजो आवाज थरथरलो, घोगरो जालो. चिरिल्ल्या आवाजांत ताणे सांगलें.

‘ हांव धायेक वर्सांचें आशिल्ले तेन्ना, आईक बाळंत जावंक म्हण एके कुडींत व्हेल्ली. थंय वैजीण आनी हेर बायलो आशिल्ल्यो. आईक भोव कश्ट जाताले आनी ती किळांच्यो मारताली. कितलसोच वेळ आईच्यो किळांच्यो हांव आयकतालें. निमणें म्हज्यान रावं नज जालें. हांव एकदम आई म्हज्यान धांवले तेन्ना भुरगें द्वारांतल्यान अर्द भायर आयिल्लें. आनी थंय बरेंच रगत पातळिल्लें. आई घामाघूम जाल्ली आनी दांतओठ चाबून रडटाली. तो सगळो देखावो इतलो हळशीक, इतलो भिरांकूळ आशिल्लो तो म्हज्यान पळोवं नजो जावन हांव कासावीस जावन सकला पडलें. ’

हांव फकत आयकतालों, अजापान तटास जावन.

‘ आमचे घरांत म्हातारी आजी आशिल्ली. ती सदां सांग, चलीभुरग्यान दादल्या म्हज्यांत वच्चे न्ही. गेल्यार गुरवार जातात. तशें जाल्यार मगेर बापूय बडयतलो. लोक हांसतले, धांवडायतले. मगेर ती शरीरसंबंदाची विसकाटावणी करताली. तें सगळें पळेलें, आयकलें आनी हांवे घसकोच घेयलो. आतांलेगीत गुरवार बायलेक पळेले की म्हजें आंग शिरशिरता. ’

‘ तुवें तुज्या मुखपैथुनाच्या संबधीविशी सांगलेच ना. ’

‘ आतां तें आनी नाका सायबा ! ’

‘ तूं मुखेल प्रस्नाकच बगल दिता. आता सगळें सांगले बगर सुटचें ना तूं. ’

ताजो आवाज चडच चेंचिल्लेवरी जालो. ‘ एस्. एस. सी. त आसतना हांव एका सराकडेन टयुशन् घेवंक वतालें. तो म्हाका अदीमदीं वेगेंत घेवंक लागलो. एक दीस ताणी म्हज्या तोंडात दिलें. चोख म्हणूंक लागलो. मगेर हें सदांचेच जावंक लागलें. ते भायर मात ताणे कांय केलें ना. तीन चार म्हयन्यान टयुशन् बंद जालें. मंतर एक फावट हांव म्हज्या एका लग्न जाल्ले मावसभयणीगेर

गेल्लें. ताचे नवेंच लग्न जाल्लें. रातचो तांचो मोग चलतालो. हांशिल्लो फुतफुतिल्लो आवाज येतालो. म्हाका वोगीच दिसत राव, हे फकत एकादुसऱ्याली गुप्त भांगांच चोखतात आनी खातकुल्यो जाल्यो की हांसतात. हांव दोळे ताणून काळखांत पळोवचेलो यत्न करतालें. तीं न्हिदलेबगर म्हाका न्हीदच येनाशिल्ली. ’

‘ पूण तुका भुरग्याची इच्छा ना ? भुरगीं कशें जातात तें खबर ना ? ’

आसा सायबा, पूण तो प्रकार म्हाका भोव हळशीक आनी त्रासदायक असो दिसता. म्हजे कुडिचें भियेवन बर्फच जाता. मन तयारच जायना. ’

पूण तूं जाणा जा तो एकच प्रकार सोडल्यार हेर सगळे प्रकार अनैतिक आनी ताका कायद्यान शिक्षा फाव जाता. तुवें हातुंतली भिरांत काडून उडोवंक जाय आनी आपणावक जाय. तरच तुजो संवसार उबो जायत. ’

‘ हांव यत्न करीन सायबा ! ’

‘ तुवें म्हाका तशी हमी दिवंक जाय. ’

‘ दितां, हांव शपत दितां तुमका ! ’

उपरांत हांवे सगळ्यांक ऑफीसांत आफोवन घेयले. रेणूचेर नदर रोखून धरीत मधुकराक धपकायले ‘ तुज्या हातबरपांतल्यो चिट्यो म्हजेकडेन आसात. तीन म्हयन्याची तुका अवधी दिता. तीन म्हयन्याभितर तुवें रेणूचें लग्न करून दिवंक जाय. कोणाक लग्न नाका जाल्यार संन्यास घेवन हिमालयांत वचून रावचें. असली पातकां करची न्हय. मोनजाती परसय पाश्ट बागप तुमचें. मगेर ताचे बायलेकडेन पळेत भेटायलें, ‘ तुवें तुजी अवचिन्नपणा सोडून दिवंक जाय आनी बरे बायल मनशेवरी रावंक जाय. हांवे सांगिल्ल्यात कोणे कसर केली जाल्यार तीन म्हयन्यान हांव प्रकरण कोर्टांत व्हरतलों, सगळ्यांक आरोपी करून. हांवे दिल्ले बोटभर खबरेन पेपरवाले तुमचेर तुटून पड्टले. ’

मधुकर मदींच कितेंतरी उलोवंक सोदतालो. हांवे ताका आडावन म्हळें, ‘ आतां एक उतर उलोवं नाका. आतां तूं परतो येतलो तो रेणूच्या लग्नाची होवळीक घेवन. ’ आनी हांवे बेठेंच हांसलेशें करून म्हळें, ‘ जाणा मरे मधुकर तुजे बायलेक एक भुरगें जाय खंय. ’

उपरांत ते सगळे वोगी उठून गेले.

म्हजेफुड्यांत बशिल्लो लेखक एकचित्तान आयकतालो. ताजी तंद्री भंगिल्लेवरी जाली. ताणे विचाल्लें, ‘ एक पोलीस ऑफीसर म्हण तुमका इतल्या खोलायेन वचचेली खरीच गजर आशिल्ली ? ’

ह्या प्रस्नार हांव चाचरलों. ‘ ना, तितलीशी नाशिल्ली. बरीचशी उमळशीक, थोडे भोव दुश्टपणय तातून आशिल्लें. ’

‘ म्हज्या कल्पनेप्रमाण विकृत सेक्साच्या मुळांत वचून ताजो सोद घेवचेलो यत्न करप हीवय कांय अंशी विकृतीच असे तुमका दिसना ? ’

‘अशें म्हण्टा, जायत घडये ! आनी सेक्साचेर नाटक बरोवप मात कला, न्हय ? तेंवय निखटें कल्पनेतल्यान.’

तो मनापासून हांसलो.

‘हेदोळ तुमी तुमच्या भश्ट सेक्साविशीं कितेंतरी सांगताले.’

‘भंगू आतां. तें आनीक नाका.’

‘ना, तुमी अणभवाक भियेतात ? हांवे चडसो अणभव नासतना कल्पनेचो खेळ मांडलो, भियेनासतना ! बरोवपी म्हण अजूनय हांव भियेना. तुमी तर म्हाका आनीकय शक्त दिल्या. हे नाटकाचे प्रयोग हांव बंद दवरचो ना. मार खावन लेगीत प्रयोग चालू दवरतलों.’

हेदोळ तुवें म्हळें तसो म्हजो सेक्स भश्ट आशिल्लो अशें म्हणूं नज. कांय अंशी नेणारपण, कांय अंशी जुवानपणाची पिशेपणां तीं. तेन्ना हांव वयाच्या पंचविशीत आशिल्लों. आनी एका पोलीस थाण्यार मुखेल म्हण म्हजी नव्यानच नेमणूक जाल्ली. किते जाल्लें नकळ, मदीं कांय दीस हांव भोव अस्वस्थ जावंक लागलों. अस्तरेचो सहवास म्हाका जायजायसो दिसूंक लागलो. मनाचे उतळताप. एक दीस हांवे एका हवालदाराक म्हळें, कसलो रे पचक गांव हो, सामको शिवराक ! रस्त्यान इतल्यो सोबीत चलयो भोंवतात, पळोवन आमी फकत आवंडे घोंटप.’

हवालदार मोठो वस्ताद. बारा बांयचो उदक पियेल्लो. एक दीस सांजचो तो म्हजेसरीं आयलो आनी ताणे म्हळें, ‘आसा एकटें.’

‘कोण ?’

निकतेंच वयार आयिल्लें आनी दिसूंक मोगरफूल कशें सोबीत.

‘पूण कोण तें !’

तें आतां विचारूं नाकात मायबा. मात्सो काळोख जालो की हांव ताका तुमचे कुडींत हाडून सोड्टां.’

हांव थाण्यारच एके कुडींत रावतालों. सांजचो हांव सामकोच उतावळो जावन वाट पळेतालों. मुखार एक माणकुलो लापयांव पेट्टालो, काळोख जातकीर एक चेडू भीतर अगलें. ताका पावोवंक आयिल्लो भायलेभायर गेला. चेडू खऱ्यानीच सोबीत. काळेंसावळें कांतयिल्ले रूप. शिडशिडीत आगलोटाचेर जुवानपणाचे तेज लिकलिकतालें. म्हजी कानमुळां तापलों. हांव पेटिल्लेवरी उठलों. दार बंद करून ताजेसरी गेलों आनी कमरेक हात घालून म्हयान ओडलें. तें थंडपणान म्हजे वेगेत आयलें.

‘तुजें नांव कितें ?’

‘कुसूम !’

‘कुसूम, बरें सोबीत नांव !’ हाजेबगर हांव ताजेकडेन एक शब्द उलयलों ना. फकत भोगांत गुल्ल.

तेन्ना हांव ताजेकडेन मोनजाती परसय पाश्ट वागलों. म्हजे कुडिची धादोयसकाय भोगूंक हांवे ताका भोव पीडा भोगयली. ताजे दुख्ख म्हाका कळटालें. पूण हांव वासनेच्या मस्तेन कुडो जाललों. शेवटाक तर तें सामकें वावलें आनी रडूंक पावलें.

हांव कुशीक सरतकीर तें उठले. फाफपून पडिल्लीं वस्त्रां आंगार चडयत ताणे म्हळें, ‘आतां सोडून दिता न्ही आबाक ?’

‘कितें म्हळे तुवें ?’

म्हजो आब तुमच्या बंदखणीत आसा.’

‘कोण तो ?’

‘दुसऱ्याच्या खळावेलें भात चोरलें म्हण काल तुमी धरून आबाक भीतर उडयला.’ मगेर ताणे रडकुच्या सुरांत म्हळें, ‘म्हणच हांव अशें तुमचेसरीं पावलें. हवालदारान सांगले तूं वच. सायब तुज्या बापायक कांय करीनासतना सोड्टलो.’

म्हजेर आकांत ! सहस्र काटयाचे एक चाक म्हजे तकलेर घुंवक लागलें. हांव मुन्न. मेंदू भेरेल्लो !

‘सोडटा न्ही आबाक ?’

हांव साबुद गेल्लेवरी कुशीच्या आसनार बसलों. धोपरां मारून पांय पडिल्लेवरी ताका म्हळे, ‘सोड्टां गो बाय, सोड्टां. आदीं तूं तुजें वस्त्रां सारकीं घाल आनी भायर वच.’

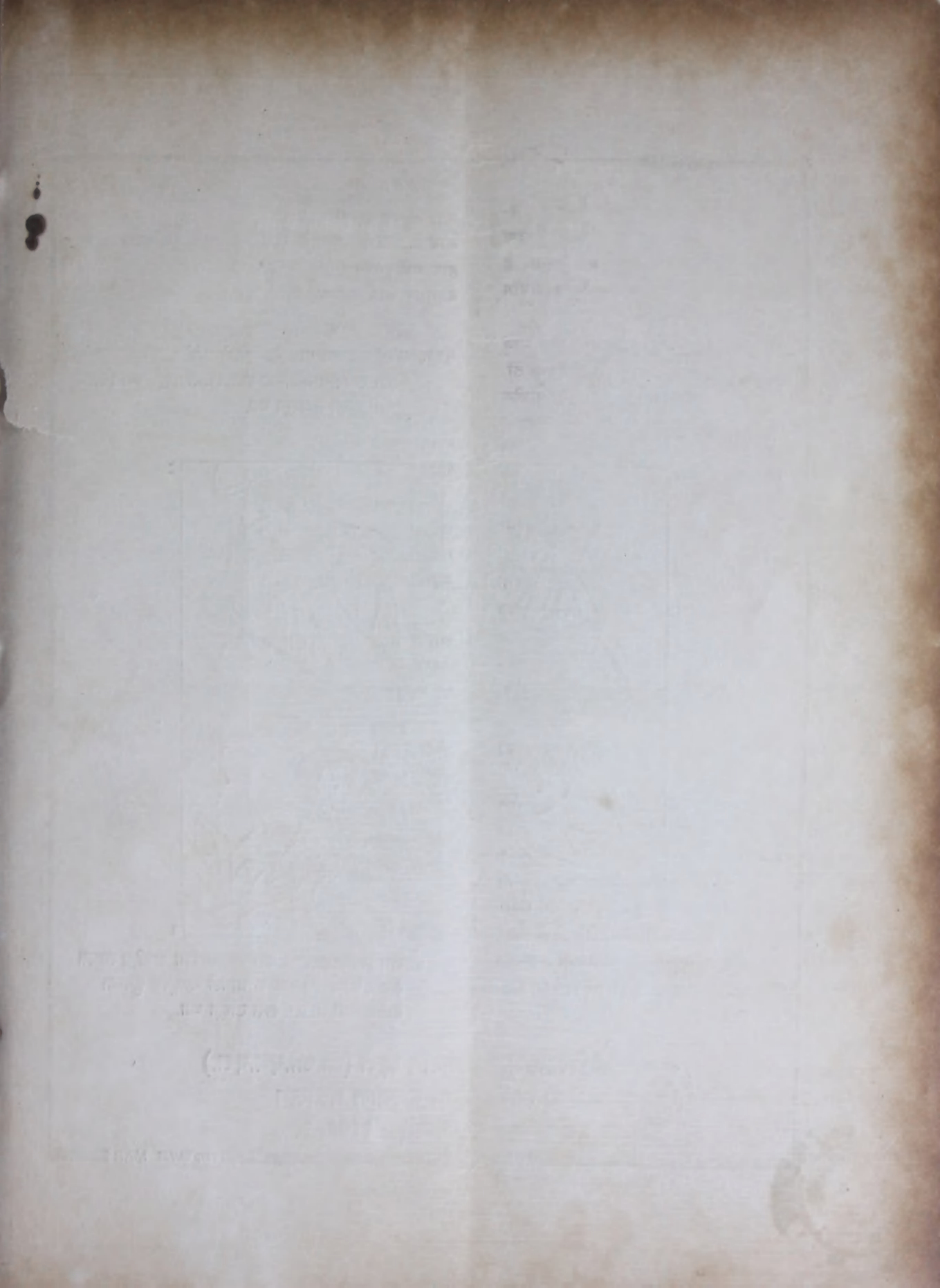
तें भायर गेलें आनी पोलीस थाण्याभायर काळखाच्या आंगान उबें रावलें. हांवे वचून ताज्या बापायक बंद कुडींतल्यान भायर सोडलो. बापायक पळोवन त्या चेडवाच्या तोंडार हांसो फुल्लें. तें पळोवन म्हज्या काळजार चरो पडलो.

ताज्या बापायक हांवें कायद्याभायर सोडिल्लो. ते लिपोवचे खातीर म्हाका आनीक कांय बगलांटा करची पडलीं. पयलीं एके नेणार चलयेर बळजबरी करप आनी मगेर कायदो मोडून वागप. वट्ट म्हजो अधःपातच जाल्लो.

बरोवप्याक सगळें सांगून जातकीर हांव भोव थकिल्लेवरी वोगी बसलों. बरोवपीय चितनात गुल्ल. हांव आनी तो त्या राम-प्रहराच्या शेळावांत देवळाच्या पायरेर मोन्यांनीच बशिल्ले.

उपरांत तो उठलो म्हाका नमस्कार करून भरिल्लो कळसो कसो ल्हवल्हव धेंपां मारीत थियेटराचे दिकेन गेलो. हांव मात बसूनच उल्लों सामको रिता जाल्लेवरी.

क्षयरोगाला सामना द्या

१. दोन आठवड्यापेक्षा अधिक काळापासून तुम्हाला सतत खोकला येत असेल किंवा थुकीमध्ये तुम्हाला रक्त आढळून आले तर तुम्हाला फुफ्फुसांचा क्षयरोग झालेला असू शकतो.
२. तुम्ही जवळचे प्राथमिक आरोग्य केंद्र, औषधालय किंवा क्षयरोग केंद्रामध्ये स्वतःला तपासून घ्या विशेषतः तुमची थुकी तपासून घ्या.

३. डॉक्टरांनी सांगितलेले औषध नेमून दिलेल्या काळामध्ये नियमित घेतले तर क्षयरोग बरा होऊ शकतो.
४. रोग झाल्यानंतर तो बरा करण्यापेक्षा आधीच त्याला आळा घातलेला अधिक चांगले म्हणूनच तुमच्या बाळाला बी.सी.जी. लस टोचून घ्या.

सेंट्रल हेल्थ एज्युकेशन ब्यूरो (डी.जी.एच.एस.)
आरोग्य आणि कुटुंब कल्याण मंत्रालय
कोटला रोड, न्यू दिल्ली - 110002